

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AYRILIKÇI ETNİK ÇATIŞMALAR:
ETA VE IRA ANALİZİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Süleyman BAYAT

BURSA - 2020

**T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**AYRILIKÇI ETNİK ÇATIŞMALAR:
ETA VE IRA ANALİZİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Süleyman BAYAT

BURSA - 2020

**U.Ü.S.B.E.
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**AYRILIKÇI ETNİK
ÇATIŞMALAR:
ETA VE IRA ANALİZİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Süleyman BAYAT

BURSA-2020

**T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**AYRILIKÇI ETNİK ÇATIŞMALAR:
ETA VE IRA ANALİZİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Süleyman BAYAT

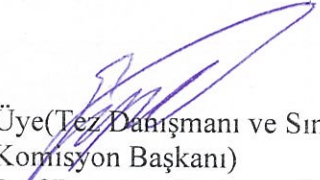
**Danışman:
Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ**

BURSA – 2020

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası ilişkiler Anabilim Dalı'nda 701116006 numaralı Süleyman BAYAT'ın hazırladığı "Ayrılıkçı Etnik Çatışmalar: ETA ve IRA Analizi" konulu Yüksek Lisans Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 06/01/2020 günü 11.00 - 12.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının ..... (başarılı / ~~başarısız~~) olduğuna ..... (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav
Komisyon Başkanı)
Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ

Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Mehmet Halil Mustafa BEKTAŞ

Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Gökhan Özkan
Bursa Teknik Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı
Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı
Soyadı Üniversitesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 04.12.2019

Tez Başlığı / Konusu: Ayrılkçı Etnik Çatışmalar: ETA ve IRA Analizi

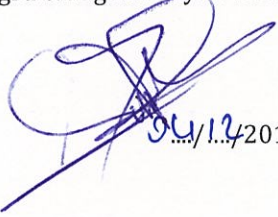
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 98 sayfalık kısmına ilişkin, 04.12.2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin) aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 11'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

04.12.2019

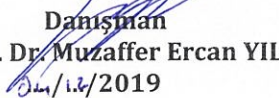
Adı Soyadı: Süleyman BAYAT

Öğrenci No: 701116006

Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

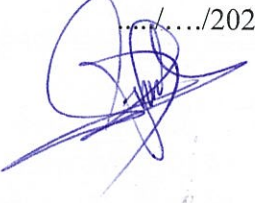
Programı: Yüksek Lisans

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ
04.12.2019

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ayrılkçı Etnik Çatışmalar: ETA ve IRA Analizi” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

...../...../2020

Adı Soyadı: Süleyman BAYAT

Öğrenci No: 701116006

Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Programı: Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Süleyman BAYAT
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Bilim Dalı :
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : IX+100
Mezuniyet Tarihi : .... / .... / 2020
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ

AYRILIKÇI ETNİK ÇATIŞMALAR: ETA VE IRA ANALİZİ

Saygı ve şiddetçe giderek artan etnik çatışmaların önlenmesi ve çözüme kavuşturulması günümüzün hızla küreselleşen dünyasında bir zorunluluk haline gelmiştir. Söz konusu çatışmalar her ne kadar bölgesel düzeyde meydana gelse de, bir yandan artan uluslararası bağımlılık, diğer yandan değişik dış destekler sebebiyle, sınır içi çatışmalar hızla uluslararası seviyeye ulaşabilmektedir. Bu çatışmaların çözümlenmesine ilişkin etkin politikalar üretmek için de önce bu çatışmaların iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada özellikle Avrupa'da meydana gelmiş etnik temelli çatışma örneklerine odaklanılarak IRA ve ETA bağlamında, bu örgütlerin tarihsel arka planları, yapıları, eylem yöntemleri, ilgili devletlerin örgütlerle mücadele yöntemleri analiz edilmiş ve nasıl çözüme ulaştıkları hususları açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada yerli ve yabancı kitaplar, akademik makaleler ve akademik niteliği olan süreli yayınlar kullanılmış, çeşitli kütüphanelerin internet veritabanları taranmıştır.

Anahtar Sözcükler: Etnik Çatışma, ETA, IRA, Bölgesel Çatışma.

ABSTRACT

Name and Surname : Süleyman BAYAT
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : International Relations
Branch :
Degree Awarded : Master
Page Number : IX+100
Degree Date : .... / .... / 2020
Supervisor : Prof. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ

SEPARATIVE ETHNIC CONFLICTS: ETA AND IRA ANALYSIS

Preventing and solving ethnic conflicts which increase numerically and acutely have become obligatory for rapidly globalized world. Despite the fact that the related conflicts occur in regional degree, because of increasing international dependency and various external supports, internal conflicts may rapidly reach to international degree. So as to produce efficient politics for solving those conflicts, it is necessary to analyze those conflicts. In this study, historical backgrounds, structures, methods of action of these organizations and methods of struggle of the related states have been analyzed in terms of IRA and ETA, and it has been tried to explain how they have reached a solution by focusing on the examples of ethnic based conflicts that have occurred in Europe. In this study, local and foreign books, academic articles and periodicals with academic qualifications, and web pages of various libraries were searched.

Keywords: Ethnic Conflict, ETA, IRA, Regional Conflict.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

ETNİSİTE VE MİLLİYETÇİLİK

1.1 KAVRAMSAL BOYUT	6
1.1.1 Etnisite, Etnik Grup ve Etnik Kimlik	6
1.1.2 Millet ve Milliyetçilik.....	8
1.2 ETNİSİTENİN SİYASAL HALE GELMESİ.....	9
1.2.1 Etnik Sorunların Siyasallaşması	10
1.2.2 Etnik Çatışmaların Tanımı ve Etnik Kimlik Olgusu	11
1.2.3 Etnik Çatışmaların Nedenleri	12
1.2.3.1 Etnik Kimliği Yansıtma İsteği	12
1.2.3.2 Ayrımcı Yaklaşımlar	13
1.2.3.3 Beklenti ve Realitelerin Örtüşmemesi.....	14
1.2.3.4 Uygun Olmayan Ekonomik Şartlar ve Kaynakların Adaletsiz Bir Şekilde Dağılımı	15
1.2.3.5 Merkezi Devlet Otoritesinin Zarar Görmesi.....	16
1.2.3.6 Tarihsel Olarak Gelişen Düşmanlık	17
1.2.3.7 Uluslararası Destek ve Yardımlar	18
1.2.4 Etnik Çatışmaların Çözümüne Yönelik Etkin Yaklaşımlar.....	18

2. BÖLÜM

PIRA ÖRGÜTÜ VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN ÖRGÜTLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

2.1 TARİHSEL BOYUT	23
2.2 PIRA ÖRGÜTÜ	28

2.3 PIRA 'NIN ORTAYA ÇIKMA SEBEPLERİ.....	31
2.3.1 Birey ve Grup Açısından	31
2.3.2 Örgüt Açısından.....	34
2.3.3 Devlet Açısından	40
2.3.4 Uluslararası Ortam Açısından	43
2.4 BİRLEŞİK KRALLIK 'IN PIRA İLE MÜCADELESİ	46
2.5 SEBEPLERİNDEN MÜCADELE YÖNTEMLERİNE PIRA.....	54

3. BÖLÜM

ETA ÖRGÜTÜ VE İSPANYA 'NIN ÖRGÜTLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

3.1 TARİHSEL BOYUT	58
3.2 ETA ÖRGÜTÜ	62
3.3 ETA 'NIN ORTAYA ÇIKMA SEBEPLERİ	69
3.3.1 Birey ve Grup Açısından	69
3.3.2 Örgüt Açısından.....	72
3.3.3 Devlet Açısından	76
3.3.4 Uluslararası Ortam Açısından	79
3.4 İSPANYA 'NIN ETA İLE MÜCADELESİ.....	79
3.5 SEBEPLERİNDEN MÜCADELE YÖNTEMLERİNE ETA	85
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA	977

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
akt	Aktaran
ANV	Accion Nacionalista Vasca (Bask Milliyetçi Hareketi)
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
çev.	Çeviren
ed.	Editör
CAS	Ceza Adalet Sistemi
CAV	Bask Otonomi Topluluğu
EE	Euskadico Ezkerra
EIA	Eusko İkasle Alkartasun (Bask Öğrenci Birliği)
Ertzaintza	Bask Polisi
ETA	Euskadi ta Askatasuna (Bask Ülkesi Ve Özgürlük)
Euskadi	Bask Ülkesi
Euskara	Bask Dili
GAL	Grupos Antiterroristas de Liberacion (Antiterrorist Özgürlük Grupları)
GAR	Grupo de Accion Rapida (Hızlı Reaksiyon Grubu)
GC	Guardia Civil
GTD	Global Terrorism Database
HB	Herri Batasuna
IRA	Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)
IRB	Irish Republican Brotherhood
KAS	Koordinadora Abertzale Socialista (Sosyalist Vatansever Koordinatör)
Lehendakari	Bask Ülkesi Başbakanı
MLNV	Movimiento de Liberacion Nacional Vasco (Bask Ulusal Özgürlük Hareketi)
NIEPA	Northern Ireland Emergency Provisional Act
NORAI	The Irish Northern Aid Committee (Kuzey İrlanda Yardım Komitesi)
NV	Narodnaya Volya
ODD	Olağandışı Durum (State of Exception)
PCTV	Partido Comunista de las Tierras Vascas (Bask Komünist Partisi)
PIRA	Provisional Irish Republican Army (Geçici İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)
PNV	Partido Nacionalista Vasco (Bask Milliyetçi Partisi)
PSNI	Police Service of Northern Ireland

PSOE	Partido Socialista Obrero Espanol (İspanya Sosyalist İşçi Partisi)
RUC	Royal Ulster Constabulary (Ulster Kraliyet Polis Birimi)
SF	Sinn Fein
USC	Ulster Special Constabulary
v.d.	Ve diğerleri

GİRİŞ

Ayrılıkçı etnik çatışmalar, üzerinde hemfikir olunan bir kavram olmamasına rağmen, sebepleri ve mücadele yöntemleri konusunda çalışma yapmak, bundan sonuçlar çıkarmak başlı başına zor bir gayrettir. Fakat bu durum sosyal bilimler alanında yapılan bilimsel araştırmaların karşılaştıkları ana sorunlardan sadece biridir. Sosyal bilimler kendine has araştırma teknikleri olan, zaman ve mekânla sınırlandırılabilir bulgulara sahiptir. Öte yandan, bu alanda elde edilen verileri her zaman genellemek pek mümkün değildir. Zira bu bilim dalı, değişken yapısıyla insanı, toplumları ve toplumların kurdukları düzenleri incelemeye gayret etmektedir.

Soğuk Savaş'ın nihayete ermesi ve süper güç olabilme çabalarının ortadan kalkmasının akabinde, çoğu devlet sınırları içerisinde cereyan eden etnik çatışmalar küresel barışı tehdit eden yeni bir tehlike olarak ortaya çıkmıştır. Etnik çatışmalar tarihin çeşitli zamanlarda ve değişik coğrafyalarda yaşanmış olmakla birlikte, bilhassa İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ivme kazanmış, Soğuk Savaş sonrasında ise Yugoslavya ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasına paralel olarak sayıları daha da artarak günümüzde bölgesel ve küresel barışı tehdit eder hale gelmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) verileri incelendiğinde, Soğuk Savaş sonrası dönemde BM barış güçlerinin müdahalede bulunduğu etnik çatışma sayısı epeyce fazladır ve bu sayı hızla artmaktadır.

Bu hızlı artışa rağmen, etnik çatışmaların önlenmesi ve çözümlenmesi konusunda uluslararası toplum gerekli hazırlıkları yapmamıştır. Zira başta BM olmak üzere uluslararası ve bölgesel örgütler kuruluşlarından beri en büyük tehlike olarak gördükleri uluslararası çatışmaları önlemek amacıyla düzenlenmiştir. Diğer taraftan, etnik çatışmaların genellikle devlet sınırları dâhilinde vuku bulmaları gerçeği, konunun öncelikle bir iç hukuk sorunu olarak değerlendirilmesi sonucunu da doğurmuştur. Bu sebeple uluslararası toplum, söz konusu çatışmalar ciddi bir biçim almadıkça, bu çatışmalara müdahalede bulunma konusunda gönülsüz davranmıştır. Ayrıca başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere güç sahibi ülkeler kendi çıkarlarına bir zarar gelmedikçe sınır içi çatışmalardan uzak durmayı tercih etmiştir.

Bununla birlikte sayıca ve şiddetçe giderek artan etnik çatışmaların önlenmesi ve çözüme kavuşturulması günümüzün hızla küreselleşen dünyasında bir zorunluluk haline gelmiştir. Çünkü söz konusu çatışmalar her ne kadar bölgesel düzeyde meydana gelse de, bir yandan artan uluslararası bağımlılık, diğer yandan değişik dış destekler sebebiyle, sınır içi çatışmalar hızla uluslararası seviyeye ulaşabilmektedir. Bu çatışmaların çözümlenmesine ilişkin etkin politikalar üretmek içinde önce bu çatışmaların iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Medeniyetin beşiği sayılan Avrupa kıtası dahi farklı dönemlerde, farklı amaçlara sahip ayrılıkçı etnik örgütlerin saldırılarına maruz kalmıştır. Birleşik Krallık'ta IRA (Irish Republican Army) ve sonrasında PIRA (Provisional Irish Republican Army), İspanya'da ETA (Euskadi 'ta Askatasuna), Fransa'da FLNC (Fronte di Liberazione Naziunale di a Corsica), Yunanistan'da 17 Kasım, Almanya'da Baader Meinhof, İtalya'da Kızıl Tugaylar, Türkiye'de DEV-SOL (Devrimci Sol), Hizbullah, İBDA-C (İslami Büyük Doğu Akıncıları Cephesi) ve PKK (Partiya Karkeren Kurdistan) sadece birkaç örnektir.

Bunlar içerisinde IRA ve ETA demokratik rejimlere sahip ülkelerde uzun süren eylemleri ve bunun getirdiği yıkıcılıkları itibariyle dikkat çekmektedir. Bugünkü durum itibariyle IRA ve ETA eylemlerine son vermiştir. Bahsedilen etnik örgütler eylem dönemleri açısından farklı konumları, ülkelerin bu örgütlerle mücadelede uyguladıkları tedbirleri karşılaştırma bakımından iki farklı örnek sunmaktadır. Öte yandan ayrılıkçı etnik çatışmalar ile ilgili çalışmalar incelendiğinde çok fazla bir araştırma olmadığı ve genel olarak terörizm içerisinde değerlendirildiği görülmektedir.

Bu çalışmanın konusu, etnik ayrılıkçı çatışmaların nedenleri ve bununla mücadelede etkili olan yöntemlerin incelenmesidir. Bunun analiz edilebilmesi için ilk olarak IRA ve ETA örnekleri çerçevesinde etnik çatışmaların sebepleri ve mücadele yöntemlerinin yansımaları araştırılacaktır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular iki etnik örgüt üzerinde tarihi ve nedensel boyutlarıyla analiz edilerek çalışmaya devam edilecektir. Ayrıca örgüt eylemlerinin sebepleri birey ve grup, örgüt, devlet ve uluslararası ortam açısından incelenecektir.

Araştırmada sebep-sonuç ekseninde hareket edilerek analiz yapılacağından, iki örgütün eylemlerinin sebepleri ortaya konularak etnik ayrılıkçı çatışmayı meydana getiren ve sürmesine neden olan faktörlerin örnekler vasıtasıyla ortaya çıkarılması sağlanacaktır.

Bu anlamda, birey ve grup düzeyinde etnik grubun kimliğinin nasıl ve ne şekilde oluştuğu, güçlendirildiği ve ilgili örgütlerin bu kimliklerle ilişkileri araştırılacaktır. Örgüt açısından, etnik örgütlerin hayatta kalmak adına örgütsel fonksiyonları nasıl kullandıkları incelenecektir. Devlet düzeyinde ise, devletlerin etnik temelli örgütlerin ortaya çıkmasına ve devamlılıklarına nasıl etkide buldukları araştırılacaktır. Son olarak da, uluslararası ortam düzeyinde, etnik örgütlere devletler ya da başka diğer örgütler tarafından sağlanan dış destek hususları araştırma içerisine alınacaktır.

Çalışmanın başka bir ana konusunu oluşturan etnik çatışma içeren örgütlerle mücadelede ise, mücadele araçları ve mücadele düzeylerinin incelenen ülkelerde uygulama alanına yansımaları araştırılacaktır. Daha sonra örgütlerin yaşam dönemleri dört evre halinde incelenecektir. Birinci dönem olan doğum evresi, örgütün kuruluşunu ilan ettiği fakat eylemlere başlamadığı, örgütlenmeye ilişkin ideolojik çalışmalarını yaptığı ve kendisini psikolojik olarak hazırladığı yılları ihtiva etmektedir. Eylem yoğunluğu ve şiddeti diğer dönemlere nazaran daha azdır. İkinci evre yani büyüme dönemi, örgütün eylemlerini artırdığı yılları kapsamaktadır. Değişim dönemi olan üçüncü evre, örgütün daha az şiddet eylemlerine başvurduğu ve söylemlerinde değişime gittiği zamandır. Son dönem etkisizleşme adını almaktadır ki bu evre, örgütün silahları bıraktığı beyanı ile başlamakta, eylem oranları büyük ölçüde düşmekte, gruptan kopmalar olmakta, silahlar bırakılmaktadır. Diğer taraftan bu evreler açıklanırken devletin dönemler itibariyle mücadele yöntemlerinde farklılık olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki etnisite ve etnik çatışma tartışmalarının yapıldığı bölümdür. Bu bölümün kapsama dâhil edilmesinin ana nedeni, etnik ayrılıkçı örgütlerin ideolojik kurgularında ve söylemlerinde bu düşüncelerden faydalanmalarıdır. Bu konu ile ilgili olarak kavramlar hakkında bilgi verilecek, özellikle

etnik çatışma kavramı irdelenecek olup, etnik çatışmaların doğuşu ve buna sebebiyet veren faktörler açıklanacaktır. Etnik temelli çatışmaların tarihsel boyutuna değinilerek kökeniyle ilgili olarak açıklamalar yapılacak, ayrıca amaçları ve özellikleri hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca etnisitenin siyasallaşmasına sebebiyet veren etmenler tartışılacaktır.

Diğer iki bölümde sebepleri ve mücadele yöntemleri ile etnik ayrılıkçı örgütlerin analizi yapılacaktır. Bu bölümlerde IRA ve ETA örgütlerinin analizi yapılırken sorunun arka planı tarihsel gelişim içerisinde aktarılacak, örgüt eylemlerinin özellikleri belirtilecek, sonrasında eylemlerin ardındaki nedenler ortaya çıkarılmaya çalışılacak, en son olarak etnik temelli bu örgütler ile mücadelede etkin olan yöntemler değerlendirilecektir.

Sonuç bölümünde ise araştırma probleminde ifade edilen hususların örgütler ve ülkeler ile ilgili elde edilen veriler ışığında, söz konusu iki ülkede görülen etnik ayrılıkçı çatışmaların genellenebilir özelliklerinin ve farklılıklarının ortaya konmasına çalışılacaktır.

1. BÖLÜM

ETNİSİTE VE MİLLİYETÇİLİK

Etnisite, millet ve milliyetçilik kavramlarının ortaya çıkışı eski olmasına rağmen bu kavramların güvenlik sorunlarını anlamının bir parçası olması yeni bir gelişme olarak dikkat çekmektedir. Milliyetçilik, 19. yüzyılın başlarında Avrupa’da başlayan endüstrileşme ve reform hareketleri sonrasında ortaya çıkan ulus devletlerin inşa sürecinde gündeme gelmiştir. Aslında o zamana kadar çatışmayla bağdaştırılmayan milliyetçilik akımı vasıf değiştirmeye başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı akabinde ortaya çıkan “kendi kaderini tayin hakkı” (self-determination) anlayışının etkisiyle, imparatorluklar yıkılmış ve birçok devlet doğmuştur. Daha savaşın yaraları sarılmadan, savaşın sonuçlarının yarattığı negatif durumların oluşturduğu nedenlerle patlayan İkinci Dünya Savaşı akabinde tam olarak ekonomik ve sosyal gelişmesini sağlayamayan sömürge devletlerden kurtulan ülkelerde milliyetçilik, ayaklanmalar ve çatışmalar ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle, Sovyetler Birliği’nin eski toprakları, güney Avrupa ve Afrika’da ortaya çıkan uluslararası güvenliği tehdit eden, hatta bazılarında soykırıma benzer etnik çatışmaların meydana gelmesiyle bu durum daha dikkat çekici bir hal almıştır.

Öte yandan etnik toplulukların şiddeti merkeze aldığı ve güvenlik sorunlarına sebep olduğu şeklinde genelleme yapılması yerinde değildir. Bununla birlikte çatışma ve terörizm gibi şiddet içerikli eylemleri kendi amaçları için araç olarak kullanan birey ve gruplar etnisite ve milliyetçilik gibi toplumları derinden etkileyebilecek ve geniş kitlelerde ilgi uyandıracak konuları istismar edebilmektedir. Bu itibarla etnik ayrılıkçı örgütlerin demeçlerinde ve eylemlerinde her zaman andıkları etnik topluluk, millet, milliyetçilik ve buna benzer kavramların açıklanması ve anlaşılması konunun daha iyi irdelenmesi açısından olumlu olacaktır.

1.1 KAVRAMSAL BOYUT

1.1.1 Etnisite, Etnik Grup ve Etnik Kimlik

Etnisite (ethnicity), Antik Yunanda kullanılan “ethnos” kelimesinin İngilizce’ye “etnik” (ethnic) olarak girmesiyle türetilmiş bir kavramdır. Antik Yunan’da “ethnos” kelimesi “gentile” ile aynı manada kullanılmıştır ve bu kelime Hristiyan ve Yahudi olmayan “pagan” anlamına gelmektedir. Kendilerini “genos hellenon” olarak tanımlayan Yunanlılar, Yunanlı olmayan yabancıları “barbar” ve “ethnea” olarak adlandırmıştır (Hutchinson ve Smith,1996:4). Antony Smith (2002a: 45-46) ise bu kavramı, “aynı klan veya kabileye bağlı olmaları gerekmeyen, birlikte hareket eden veya yaşayan bir grup hayvan ya da insan” şeklinde izah etmektedir. Bu yaklaşımda görüldüğü üzere “etnisite” kavramının herhangi bir genetik özellik taşımasının zorunluluğu bulunmamaktadır. Burada genel olarak yabancı gruplar tanımlanmakta ve kültürel farklılıklara atıf yapılmaktadır.

Genel olarak kavramın kazandığı anlamlar ister istemez zaman ve kişilere göre farklılaşmıştır. Helen uygarlığı ‘biz’ olgusunu yaratmak adına karşı tarafı ötekileştirmek ve ayırmak namına barbar milletleri nitelemek için “ethnos” kelimesini kullanmıştır. 1935 yılında Lulian Huxley ulus, kültür ve ırk kavramları arasındaki kargaşayı önlemek adına ırk kelimesinin insan gruplarını tanımlamada etnik azınlık kelimesinin kullanılmasının gerekli olduğunu öne sürmüştür. Thomas Hyland Eriksen “ethnics” kavramının ABD’de 2. Dünya Savaşı dolaylarında Britanyalıların çoğunlukta olduğu ve daha aşağıda görülen Yahudiler, İrlandalılar ve diğerlerini tanımlamada kullanılmasının daha nazik bir ifade olduğunu öne sürmüştür. 1960’lı yıllarda Afrika ve Asya kıtalarındaki sömürgelerdeki çözümlerin sonucunda teorisyenler etnik/etnisite kavramlarına sıcak bakmamıştır.

Etnik grup kavramı, fiziksel özellikleri ve/veya geleneklerindeki benzerlikler ya da birbirleriyle ortak kökenlerin olduğu konusunda öznel bir inanca sahip olan insan grupları olarak tanımlanabilmektedir (Weber, 2006: 35). Schermerhorn(akt. Eller, 1999: 12), etnik grubu tanımlarken gerçek veya varsayılan geçmiş, paylaşılan hatıralar gibi

değerlere atıf yapmakta, grubun üyeleri arasında farklı olduklarına dair oluşan bilince önem vermektedir. Donald Horowitz (1985:64) ise, etnik grupların grup içi iletişimini aile ilişkilerinin genişletilmiş biçimine benzetmektedir.

Etnik gruplar kendilerini diğerlerinden ayırmak için nesnel veya öznel sınırlar koymakta ya da bunların varlığını kabul etmektedir. Frederick Barth (1996:75-79), etnik grupların kendilerini diğerlerinden farklılaştırarak ve sınırlar koyarak tanımladığını iddia etmektedir. Etnik gruplar, biyolojik olarak kendini devam ettiren, temel kültürel değerleri paylaşan, iletişim ve ilişki alanı oluşturan, kendini tanımlayan ve diğerlerinden ayıran topluluklardır.

Etnik gruplar, genel bir kültürel veya tarihi kimliği paylaşan bir cemaattir. Bu yolla bazı kimlik kategorileri paylaşılmakta, diğer gruplardan ve toplumun bütününden farklılıklar vurgulanarak, bunlar grup kimliğinin temeli haline getirilmektedir. Bu kimlik formu oldukça katı bir nitelik taşımaktadır. Bu durumun farklı sebepleri bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında, etnik grupların geniş bir kültür içinde kendilerini azınlık olarak görmeleridir. Bu azınlık statüsü korkuları artırmakta ve sürekli bir tehdit altında olduklarını düşündürmektedir. Etnik gruplar çoğu zaman bir ırk grubudur. Irk dayanağı, etnik gruplarda ırkçı bir perspektifin yerleşmesine yol açabilmektedir (Türköne, 2003: 632).

Etnik kimlik, ferdin içinde yaşadığı toplumdaki yaygın kültür unsurlarından farklı olarak, orijinal bir kültürel sistemin yapısal özelliklerini nitelik itibariyle taşımasıyla ortaya çıkan bir kimlik türüdür. Milli kimliğe olan bağlılık azaldıkça başka kimlik arayışları artmakta, etniklik önem kazanmaktadır. Etnik özellikler, kültürel entegrasyonun sağlanamadığı, kültürler arası mesafenin olduğu toplum yapılarında görülebilecek potansiyel bir sosyal tabakalaşma unsurudur (Gonzales, 1989: 398-410).

Etnik kimlikler senelerdir farklı şekillerde adlandırılırsalar da ortam müsait olduğunda kimlikler gün yüzüne çıkmış ve hâkim siyasi iradeyi elde etmek için şiddete başvurabilmişlerdir. Etnik kimliğin oluşmasında devlet, aydınlar ve diğer etnik toplulukların etkisi söz konusudur. Devlet, hâkim olduğu halk üzerinde etkisini

güçlendirebilmek adına nüfusu homojenize etmeye çalışmaktadır. Kitlesele eğitim sistemleri, sosyal hayata müdahale ederek aslında bir nevi etnik kimliklerin belirginleşmesine hizmet edebilmektedir. Ayrışma olmasını sağlamak için önderlik eden ve halkı etkileyenler ise aydın kesimdir.

1.1.2 Millet ve Milliyetçilik

Millet, aynı dili konuşan, aynı inancı paylaşan ve ortak bir geçmişle birbirine bağlanmış insanların oluşturduğu kültürel bir varlıktır. Bu unsurlardan hangisinin belirleyici olduğu sorunu, milliyetçi politikaların da temelini teşkil etmektedir. Mesela, Quebec milliyetçiliği, Fransızca konuşan Kanadalılar ile İngilizce konuşan diğerleri arasında, sadece dil farkına dayalı olarak sürdürülmektedir. Hindistan'da ise milliyetçilik din farkına dayanmaktadır. Bağımsız bir devlet kurmak isteyen Sihlerle, Pakistan'la birleşmeye çalışan Keşmirli Müslümanlarla Hindular arasında din ayrılığı dışında farklılık yoktur. Ancak objektif unsurlar, bir milleti tanımlamak için yeterli olmamaktadır. Mesela, İsviçre milleti, üç ayrı dili (Almanca, Fransızca, İtalyanca) konuşmasına rağmen birlikteliğikorunmaktadır. Kuzey İrlanda'da Katolikler ve Protestanlar arasında milliyetçi gerginliği yükselten din farkı, Almanya'da önemsiz bir ayrıntıdan ibarettir (Türköne, 2003: 632).

Bir topluluğa millet özelliğini veren şey, üyelerinin kendilerini bir milletin mensubuolarak görmeleridir. Burada millet kavramının psikolojik-siyasi bir kurgu olduğu söylenebilmektedir. Etnik grup ya da cemaat kültürel anlamda gruba bağlılık duygusuna sahiptir, fakat bir milletten farklı olarak, kolektif siyasi beklentileri sınırlıdır. Bu beklentiler, gelenekleriyle siyasi birliğini sürdürme isteği, siyasi bağımsızlık veya devlet sahibi olma arayışı olabilmektedir.

Kendi kendini idare etmek isteyen, ayrı ve belirgin bir insan grubuna ait olma hissi politik ve ekonomik sistemlerin ayrılmaz bir parçasıdır. Milliyetçiliğin gereği olan faktörler, genellikle uzun süre gizli kalmakta, ancak ortak bir tehdit olduğu zaman ortaya çıkmaktadır. Bu durum, üçüncü dünya ülkeleri ve özellikle kabile bağları ve belirsiz kabile sınırları çerçevesinde toplandığı Afrika ülkelerinde görülmektedir. Milli

benliğin ortaya çıkmaya başladığı ülkelerde örgüt elemanları kendileriniulusal bağımsızlık savaşçıları gibi göstermeye çalışmaktadır. Bu durumda çatışmayı destekleyen kişiler kendini milliyetçi olarak göstermeye gayret etmektedir.

Milliyetçiliğin ulus merkezli tanımlanması ABD'nin kuruluşu akabinde şekillenmiştir. Amerikan milliyetçiliği, yeni bir ulus yaratmak ve tarihi sorumluluk üstlenme idealleri etrafında yükselmiştir. John O'Sullivan, 1839 yılında Manifest Destiny 'The Great Nation of Futurity'yi yayınlarken, 1892 yılında Edward Bellamy 'Progress of Nationalism in the United States' eseri ile kendi tarihini de yaratmış olan ABD'de, Amerikan milliyetçiliğinin sorumluluk alanlarını bilinçli bir temele oturtmuştur. Farklı ırklar ve dinler mozaiği olan ABD'de oluşan Amerikan milleti, bu nedenle Amerikan milliyetçiliği temeline dayanmaktadır (Aydın, 2009: 224).

Milliyetçilik çok farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Söz konusu kavramın tanımlanmasında bireyin iki temel tutumu söz konusudur. Birincisi, bireyin kendi kimliğini bağlı olduğu millete göre tanımlaması, ikincisi de, bireylerin siyasi iktidar kaynağı olarak milleti meşru güç olarak tanıması ve devamlılığını sağlama isteğidir. Milliyetçiler genellikle devleti bir etnik/kültürel gruba ait bir yapı olarak görmekte ve devlete grubun özelliklerini ve geleneklerini koruma ve sürdürme görevi vermektedir.

1.2 ETNİSİTENİN SİYASAL HALE GELMESİ

Etnik farklılıkların her koşulda sorun ve şiddet çıkaran sebepler olarak görülmemesi gerekmektedir. Dünya üzerinde bulunan ulus-devletlerin hemen hepsi farklı etnik grupları içerisinde barındırmaktadır. Ancak bunların çok azı etnik çatışma yaşamıştır. Bununla birlikte etnik çatışmaların uzun sürmesi ve ciddi can ve mal kayıplarına yol açması bu konuya ilginin başlıca sebebini teşkil etmiştir. Birinci Dünya Savaşı itibariyle sömürgeci güçlere karşı ülkelerin kendi kaderini tayin hakkını kullanmasının uluslararası hukukta yer almaya başlamasıyla durum farklı mecralara taşınmıştır. Konuyla bir ilgisinin olmamasına karşın etnik çatışmada ayaklanan tarafa yardım ederek husumete katılan devletlerin bir açıdan haklı görülmesi, etnik sorunların

ve çatışmaların ülkelerin dış politikalarına bağımlı bir şekilde öznel yorumlanmasına neden olmuştur.

1.2.1 Etnik Sorunların Siyasallaşması

Joseph Rothschild (akt. Bauman2006:62) etnik sorunların siyasallaştırılmasını “etnopolitika” olarak adlandırmakta ve bunu “etnik kategoriler arasında ve genelinde yapılandırılmış eşitsizlik sistemlerini değiştirme ya da güçlendirme amacıyla etnisiteyi psikolojik veya kültürel ya da kültürel veya toplumsal veri olmaktan çıkarıp siyasi bir manivela gücü haline getirme” olarak tanımlamaktadır.

Bireyler, varlıklarının ve kimliklerinin tehdit altında olduğunu düşünebilmekte ve bu sebeple etnik özellikleri temelinde arzu etikleri hakları elde etme yolunda çabalayabilmektedir. Devlet yapısı içerisinde bu taleplerin şiddet içermeyen yöntemlerle karşılanması mümkünken; siyaset yolunun kapalı olması veya bu yolla bir şey elde edilememesi gibi sebeplerle, yoğunluğuna bağlı olarak çatışma ve savaş gibi ayrılıkçılık ya da özerklik söylemlerini içeren ve şiddeti referans alan yöntemler kullanılabilir (Olzak,2006:42-43).

Şiddet kullanımının, etnisitenin siyasal hale gelmesinde çok büyük bir etkisi bulunmaktadır. Öne sürülen ideolojileri gerçekleştirebilmek adına kalabalıklar hedef alınarak şiddet uygulanabilmektedir. Burada etnik kimliğin herhangi bir tehdit altında olmasına da gerek bulunmamakta, kimlik oluşturma çabası veya oluşturulan kimliğin, hedeflerin canlı tutulması için tehdidin algılanması yeterli olmaktadır.

Etnik bir sorunun oluşması; grubun, grup dışında olanları ötekileştirmesi neticesinde yani etnik özelliklerden kaynaklanan farklılıklar nedeniyle oluşabilmektedir. Dolayısıyla gruplar arasında cepheleşme ve çatışma meydana gelebilmektedir.

Devletler etnik sorunlara genelde yabancı değildir. Var olduğu savunulan sorunların ortaya geliş biçimleri de ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Kimi etnik gruplar bu sorunları siyasi parti aracılığıyla savunurken, kimileri şiddet unsurlarını kullanarak kabul ettirmeye çalışmaktadır. Olayların şiddete evrilmesinde devletlerin,

uluslararası camianın ve de yerel örgütlenmelerin etkisi oldukça büyüktür. Burada etnik gruplar çeşitli haklar talep edebilmektedir. Söz konusu haklar; yasa önünde eşitlik, ekonomik ve sosyal eşitlik, azınlık dilinin her alanda kullanılabilmesi, siyasi tanınma, yerel yönetimde otorite, konfederasyon isteği, ayrılık talepleri ya da komşu devlete katılma isteği gibi hususlarda çeşitlilik gösterebilmektedir.

1.2.2 Etnik Çatışmaların Tanımı ve Etnik Kimlik Olgusu

Genel bir ifadeyle etnik çatışmalar, bir ülke dâhilinde, bir ya da birden fazla etnik grubun, diğer etnik gruplara veya bu grupların baskın konumda olduğu devlet otoritesine karşı geniş ölçekli başkaldırısını ifade etmektedir. Buradaki etnik grup kavramı, ortak soy, ortak tarihsel geçmiş veya ortak dil ve kültür gibi temellerde bir araya gelen yada örgütlenen bireyler topluluğuna işaret etmektedir. Kan bağı ve etnik bilinç kimliğinin oluşmasında önemli olmakla birlikte, mutlak gerekli bir unsur değildir. Son tahlilde etnik kimlik bir his, bir psikolojik bağ meselesidir ve bu bağ, kişi düzeyinde değişik kriterler temelinde subjektif olarak tanımlanabilmektedir.

İnsanların dünyaya geldiğinde herhangi bir bilinç veya etnik kimliği bulunmamaktadır. Bireyin etnik kimliği, içinde bulunduğu grup ekseninde şekillenmektedir. Bu nedenle de kişinin etnik kimliğine etki eden faktörler değişiklik gösterebilmektedir. Bireyi şekillendiren kimi sosyal çevreler, örneğin soy ya da kan bağına daha fazla önem verirken, kimileri ortak dil, kültür, tarih gibi etkenlere daha fazla değer verebilmektedir (Jenkins, 2004). Nitekim geleneksel toplumlarda genellikle kan bağının, sanayileşmiş toplumlarda ise ortak dil, ortak çıkar ve birlikteliğin daha önemli olduğu gözlenmektedir.

Burada sebepleri ne olursa olsun asıl önemli nokta, ilerleyen süreçlerde etnik kimliğin değiştirilmesinin zor hale gelmesidir. Teorik olarak bu durum mümkün olsa da istisnalar dışında pek gerçekleşmediği görülmektedir. ABD, Kanada ve Avustralya gibi pek çok göçmen barındıran ve refah düzeyleri oldukça yüksek olan ülkelerde dahi göçmen halk birkaç nesil etnik kimliğini korumakta, yeni neslin o ülkeye doğrudan özdeşleşmeleri yıllar alabilmektedir.

Etnik kimliğin bu kadar katı olmasının temel nedeni, etnik kimlik ve benlik arasında kurulan güçlü psikolojik bağdan kaynaklanmaktadır. Yakın aile bağlarıyla bireyin sosyal ortamının bir sonucu olan bu bağ, bireyin en temel ihtiyaçlarından olan aitlik ve güvenlik, sevme ve sevilme ihtiyaçlarını karşıladığı için söz konusu bağın değişimi çok zordur. Şöyle ki, etnik grubun başarısı birey açısından şahsi bir başarı olarak algılanmakta, tersi de bir başarısızlık olarak acı verebilmektedir (Fenton, 2003).

Etnik kimlik doğal ve evrensel bir olgu olmakla birlikte, bunun direkt olarak çatışma kaynağı olduğunu öne sürmek hatalı olacaktır. Eğer bu doğru olsaydı dünya üzerinde bulunan yüzlerce etnik grubun sadece bu nedenle devamlı çatışma halinde olmaları gerekirdi. Oysaki tarihsel verilere bakıldığında farklı etnik gruplar arasında çatışmadan daha çok işbirliğinin olduğu görülmektedir. Bu da çatışmaların diğer değişkenlerden ayrı değerlendirilmemesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

1.2.3 Etnik Çatışmaların Nedenleri

Etnik çatışmalar sadece bir nedene bağlı olmamakta, pek çok etkenin bir araya gelmesi suretiyle ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, farklı etnik çatışmaların sebepleri koşullara göre farklılık gösterebilmektedir. Bir bölgede yaşanan çatışma tek bir nedene bağlı olarak cereyan edebilirken, başka bir bölgede söz konusu neden diğerlerinin gölgesinde kalabilmektedir. Bu itibarla her çatışmanın kendine has nitelikleri bulunsa da bazı çatışmalar ve çatışmaları doğuran sorunlar benzerlik arz etmektedir (Aktaş, 2014: 225). Etnik çatışmaları tek bir nedene bağlamak hatalı olacağı için etnik çatışmanın nedenlerini nedenler silsilesi çerçevesinde açıklamak daha doğru olacaktır.

1.2.3.1 Etnik Kimliği Yansıtma İsteği

Etnik çatışmanın en açık nedeni etnik kimliğin yeterince ifade edilememesidir. Bir toplumun kendini ifade edememesi; etnik dilin tanınmaması veya yeterli düzeyde kullanım alanı bulamaması, etnik gruba yönelik politik kısıtlamalar, etnik kültürün

sınırlanması şeklinde kendini gösterebilmektedir (Yılmaz, 2007: 7). Ancak burada etnik çatışmayı şiddetlendiren nokta, bir devlet içerisinde yer alan bir ya da birden fazla etnik grubun politik ve kültürel açıdan baskın durumda olması ve diğerlerini baskılayarak imtiyazlarını sürdürmek istemesidir. Doğal olarak bu durum azınlıkta kalan grubun hoşuna gitmemekte, kendini savunmak istemesinden ötürü bu durum etnik çatışma haline evrilmektedir (Scherrer, 2003).

Etnik açıdan heterojen toplumlarda, baskın olan kesim diğerlerini politik güce ortak etmemesi ve kimliklerini ifade etme noktasında sınırlamalar koyması, etnik çatışmalara sebebiyet verebilmektedir. Ekonomik, kültürel ve sosyal koşulları iyileştirilse bile bir etnik grup üyeleri başka bir etnik grubun yönetimi altında yaşamaktansa, daha kısıtlı imkânlarla ancak kendi yönetimleri altında yaşamayı tercih edebilmektedir.

Ayrıca insanların genel olarak teknolojinin ve haberleşmenin ilerlemesiyle daha çok netleşen etnik bilinçlenme, diğer yandan etnik grupların baskın grup ya da gruplar tarafından domine edilmeleri ve genişleyen devlet otoritesine tabi kılınmaya çalışılmaları, modern çağda birbiriyle çatışan gelişmeler olarak kendini göstermektedir. Etnik kimliğin ifadesine yönelik sınırlamalar, gerçek ya da algısal açıdan ne kadar büyük olursa, etnik çatışma riskinin de o denli yüksek olduğu söylenebilmektedir. Örneğin, bulunduğu coğrafyada kendi milli benliğini yaşama ve ifade etme açısından sıkıntılı zamanlar geçiren Bask toplumu belli bir dönem baskıcı rejim ile çatışmalar yaşamış, sonuçta şiddet içeren eylemler meydana gelmiştir.

1.2.3.2 Ayrımcı Yaklaşımlar

Etnik çatışmaları tetikleyen diğer bir neden ayrımcılıktır. Ayrımcılığın en önemli şekli yasal ayrımcılıktır. Bu da, hukuk önünde veya siyasal sistem içerisinde azınlık gruplarına eşit hak ve olanakların sağlanmamasını ifade etmektedir. Bu durum, kamu hizmetlerine alınmada azınlıklara konan kısıtlamalar, seçme seçilme hakkının azınlıklar aleyhine sınırlanması ve genel olarak kamusal alanlarda azınlıkların “eşit yurttaş” statüsüne sahip olmamaları şeklinde kendini gösterebilmektedir (Yılmaz, 2007: 11).

Diğer bir ayrımcılık biçimi kültürel ayrımcılıktır. Kültürel ayrımcılık genel olarak gizliden yapılan sosyal uygulamalarla kendini göstermektedir. Azınlıkların negatif değer ve önyargılarla anılmaları, popüler sosyal etkinliklerden hariç tutulmaları kültürel ayrımcılık kapsamında yer almaktadır (Gurr, 1996: 65-66). Kültürel ayrımcılık, kuşaklar boyu yerleşmiş bazı duygu ve düşünceleri ihtiva edebileceği için, bunun önüne geçmek daha zor olmaktadır. Etnik bir gruba karşı aşağılayıcı latifeler yapılması; dilin, kültürün, yaşam biçiminin alay konusu olması, medyada belli bir etnik grup mensuplarına karşı olumsuz bir algı oluşturan tipler seçmek böyle bir ayrımcılığa örnek teşkil etmektedir (Efeğil, 2008: 3-4).

Ayrımcılık kendini ekonomik olarak da gösterebilmektedir. Bu da azınlıkların ulusal gelir dağılımında dezavantajlı bir konumda olmaları, ulusal gelirden daha az pay almaları, sistemsal olarak emek yoğun işlerde çalışmaya zorlanmaları, ekonomik açıdan ilerlemeleri için gerekli koşulların sağlanmamış olması ve bölgesel kaynakların baskın grupların hâkimiyetindeki ulusal kaynaklara aktarılması şeklinde gerçekleşebilmektedir (Fenton ve Bradley, 2002).

1.2.3.3 Beklenti ve Realitelerin Örtüşmemesi

Demokratik ülkelerde genellikle etnik kimliği ifade arzusuna olanak sağlayan ve ayrımcılığı önleyen yapısal mekanizmalar bulunmaktadır. Örneğin azınlık hakları anayasa ve yasalarla korunabilmekte, kimi zaman federasyon ve özerklik temelinde farklı etnik gruplara yaşam alanı sağlanabilmekte, hak talepleri demokratik kanallarla ifade bulabilmekte ve her şeyin ötesinde periyodik seçimler vasıtasıyla siyasal yönetimler el değiştirebilmektedir. Dolayısıyla demokrasilerde etnik sorunlar daha uyumsuzluk boyutuna varmadan önlenebilmekte veya barışçıl yollarla çözüme kavuşturulabilmektedir (Yılmaz, 2007: 14). Demokrasinin olabilmesi açısından da özgür seçimlerin, ifade özgürlüğünün ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin işler düzeyde olabilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bununla birlikte toplumların demokrasiye geçişlerinde yaşanabilecek çatışmaların bir teori çerçevesinde ifade edilmesigerekmektedir. Göreceli Mahrumiyet Teorisi kapsamında yapılan araştırmalar göstermektedir ki, bireylerin ve toplumların barış içinde yaşamalarının bir koşulu da, beklenti ve realitenin örtüşmesidir. Beklenti ve realite arasındaki farkın açılması durumunda, insanlar isyan eğilimine girmekte ve bu eğilim fark ölçüsünde büyümektedir. Çünkü hayal kırıklığı hazmedilmesi güç bir öfke doğurmakta, bu öfke ise kendini anti-statükocu eylemler şeklinde ortaya koymaktadır (Yılmaz, 2006: 33-38). Yani, demokrasiye geçiş ile birlikte beklentileri artan etnik gruplar, bu beklentilerinin gerçekleşmediğini görünce isyan yolunu seçmekte ve öfkelerini de genellikle baskın gruba yansıtmaktadır.

ETA ve PIRA örgütleri beklentilerini karşılayacak adımlar atılmadığı için mensubu oldukları ülkelerde isyanlar çıkarmış, çatışmaya girerek istediklerinin gerçekleşmesini talep etmişlerdir. Aynı şekilde burada da beklenti ve realite örtüşmemiştir.

1.2.3.4 Uygun Olmayan Ekonomik Şartlar ve Kaynakların Adaletsiz Bir Şekilde Dağılımı

Yaygın yoksulluk, elverişsiz hayat şartları ve ekonomik kaynakların baskın etnik grupların lehine, azınlık grubun aleyhine dağılımı, etnik çatışmaya sebebiyet veren önemli bir etkidir.

Temel insan ihtiyaçları yoksunluğu ve çatışma arasında sıkı bir bağ vardır. İçlerinde Abraham Maslow, Paul Sites ve John W. Burton gibi isimlerin bulunduğu birçok bilim adamı, insanların ekonomik açıdan tatmin edilmedikleri sürece, diğer insanlara ve sisteme karşı daha kolay bir şekilde çatışmaya girebileceklerini ileri sürmektedir (Yılmaz, 2006: 30-33). Aynı durum grup düzeyinde de söz konusu olmakta, ekonomik açıdan tatmin olmayan grupların içerisinde dayanışmaları artarken aynı oranla sistemi suçlama ve sistemsel değişim talepleri de o ölçüde artma eğilimine girmektedir.

Genel ekonomik bozukluğun yanı sıra, kaynak dağılımındaki adaletsizliğin ciddi boyutlara ulaşması da uyuşmazlığa sebebiyet vermektedir. Toplumlar içerisinde mutlak eşitlik ve adalet bulunması mümkün olmamakla beraber, zengin ile fakir arasındaki farkın uçuruma dönüşmesi de baskın grupların milli gelirden büyük, azınlık grupta bulunanlarında küçük pay almasına neden olmakta ve giderek azınlığı fakirleştirmektedir. Etnik gruplar arasındaki bariz ekonomik farklar eninde sonunda ayrıcalıksız konumda olanların isyanına yol açabilmekte, ekonomik yapılanmaya yönelik değişim talepleri, özellikle olağan kanallarla ifade bulamadığı veya yeterli düzeyde bulamadığı takdirde, kendini gruplar arası çatışma şeklinde gösterebilmektedir.

Örneğin, Birleşik Krallık devleti terörle mücadele adına İrlandalıların tekrar ayaklanmasını engellemek için adanın sosyal yapısını değiştirmeye karar vermiştir. Kuzeydeki Katoliklerin topraklarına el koyarak bunları İngiltere ve İskoçya'dan getirdiği Protestan göçmenlere dağıtmıştır. Ayrıca bu ailelerin Katolik işçi çalışmalarına engel olunarak Protestanların adaya göçü hızlandırılmıştır. Bu politika adanın kuzeyinin sosyal yapısının değişmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla Katolikler her alanda büyük sıkıntılar yaşamak zorunda kalmış, bu da kendilerinin yaşamak için mücadele vermelerine ve isyan etmelerine yol açarak etnik çatışma ortamını hazırlamıştır.

1.2.3.5 Merkezi Devlet Otoritesinin Zarar Görmesi

Merkezi devlet otoritesinin zayıflaması ya da çökmesi, etnik çatışmaların bir başka nedenidir. Etnik çatışmalar bir devletin çökmesi sonucunu doğurabileceği gibi, herhangi bir sebeple gerçekleşen bu durumun bir yansıması olarak da ortaya çıkabilmektedir.

Devletin zayıflaması etnik barışın da zarar görmesine sebep olmaktadır. Doğu Avrupa'da komünist rejimlerin yıkılması ve Sovyetler Birliğinin dağılmasını müteakip şiddetli etnik çatışmalar yaşanması bu durumu doğrulamaktadır (Mızrak, 2015: 63).Devletin çöküşüyle birlikte kaos ortamı doğmakta, boşluk meydana gelmekte ve bu da güven bunalımına neden olmaktadır. Böyle bir ortamda güvenlik kavramı hem

bireyler hem de gruplar açısından en önemli ihtiyaç haline gelmektedir. Bu ihtiyacın merkezi güç tarafından karşılanamaması durumunda, doğal olarak farklı etnik gruplar kendilerine münhasır davranacağından kendi güvenliklerini kendileri sağlamaya çalışacaklardır. Kurationsız ve subjektif yöntemlerle yürütölen bu çabalar ise, çatışmaları beraberinde getirebilmektedir.

ETA ve PIRA gibi ayrılıkçı örgütler belli dönemlerde devletlerin yönetimsel boşluğundan yararlanarak büyümüşür. Merkezi devlet otoritesinin zayıflaması nedeniyle örgütlerle aktif mücadele etmede yetersiz kalınması nedeniyle çatışmalar daha da artmıştır.

1.2.3.6 Tarihsel Olarak Gelişen Düşmanlık

Tarihsel olarak gelişen düşmanlıklar, genel bir ifadeyle tarihsel travmalar, bir grup tarihinde yaşanmış ve hazmedilmesi güç, büyük çaplı acılı olayları ifade etmektedir.

Kıbrıs Türklerinden Amerikalı Vamik D. Volkan'a göre, "seçilmiş travma" olarak adlandırdığı tarihsel travmaların çoğu kez abartılar ve subjektif değerlendirmeler eşliğinde şarkılara, şiirlere, yazıtlara işlendiğine ve bu yolla hafızalara kazındığına işaret etmektedir. Kuşaktan kuşağa aktarılan travmalar, zamanla grup kimliğinin de bir parçası haline gelmektedir. Yeni kuşaklar her ne kadar travmatik olayları kendileri yaşamamış olsalar da, bunun psikolojik ağırlığını hissetmekte ve sorumlulardan intikam almak istemektedirler. Oysa aradan zaman geçtiği ve toplumsal değişim kaçınılmaz olduğu için, sorumlu görölen hedefler normalde asıl hedeflerden farklı olmaktadır. Ancak bir isim benzerliği ya da bir soyun, inancın devamı olma hali, hatalı bile olsa sorumluluğu atfetmek için yeterli olabilmektedir (Volkan, 1994: 9). Yazar Kıbrıs Türkleri ve Rumları arasındaki uyuşmazlığı tarihsel travma açısından değerlendirerek uyuşmazlığın bu şekilde temellenerek devam ettiği sonucuna varmıştır.

Aynı şekilde İrlanda ve Bask toplumları da geçmiş tarihlerinde yaşadıkları haksızlıklar ve baskılar sonucunda meydana gelen kötü olayları hafızalarına almış, bu travmalar ileride oluşan çatışmaların zemininin kolaylıkla hazırlanmasına zemin teşkil

etmiştir.Tarihsel travmaların olumsuz etkilerini, gerek sınır içi, gerekse uluslararası düzeyde, Türklerle Ermeniler, Araplarla Yahudiler, beyaz Amerikalılarla siyah ve Kızılderili Amerikalılar ve genel olarak geçmişin sömürgeci uluslarıyla sömürüye maruz kalmış ulusları arasında da zaman zaman gözlemek mümkündür.

1.2.3.7 Uluslararası Destek ve Yardımlar

Bir etnik çatışma ortaya çıktığı anda, genellikle hem devletler hem de uluslararası aktörler çeşitli nedenlerle etnik gruplara destek vermektedir. Dış destek, etnik çatışmaların kaynağına etki ettiği kadar, ortaya çıkan çatışmaların süresi ve geleceğine de etki eden çok önemli bir faktördür. Bu çalışmada görüleceği üzere adı anılan iki örgüt yurtdışından ciddi miktarlarda yardımlar almaları neticesinde aşırı derecede hareket kabiliyeti kazanmıştır. Bunun akabinde örgütler taraftar sayılarını artırarak eylemlerini daha şiddetli bir hale getirmiştir.

Etnik çatışmalar genellikle ulus-devlet sınırları içerisinde başlasa da, nadiren sınırlar içerisinde kalmaktadır.Etnik çatışmalar, genellikle tarafları bağlamakla kalmamakta; yerel sınırlar içinde meydana gelen bir “iç sorun” olmanın ötesine geçmekte, süratle uluslararası barışı ve güvenliği tehdit eden bir seviyeye ulaşmaktadır (Ağır, 2014: 7). Çoğu etnik çatışmalar yakınlarındaki coğrafi bölgelere sızarak, uluslararası desteklerle ve yayılma etkisiyle uluslararası bir zemine taşınmaktadır. Etnik çatışmalar ilk etapta yerel düzeyde çıkmalarına rağmen daha sonraki aşamalarda bölgesel ve küresel düzeylere ulaşarak uluslararası barışı tehdit edebilmektedir. Bu nedenlerle sorunlarla daha etkin mücadele vermek için etkin bir uluslararası işbirliği, özellikle güçlü devletlerin statükoyu korumak adına hareket etmesi gerekmektedir.

1.2.4 Etnik Çatışmaların Çözümüne Yönelik Etkin Yaklaşımlar

Etnik çatışmalar 21. yüzyılda uluslararası istikrarı ve barışı tehdit eden en önemli tehlikelerden arasında yer almaktadır. Entegrasyon ve işbirliğinin de hız kazandığı bir ortamda devletler arası çatışmalar azalırken, etnik çatışmalar artış seyrindedir.

Etnik çatışmaların çözümünde her alanda aktif önlemler alınmadıkça barışın tesisi mümkün olmamaktadır. Bu anlamda en önemli mevzu sorunun iyi analiz edilmesidir. Çoğu etnik çatışma basite alındıkları, elverişsiz ekonomik şartlar, küçük bir isyan gibi küçümsendiği ya da birkaç sınırlı sebebe dayandırıldığı için çözümsüz kalmaktadır. Bu itibarla çatışmaların çözümünde analiz sürecinin çok yönlü bir bakış açısıyla ele alınması gerekmektedir. Zira etnik çatışmalar karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu kompleks yapının anlaşılabilmesi daha kötü sonuçlar doğurabilmektedir.

Dünya üzerinde meydana gelen etnik çatışmalar bazı yönlerden birbirinden ayrılırlar da ortak noktaları da söz konusudur. Genellikle etnik kimliği ifadenin sınırlandırılması, yasal, kültürel ve ekonomik ayrımcılık, elverişsiz ekonomik koşullar, ulusal kaynakların adil dağıtılmaması, etnik gruplara verilen uluslararası destek, diğer bölgelerdeki benzer etnik çatışmalar, merkezi otoritenin zayıflaması ya da çökmesi, hafızalarda yer edinen tarihsel travmalar etnik çatışmaları tetikleyen ve arttıran bir rol oynamaktadır. Bu nedenle söz konusu faktörlerin izale edilmesi oldukça önemlidir. Ortaya çıkan uyuşmazlıklar sümen altı edilmemeli, müzakere edilmeli ve sonuca bağlanmalıdır. Gündemde olan mevzu tazeyken özümseme gerekli bilgi eksiklikleri giderildikten sonra görüşülüp barış ortamının yaratılması gerekmektedir (Yılmaz, 2007: 162).

Etnik çatışmalar iki ya da daha çok taraflı sorunlardır. Problemin çözümünde tek bir tarafa odaklanmak etkin bir çözüm üretmenin önüne geçmektedir. Barışın tesisi süresince ilgili bütün tarafların dikkate alınması önem taşımaktadır. Uygulamada bu yapılamadığı için etkin bir çözüm oluşturulamamaktadır. Bu gibi çatışmalarda uluslararası toplumun yaklaşımı, baskın grubun temsil ettiği otoriteyi daha meşru saymak yönündedir. Örneğin, IRA ve İngiltere arasındaki uyuşmazlıkta, İngiltere meşru IRA ise sorun çıkarıcı taraf olarak görülmüş ve statülerini kabul etmeyen azınlıklar olarak nitelendirilmişlerdir (Yılmaz, 2007: 162).

Etnik çatışmalar içerisinde birçok neden barındırdıklarından çözümlenmeleri büyük bir çaba gerektiren bir süreçtir. Uygulamada büyük oranda etnik çatışmayı

bitirmek için güç kullanıldığı gözlenmektedir. İlk etapta bu etkili olabilmekte, ancak sorunu çözmektedir. Şiddete maruz kalan etnik grup eğer zayıfsa, başlarda mücadele etmeyebilmekte, sineye çekmekte ve bunu grup travmasına dönüştürüp ileriki süreçlerde intikam almanın arayışı içerisine girmektedir. Böyle bir durumda da yapıcı bir çözüm mümkün olmamaktadır.

Bunların yanı sıra, etnik çatışmalarda barışı tesis ederken güce başvurulması gereken durumlar da söz konusu olabilecektir. Taraflar arası fiziksel şiddetin önlenmesi, çatışmayla ilgili olmayan kesimlerin coğrafyadan uzaklaştırılması, insani yardımların gereken yerlere ulaştırılması veya mutabakata varılan bir antlaşmanın korunması gibi durumlarda güç faydalı bir unsur haline alabilmektedir. Her halde güç kullanımınınorantılı olması, amacını aşmaması ve tarafsız bir şekilde uygulanması icap etmektedir. Bu bağlamda, uluslararası güçlerin, özellikle BM barış güçlerinin ve bölgesel güçlerin, taraf tutma eğilimi yüksek ulusal güçlere göre daha faydalı olabileceği değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2007: 163).

Asgari düzeyde olsa bile etnik kimliğin ifade serbestisini sağlayacak formüllerin bulunması, ayrımcılığın önlenmesi, demokratikleşme ve refah düzeyinin yükseltilmesi, gelir dağılımının adil hale getirilmesi, taraflar arası kötü psikolojik altyapıya karşı önlemler alınması gibi hususlar etnik çatışmanın çözümlenmesine büyük oranda katkı sağlayabilecek önlemlerdir. Diğer bir husus ise baskının uygulanmamasına yöneliktir. Nitekim baskının şiddeti ne kadar fazla olursa bu, ileride olabilecek etnik çatışmanın da şiddetin belirlemektedir. Gerekli olduğu durumlarda pozitif ayrımcılık yapılması, herkesin başta hak ve hürriyet bakımından eşit statüde bulunmasına gayret edilmesi gerekmektedir. Kamu hizmetlerinde çalışmada azınlıklara herhangi bir kısıtlama getirilmemesi ve kültürel ayrımcılık yapılmaması da burada çok önemlidir. Örneğin, bu gruplar medya kanalları kullanılarak baskı altında tutulup, diğer gruplar karşısında kötü insanlar olarak gösterilmemesi, insanların birbiriyle kenetlenmelerini sağlayacak çözümler üretilmesi büyük önem taşımaktadır (Yılmaz, 2007: 164).

Bunların dışında etnik grupların hak ve taleplerinin demokratik kanallar vasıtasıyla titizlikle korunması, demokrasiye toplumun her kanadının kanalize edilmesi

ve her gruba mecliste temsil imkanı sağlanması sayesinde ortakpaydalar bulunabilmektedir. Bu anlamda ifade özgürlüğü, özgür seçimler ve hukukun üstünlüğü üç altın anahtardır. Her ne kadar demokrasi uygulamasında sıkıntılar yaşanacak olsa da bir ülkede demokrasi olgunlaştıkça müzakere ortamı artacak, barış sürecine geçiş ölçüde hızlanacaktır. Zira dünya üzerinde demokrasisi yerleşmiş toplumlara nazaran demokrasi dışı rejimlerde daha çok etnik çatışma yaşanmaktadır.

Barışın inşası konusunda dikkat edilmesi gereken bir diğer konu ise, yoksulluk kaynakların eşit dağılmaması ve elverişsiz yaşam koşullarıdır. Temel insan ihtiyaçları söz konusu olduğunda insanlar çok çabuk tepki verebilmektedirler. Bu durum çatışma olasılığını da oldukça artırmaktadır. Ekonominin kötüleşmesi neticesinde oluşan göç hareketlerinin sonucu olarak daha fazla gelişmiş bölgelere giden insanlar orada istenmeyen duruma düşüp göç edilen coğrafyanın yerli kesimiyle çatışmaya girişebilmektedir. Bu uyuşmazlık durumlarının meydana gelmemesi adına ülkenin tüm bölgelerinde kaynakların ve gelirin eşit dağılımının sağlanması, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda kalkınma olabilmesi için mücadele edilmesi gerekmektedir. Ülkenin sadece gelişmiş bölgelerine değil, bütün bölgelerine olabildiği ölçüde yatırım yapılması, işletmeler kurulması ve bu sayede işsizliğin azaltılmasına gayret gösterilmesi, eğitim ve sosyal yaşantıya katma değer kazandırılması icap etmektedir. Bu gibi önlemler neticesinde göç azalmış olmakta ve ulaşılan refah sayesinde insanlar çatışma daha başlamadan barışçıl şekilde yaşayabilmektedir.

2. BÖLÜM

PIRA ÖRGÜTÜ VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN ÖRGÜTLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Avrupa'da etnik ayrılıkçı hareketlerden bahsedildiği zaman ilk akla gelen örgütlerden biri de IRA (Irish Republican Army)'dır. IRA adıyla birçok örgüt anıldığından ilk önce bu konuyla alakalı bilgi verilecektir.

IRA kısaltması, 25 Kasım 1913'de kurulan "İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu" anlamına gelmektedir. İrlanda Parlamentosu tarafından meşru askeri örgütlenme olarak tanınan bu birim, 1919-1921 tarihleri arasında Britanya'ya karşı İrlanda'nın bağımsızlık savaşını yürütmüştür. Tarihinde farklı isimlerle anılan IRA, ilk bölünmesini İngiltere ile yürütülen savaş nihayetlendiren anlaşma ile yaşamıştır. Anlaşmayı tanıyan grup İrlanda ordusunun nüvesini oluştururken, tanımayan grup ise bağımsız ve birleşik İrlanda amacına ulaşmak için şiddet eylemlerine yönelmiştir. İkinci grupta yer alan IRA bu adla eylemlerine devam ederken, 1969'un sonunda yeni bir bölünme yaşanmış, PIRA (*Provisional/Geçici IRA*) ve OIRA (*Official/Resmi IRA*) olarak ikiye ayrılmıştır. Milliyetçi olan PIRA IRA geleneğini takip etmiş, OIRA ise Marksist söylemin savunucusu olmuştur. OIRA zaman içinde etkinliğini kaybederken, PIRA yakın zamana kadar varlığını koruyabilmiştir. Daha sonraları CIRA (Continuity IRA) ve RIRA (Real IRA) gibi örgütler içinden çıkmış olmasına rağmen bugün IRA denilince akla gelen örgüt PIRA olmaktadır.

Bu bölümde İrlanda sorununun tarihsel gelişimi, örgütün eylemleri, sebepleri ve Birleşik Krallık'ın mücadelesi analiz edilecektir.

2.1 TARİHSEL BOYUT

İrlanda adası 12. yüzyılda İngiltere'nin egemenliğine girmiş olmasına rağmen, 16. yüzyıla kadar İngilizler adanın iç işlerine karışmamıştır (Laçiner, 2001: 6-7). İrlanda bu döneme kadar yerel otoritelerin idaresinde kalmıştır. İspanya, İrlanda'yı İngiltere'den koparmak amacıyla adada ayaklanma çıkaranları desteklemiş, bunlarla işbirliğine gitmiştir. Fakat İspanya'nın bu girişimleri sonuçsuz kalmış, tam aksine İrlanda'nın tamamen İngiltere'nin kontrolüne girmesine sebep olmuştur.

İrlandalıların tekrar ayaklanmasını engellemek için adanın sosyal yapısını değiştirmeye karar veren İngiltere, kuzeydeki Katoliklerin topraklarına el koyarak bunları İngiltere ve İskoçya'dan getirdiği Protestan göçmenlere dağıtmıştır (White, 2003: 80). Ayrıca bu ailelerin Katolik işçi çalıştırmalarına engel olarak Protestanların adaya göçünü hızlandırmış, bu politika adanın kuzeyinin sosyal yapısının değişmesine sebep olmuştur (Özçağatay, 1998: 26). Bu dönemde toprakların %60'ından fazlasına sahip olan Katoliklerin hızla toprak kaybettikleri ve 18. yüzyılın sonunda %7'lere gerilediği görülmüştür (Laçiner, 2001: 6-7).

İngiltere 17. yüzyılı Kralcılar ve Parlamentocular olarak nitelendirilen iki grup arasındaki çatışmalarla geçirmiştir. Ada'ya Protestan nüfusun göç etmesi ve İngilizlerin otoriteyi elde bulundurmasıyla birlikte İrlanda halkı kendilerini bu sorunların parçası olarak görmüştür. Britanya adasında yaşanan Kralcılar ve Parlamentocular arasındaki çatışmalarda Kral'ın tarafında yer alan Katolik İrlanda halkı, binlerce Protestan göçmenin ölümüne sebep olacak ayaklanma başlatmıştır. Fakat iç savaştan Kral'ın yenik ayrılması İrlandalıları için yıkım olmuş, Parlamento kanadının lideri Cromwell Katolik İrlanda'nın cezalandırılması görevini bizzat üstlenmiştir (Özçağatay, 1998: 27).

Cromwell'in ölümünden sonra tahta geçen James, Katolik İrlandalılarından alınan toprakların iade edilmesini amaçlamıştır. Fakat toprakların yeni sahibi Protestanlarca tepkiyle karşılanan bu uygulama yeni bir çatışma ortamının doğmasına sebep olmuştur. Özellikle adanın kuzeyindeki Londonderry kentinde Protestanlar direniş göstererek Katoliklerin şehre girmelerine müsaade etmemişlerdir. Bu olay daha sonra “teslim olmak yok” (*no surrender*) deyiimi ile efsaneleştirilecek ve sembol haline gelecektir. Bu sırada Kralcılara karşı muhalefetin toplandığı Britanya parlamentosunda William of Orange'a krallık teklifinde bulunulması ile beraber William, İrlanda adasına çıkmış ve Boyne Savaşı'nda(1690) James'in ordusunu mağlup etmiştir. İrlanda'da bu dönemden sonra kesin bir Protestan egemenliği başlamıştır. Protestanların bu zaferi Katoliklerin bütün idari yapılardan çıkarılmalarına sebep olmuştur. Bu savaş ve sonrasındaki düzen Protestanlara kutlanacak yeni bir sembol hediye etmiştir; Orange Order (White, 2003: 81).

İrlanda halkının mezheplere dayanan ayrılığı derinleşme yolundayken, Thomas Wolfe Tone isimli Protestan bir hukukçu 18. yüzyılın sonlarında Katoliklerle Protestanların eşit haklara sahip olmaları gerektiğini savunmuş ve İngilizlere karşı İrlandalıları milliyetçilik çatısı altında toplamaya çalışmıştır (White, 2003: 81). Fakat bu çabalar başarılı olmamış, 1800'de çıkarılan “Birlik Yasası” ile İrlanda'nın sömürge durumu değiştirilmiş, İngiltere ve İrlanda tek bir devlet haline getirilmiştir (Laçiner, 2001: 9).

Öte yandan, İrlanda halkı 19. yüzyıl ortalarında Batı dünyasının modern zamanlarda yaşadığı en büyük kıtlık olayını yaşamıştır. 1845 ve 1848 yılları arasında ada halkının yaşadığı kıtlık sebebiyle nüfusun %20 oranında azaldığı tahmin edilmektedir. Bu azalışın bir kısmı açlık, diğer kısmı ise ABD ve İngiltere'ye yapılan kitlesel göçler ile açıklanmaktadır. Göç konusu Kuzey İrlanda sorununda ileride rol alacak göçmen topluluklar sorununa, bu sorun ise ayrılıkçı hareketlerin doğmasına sebep olmuştur. Aralarında en çok dikkat çekenlerinden biri olan “Genç İrlanda Hareketi” (*The Young Ireland Movement*) üyeleri “Yerel Polis Teşkilatı” (*Royal Ulster Constabulary/RUC*) ile girdiği çatışmalar sonrasında ABD'ye kaçmışlardır.

Genç İrlandalıların radikal kanadı 1858’de New York’ta ve Dublin’de “İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği” (*The Irish Republican Brotherhood/IRB*)’ni kurmuşlardır. IRB Cumhuriyetçilerin ileriki dönemlerde başlatacağı silahlı çatışmaları hazırlayan örgüt olarak görülebilmektedir. Sonrasında kendilerini *Fenianlar* ismini veren grup arkasına aldığı Amerikan desteği ile süratle büyümüştür. Bu örgütün temel özellikleri gizlilik, güvenlik ve dayanışmadır. Kadrolarını örgütlemeye komünist hücre modelini kullanmışlardır. Fenianlar’ın amacı İngiliz yönetimini yıkmak ve adanın bağımsızlığını elde etmek, kullandıkları yöntem ise silahlı ayaklanmadır (Hoffman, 2006: 8). 19. yüzyıl sonlarına doğru ABD’nin desteğini çekmesi ile birlikte Fenianlar çözülme sürecine girmişlerdir.

Öte yandan Fenianlar çözülme sürecine girmiş olsa da silahlı çatışma bir kere başlamış ve kolay kolay da bitmemiştir. Bu kapsamda IRB, James Connoly liderliğinde yeni bir ayaklanmanın planlarını yapmıştır. Bunun için en uygun ortamın İngiltere’nin zayıf olduğu Birinci Dünya Savaşı yılları olduğu düşünülmüş, 1916 paskalyasında Paskalya Ayaklanması” ya da Easter rising adıyla ayaklanmabaşlatılmıştır. Fakat Dublin’de ele geçirilen birkaç stratejik noktaya rağmen halktan beklenen katılım sağlanamamıştır. Buna rağmen hareketin önderlerinden Pearse, Dublin ana postanesinin bulunduğu meydanda Cumhuriyeti ilan edip geçici hükümetin kurulduğunu bağımsızlık bildirisi ile açıklamıştır. İngiltere takviye birlikler göndererek ayaklanmayı süratle bastırılmış, hareketin on beş liderini idam etmiştir(Laçiner, 2001: 12).

Ayaklanmanın bu şekilde sona erdirilmesi milliyetçilere unutmayacakları bir simge hediye etmiş, bağımsızlık bildirgesi önemli bir tarihi sembol olmuş, hatta bu belge İrlandalıların Magna Carta’sı olarak tanımlanmıştır (Coogan, 1995: 21). Bağımsızlık için savaşanlar kahraman olarak adlandırılmış, sonraki nesillerin arkalarına baktıklarında güç toplayacakları “bağlantı nesnelere” haline gelmişlerdir. Bu sırada ayaklanmada yer almayan birçok İrlandalının tutuklanması ise halkın mağduriyetine sebep olmuştur.

Paskalya Ayaklanması İrlanda için bağımsızlık getirmemişse de, Birinci Dünya Savaşı sonrası bütün dünyayı etkisi altına alan milliyetçilik akımlarının İrlanda’da

sağlam ve hazır bir temel bulmasına vesile olmuştur. Nitekim savaşın bitiminde yapılan seçim sonrasında İrlanda, Cumhuriyetçi Sinn Fein milletvekillerini İngiliz parlamentosuna göndermemiş, Dublin’de Geçici İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti kurduklarını iddia etmiştir. Ayrıca bu meclis, Paskalya Ayaklanmasına katılan askeri güçlere de İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu(IRA) adını vermiştir. Meclisin açıldığı gün olan 21 Ocak 1919 tarihi resmi olarak “Bağımsızlık Savaşı”nın başladığı gün olarak ilan edilmiştir. Bu şekilde sorun bu noktadan sonra siyasi ve askeri olarak örgütlenmiş bir boyuta taşınmıştır (Özçağatay, 1998. 62-63). Askeri yapının lideri Michael Collins Rusya’da faaliyet gösteren çağdaşı Narodnoya Volya (NV)’nin şehir gerillası taktiklerini kullanarak küçük İngiliz birliklerini yıpratma kampanyası yürütmeye başlamıştır (White, 2003: 85).

Bağımsızlık Savaşı İrlanda adasında yaşayan iki karşıt grubun radikalleşmesine neden olmuştur. Güneyde yoğunlaşmış İrlanda milliyetçileri İngiliz hâkimiyetine karşı silahlı mücadeleyi kullanırken, adanın kuzeydoğusundaki Protestan nüfus İngiliz hükümetine bağlılıklarını devam etme gayreti içerisinde olmuştur. İngiltere farklı istekleri tatmin etmek ve adayı elden çıkarmamak amacıyla, 1920’de “İrlanda Hükümet Yasası”nı çıkarmış, İrlanda adasını iki ayrı yönetim altında toplamak istemiştir. Bu yasaya göre kuzeydoğudaki altı şehir Kuzey İrlanda adıyla anılmıştır. Bu bölge kendi parlamentosuna sahip olacak, ayrıca İngiliz meclisine temsilci gönderebileceklerdir. Güneyde bulunan 26 şehir ise özerk yönetim ve bir parlamento altında toplanmıştır. Adayı ikiye bölen bu yasa kuzeydoğudaki Birlikçiler (Unionists) tarafından biraz isteksizce karşılanmasına rağmen kabul edilmiş, İrlanda milliyetçileri ise planı reddederek bağımsızlık savaşını 1921 yılına kadar sürdürmüştür (McKittrick ve McVea, 2002: 4).

Bir taraftan IRA’nın şehirlerde gerilla savaşı ve cezaevlerinde açlık grevlerini sürdürmesi, diğer taraftan Sinn Fein’in siyasi alandaki mücadelesi İngiltere’nin 1921’de Cumhuriyetçilerle masaya oturmayı kabul etmesine sebep olmuştur. Müzakereler sonucunda İngiltere, Kuzey İrlanda’nın varlığının tanınması koşuluyla güneyde kurulmuş olan devleti tanımayı kabul etmiştir (Özçağatay, 1998: 66). Toplantılara

katılan Collins, bu anlaşmayı “kendi ölüm emrini imzaladığını” söyleyerek onaylamıştır.

İngiltere-İrlanda antlaşması ile İrlanda bağımlı ülke statüsüne alınmıştır. Bu antlaşma aynı zamanda Kuzey İrlanda sorununun da başlangıcı sayılmaktadır. Antlaşma, Dail’de onaylanmasına rağmen tartışmalara sebep olmuş, imzalayanlar vatan haini olarak nitelendirilmiştir. Gerginliklerin IRA’ya da sıçraması iç savaşa neden olmuştur. Haziran 1920 ile Haziran 1922 arasındaki çatışmalarda çoğu Katolik olmak üzere 428 kişi ölmüştür (McKittrick ve McVea, 2002: 4).

Böylelikle İrlanda adasının kuzeydoğusundaki altı şehir Kuzey İrlanda devletini oluşturmuştur. İngiltere ile birlik yanlısı olanlar yeni devleti Ulster olarak adlandırmış, milliyetçiler ise bu kullanıma karşı çıkmıştır. Kuzey İrlanda kurulduktan sonra İngiltere ile bağ korunmuş, Belfast’taki parlamentonun (Stormont) yanı sıra İngiltere’deki parlamento (Westminster) da temsilci gönderilmesi öngörülmüştür (McKittrick ve McVea, 2002: 13). Fakat bu düzen uygulamada Katolikler aleyhine ayrımcılığa dönüşmüş, Protestanlarla eşit oy haklarına sahip olamamışlardır.

Adanın fiilen ikiye bölünmesinin ardından IRA’nın buna tepkisi savaşa devam etmek olmuştur. 1930’larda geçici bir kanat oluşmuş, bu yapı 1956 ile 1962 arasında eylemlerde bulunsa da çok etkili olmamıştır (White, 2003: 86). Bu dönemin en önemli gelişmesi 1949’da güneydeki devletin İngiliz Uluslar Topluluğu (Commonwealth)’dan ayrılarak Cumhuriyet haline dönüşmesidir. Böylece Serbest İrlanda ortadan kalkmış, İrlanda Cumhuriyeti kurulmuştur. İrlanda Cumhuriyeti bütün İrlanda adasını temsil ettiğini anayasasında belirtmesine rağmen, Kuzey İrlanda’nın halihazırdaki durumunun muhafaza edilmesi Katoliklerin maruz kaldığı ayrımcılığın artmasına neden olmuştur. Bu şartlar altında Katolikler kendilerini korumasız hissetmiş, IRA’yı tek koruyucuları olarak görmüşlerdir. Buna rağmen 1970’lere kadar adanın kuzeyi nispeten sakin kalmış, Kuzey İrlanda sınırının güneyinden küçük çaplı karakol saldırıları dışında kayda değer bir çatışma meydana gelmemiştir (Laçiner, 2001: 15). Geniş çapta şiddet hareketleri başlamamış, iç savaş sonrasında IRA kendisini tam olarak toparlayamamıştır.

Savaş yıllarının ardından Kuzey İrlanda halkında siyasal, ekonomik ve sosyal konularda ayırım yapıldığı görüşü hâkim olmaya başlamıştır. Sinn Fein, 1965 yılında yerel idari birimlerde bu hakları savunmak amacıyla yer alacağını fakat *Stormont, Dail* ve *Westminster* parlamentolarını boykot ettiğini bildirmiştir. Yine bu yıllarda “Kuzey İrlanda Sivil Haklar Hareketi” meydana çıkmış, adanın kuzeyinde yaşananların ulusal ve uluslararası ortamda duyulması sağlanmıştır (Coogan, 1995: 331-332).

Bu dönemde şiddete yönelik hareketlere fazla rastlanmasa da Katolik toplum Protestanlarla aralarındaki sorunları çeşitli gösterilerle dile getirmeye başlamıştır. Mülkiyet konusundaki uygulamaları protesto etmek amacıyla Austin Currie isimli milliyetçi parlamento üyesi, bir Protestana ait olan bir evi işgal etmiştir. RUC tarafından zorla evden çıkarılmasının ardından 5 Ekim 1968’de Londonderry’de bir gösteri düzenlenmiş, hükümetin ayrımcı uygulamaları protesto edilmiştir. Cumhuriyetçilerin dillerinden düşmeyen ve sonraki yılların ayaklanma sembollerinden biri haline gelen “üstesinden geleceğiz” sloganı bu gösteri ile ortaya çıkmıştır. Hükümet tarafından yasaklanan gösteriyi dağıtmak amacıyla RUC zor kullanmış, sert uygulamalar sonucunda yaralananlar televizyon kanallarından anında yayınlanmıştır. Sonrasında, bu olayları protesto etmek üzere birlikçilerin gösterilerine izin verilmesi ve gösterilere güvenlik birimlerinin dahi katılması Katolik toplumun RUC’un tarafsızlığı konusunda şüphelerinin kuvvetlenmesine yol açmıştır (Coogan, 1995: 332; White, 2003: 87).

Çatışmaların yoğunluğunun artması ile olaylar RUC’un imkân ve kabiliyetinin dışına çıkmıştır. Ağustos 1969’da yaşanan olaylar sonucunda, büyük çoğunluğu Katoliklerin olan 180 ev yakılıp yıkılmış, sekiz kişi ölmüş, 750 kişi yaralanmıştır. Kuzey İrlanda hükümeti çatışmaları engellemenin ve düzeni sağlamanın yolunun Birleşik Krallık ordusunu davet etmekten geçtiğini düşünmüş, Katolikler de bu kararı memnuniyetle karşılamıştır (McKittrick ve McVea, 2002: 13).

2.2 PIRA ÖRGÜTÜ

Kuzey İrlanda’da yaşananlar çoğu zaman terör sorunu olmasından öte bir anlam taşımıştır. PIRA kurulmadan önce bölgede etkili olan mezhepsel ayrılıklarla

bütünleşmiş gruplar ve örgütler faaliyet göstermiştir. Bu yönüyle İrlanda adasının kuzeydoğusu sosyal ve kültürel olarak ikiye ayrılmış gibi bir görüntü vermiştir. Nitekim halk bir tarafta Protestan/Birlikçi/Britanyalı, diğer taraftan Katolik/Milliyetçi/İrlandalı gibi iki farklı kimliğe bölünmüştür. Dolayısıyla sorun dini, milliyetçi ve etnik kaynaklardan beslenmiştir.

Uzun dönem uygulanan propaganda yönteminin işe yaramadığı yaklaşımından hareketle IRA, şiddete yönelik yöntemlere eğilim göstermiştir. Bu durum Geçici IRA (Provisional IRA/PIRA)'nın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. PIRA ortaya çıktığı andan itibaren İrlanda Cumhuriyeti ve ABD'den aldığı destekle Kuzey İrlanda'da süratle yapılanmaya başlamıştır.

Bu dönemde Birlikçilerin Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık yönetiminden çıkacağı ve İrlanda Cumhuriyeti'ne bağlanacağı yönündeki endişelerinden doğan korkuları, Cumhuriyetçilerin ise varlıklarının kabul edilmemesi sebebiyle yaşadıkları mağduriyet ve adanın tamamının İrlandalıların olması gerektiği iddiaları çatışma ortamına taşınmıştır. Süregelen sosyal adalet ve ekonomik sorunların dile getirilmesini baskı ile yasaklamaya çalışan yerel hükümet ve kolluk kuvveti RUC gruplar arasındaki ayrımların belirginleşmesine zemin hazırlamıştır. Birleşik Krallık askerlerinin gelmesi de ayrıca Katoliklerin PIRA'nın eline düşmesine neden olmuştur.

PIRA'nın Kuzey İrlanda'da etkinliğinin artırmasında üç olay özellikle önemlidir. Bunlardan birisinde Belfast'ın Protestan çoğunlukta olan *Short Strand* mahallesinde Katoliklerin hedef alındığı olaylarda halk Protestanlara karşı RUC tarafından değil PIRA tarafından savunulmuştur. Böylelikle PIRA Katolik nüfusu ordunun taraflı uygulamalarından ve Birlikçilerin saldırganlığından ilk defa kurtarmıştır. Birlikçi gruplar şiddet olaylarını PIRA'nın arttırdığını öne sürerek Birleşik Krallık ile tam birliktelik hedeflemiştir.

İkinci olay ise, ordunun 9 Ağustos 1971'de Demetrius adını verdiği bir operasyon başlatmasıyla ilgilidir. Askeri tedbirler içeren bu operasyonla sokağa çıkma yasağı getirilmiş, aramalar sonucunda yakalanan 340 kişi tutuklanmış ve bu kişilere işkence

yapıldığı iddia edilmiştir. Bununla birlikte söz konusu kişilerin çoğunluğunun PIRA ile alakası olmadığı belirtilmiş, bu durum Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da eleştirilmiştir. Sonuç itibarıyla yaşanan olaylar Katoliklerin radikalleşmesine sebep olan durumlardan birisi olarak gösterilmiştir.

Kuzey İrlanda sorunda şiddetin yoğunlukla yaşandığı tarihlerden bir diğeri de 1972 yılıdır. Bu yıl içerisinde ölen 500'e yakın kişiden 13'ü, 30 Ocak 1972 Pazar günü Londonderry'de Katoliklerin bir gösterisi sırasında askerlerin ateş etmesi sonucunda hayatını kaybetmiştir. Söz konusu gün tarihe “Kanlı Pazar” olarak geçmiştir. Öte yandan PIRA hiçbir şekilde çatışma bölgesinde yer almadığını açıklamıştır (McKittrick ve McVea, 2002 :76).

Bu olaydan sonra Londra hükümetinin aldığı tedbirler sonuçsuz kalmış, PIRA 1972 yılında Belfast'ta 26 bomba birden patlatmıştır. Kanlı Cuma olarak adlandırılan bu eylem dokuz kişinin ölümüne, 130 kişinin yaralanmasına sebep olmuş, bu sayede Birlikçilere için yeni bir sembol yaratılmıştır (McKittrick ve McVea, 2002: 87-91). Sonrasında azalma eğilimi gösteren şiddet, 1975 ile 1976 arasında yeniden artmıştır. Döneme damgasını vuran ve İrlanda-İngiltere ilişkilerini etkileyen en önemli olay, Birleşik Krallık Dublin büyükelçisinin PIRA tarafından düzenlenen bir suikast sonucu Temmuz 1976'da öldürülmesiyle meydana gelmiştir (McKittrick ve McVea, 2002: 116).

Bu dönemde PIRA cezaevlerinde “kirli protesto” veya “battaniyeli direniş” gibi isimlerle adlandırılan eylemler hayata geçirilmiştir. Bu şekilde uluslararası toplumun cezaevlerindeki açlık grevi ve ölümlerle dikkati çekilmiştir. Ayrıca başta Başbakan Thatcher olmak üzere devlet büyüklerine yapılan suikastlaro dönemlerde dikkat çeken en önemli olaylardır. Çatışmaların çözümlenmesi için atılan adımlar çatışmaya engel olamamış, PIRA eylemlerine devam etmiştir. Bunun üzerine İrlanda Cumhuriyeti kendi topraklarındaki PIRA üyelerini yakalamak için operasyon düzenlemeye başlamıştır.

Bu gelişmeler üzerine sorunun tarafları müzakere masasına oturmaya karar vermiş, “Hayırlı Cuma Mutabakatı” adlı mutabakat metninin imzalamaları sonucunu doğuracak süreç başlamıştır. “Belfast Mutabakatı” tarafların taleplerinin mümkün

olduğunca yansıtıldığı bir belge özelliği taşımaktadır. Gösterilen bu çabalar sonucunda PIRA, 28 Temmuz 2005'te silahlı mücadeleye son verdiğini açıklamış, yaklaşık iki yıl sonra İngiliz birlikleri adadan çekilmeye başlamıştır (Gürses, 2007: 47).

PIRA örgütünün 1970'den 2011'e kadar yaptığı eylemler incelendiğinde toplam 2896 olaya sebep olduğu görülmektedir. Bu eylemlerde 1882 kişi ölmüş, 3177 kişi yaralanmıştır (GTD [web], 2018).PIRA'nın eylem tarihi boyunca çeşitli türde eylemler yaptığı bilinmektedir. Bombalama en sık kullanılan çeşit olmuştur.Örgütün sahip olduğu silah ve teçhizata bakıldığında kısa sürede büyük aşama kaydettiği görülmektedir. İlk başta *Armalite* denen, az sayıda ve mücadelenin sembolü haline gelen yarı otomatik silahlar kullanılmış olmasına rağmen, daha sonra roketatar bile envanterlerine girmiştir. İlerleyen zamanlarda örgüt kendi düzenekli patlayıcılarını yapar hale gelmiştir.PIRA eylemlerinin hedeflerine bakıldığında ise ağırlıklı özel sektör ve şahıslar ile askeri kişi ve kurumların hedef alındığı görülmektedir.

2.3 PIRA'NIN ORTAYA ÇIKMA SEBEPLERİ

Bu bölümde örgütün doğmasına ve faaliyet göstermesine etki eden nedenler üzerinde durulacaktır.

2.3.1 Birey ve Grup Açısından

İlk değinilecek husus örgütün hitap ettiği kesime mensup kişilerin siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda kendilerini yoksun hissetmeleridir.

Kuzey İrlanda'nın sosyal yapısı 17. yüzyıldan itibaren değişmeye başlamıştır. Katolik nüfusun Fransa ve İspanya'dan gelen destekle ayaklanabileceğini öngörenBirleşik Krallık adanın sosyal yapısını değiştirmenin emniyeti artıracığını ve kontrol kolaylığı sağlayacağını düşünmüş, bu sebeple İskoçya ve İngiltere'den Kuzey İrlanda'ya göçü teşvik etmiştir. Göç sonrası ada nüfusunun ikiye bölündüğü 1921 yılında Protestanlar %65, Katolikler %35 nüfus oranlarına sahip olmuştur.

Katolikler ve Protestanlar arasında geçmişte yaşanan sorunlar iki grubun ayrışmasına sebep olmuş, kurdukları derneklerle ve yaptıkları gösterilerle bunu yansıtmayı hissetmişlerdir. 1641 ve 1690 Protestanlar için mağduriyeti ve zaferi simgeleyen yıllar olmuştur. 1641’de meydana gelen Katolik ayaklanması, 1610’da İrlanda adasına yerleştirilmek istenen göçmenleri adadan uzaklaştırmayı hedeflemiştir. Katolik papazların da öncülük ettiği ayaklanma büyümüş, 12.000 Protestan’ın öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum Protestanlar için “kuşatılmışlık sendromu” olarak değerlendirilmiştir.

Yaklaşık 50 yıl sonra da Katolikleri arkasına alan Kral James’in ordusunun Londonderry kuşatması meydana gelmiştir. Protestanlar ciddi bir direniş göstermiş, 1690 yılındayapılan Boyne Savaşında adada kesin bir Protestan hâkimiyeti başlamıştır. Yeni düzen “Orange Order” olarak adlandırılmıştır.

Sonraki yıllarda sosyal kimliğin ayrışımı ve oluşumu devam etmiş, milliyetçiler ve birlikçiler arasında 1795 yılında *Armagh*’da yaşanan *Battle of Diamond* savaşının Protestanların zaferiyle sonuçlanması kendileri için unutulmaz bir sembol haline getirilmiştir. Bu olayı hafızalarda tutmak için *Orange Lodge* adlı bir örgüt kurulmuştur.

İrlanda’da Katolik nüfusu 19. yüzyıldan itibaren birliklerini sağlamaya çaba göstermiştir. Adaya göçlerden sonra bu süreci etkileyen en önemli konu 1845’te yaşanan büyük kıtlıktır. O zamana kadar uygulanan politikalardan ötürü en fazla zarar gören Katolikler olmuş, kıtlık sonucunda İrlanda adasında yaşayamayan nüfusun büyük bir kısmı ABD’ye göç etmiştir. Burada *Fenianlar*, Genç İrlanda Hareketi ve İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği gibi çeşitli yapılanmalara girmiştir. Bu yapılar gelecekte paramiliter yapıların oluşmasında öncü görevi üstlenmiştir (Özçağatay, 1998: 40-44).

Sosyal yapı bağlamında, Katolik ve Protestanlar birbirlerinin okullarını tercih etmemiştir. Katoliklerin okulları genelde yerel ve özel girişimlerle kurulmuşken, Protestanların okulları devlet kontrolünde olmuştur. Gruplar aynı coğrafyayı paylaşıyorlar bile, hayatlarını birbirlerinden uzak bir şekilde sürdürmeye çalışmış, ayrışma yoluna

gitmişlerdir. Tarihte yaşanan olumlu ya da olumsuz olaylar sosyal kimliği beslemek amacıyla kullanılmıştır.

Günümüze kadar Kuzey İrlanda'nın temel olarak iki siyasal görüşün etkisi altında kaldığı söylenebilmektedir. Bunlardan birisi İskoçya ve İngiltere'den gelen göçmenlerden oluşan ve genelde Protestan olan halkın Birleşik Krallık ile bağlarını kuvvetlendirmek adına ortaya çıkmıştır. Bu grup temel olarak Birlikçi partiler altında siyaset yapmışlardır. Bunlardan en bilinenleri “Demokratik Birlikçi Parti” (DUP) ve “Ulster Birlikçi Parti” (UUP)'dir. Öte yandan adanın yerlileri olan Katolikler bütün adayı tek bir İrlanda devleti altında toplamayı amaçlamıştır. Milliyetçiler olarak anılan bu grupta “Sosyal Demokrat İşçi Partisi”(SDLP) ve “Sinn Fein”(SF) partileri etkili olmuştur.

Sosyal ve kültürel hayattaki bölünmüşlüğün bir benzeri siyasal hayatta da yaşanmıştır. Siyasal sorunlar özellikle Kuzey İrlanda devletinin kurulması ile adanın kuzeyinin *Stormont* ve *Westminster* olarak vücut bulan ikili parlamento sistemine bağlı olması ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sisteme göre Kuzey İrlanda halkı her iki meclise de vekil gönderebilecektir. Fakat uygulamada tam olarak bu şekilde olmamıştır. Zira milletvekillerinin seçiminde uygulanan “mülkiyete dayalı sistem” sebebiyle Katolikler nüfusları oranında temsil edilememiştir. Bunun sonucunda Birlikçi partilerin 1970'li yıllara kadar %70 civarında oy aldığı görülmektedir (Results of Elections Held in Northern Ireland Since 1968 [web], 2018). 1921 ile 1969 arasında Kuzey İrlanda parlamentosunda bulunan 54 milletvekilinden sadece üçünün Protestanların radikal kanadı “Orange Locası”na üye olmadığı tespit edilmiştir(McKittrick ve McVea, 2002: 13-14).

Siyasal sistemdeki bu gibi sorunların yanı sıra, Kuzey İrlanda ekonomik ayrımcılıklarla da karşı karşıya kalmıştır. Katolik nüfusta işsizlik oranı engellenememiştir. Bu yıllarda Protestan nüfusu Katoliklerden fazla olmasına rağmen Katoliklerin işsizlik oranı Protestanlara göre iki kat daha fazla olmuştur. Ayrıca üst kategori iş grubunda Katoliklerin istihdam edilmemiş, orta seviyede değerlendirilen 600 iş

grubunda ise sadece 37 Katolik çalışabilmiştir. Bu veriler çalışma ortamında Katoliklere yönelik ciddi bir ayrımcılık yapıldığını göstermektedir.

1970 ile 1990 arası yıllar Kuzey İrlanda'daki hayat standardı ve refah düzeyinin en kötü olduğu yıllar olarak dikkat çekmektedir. Katolikler mülkiyet edinme, işsizlik oranları ve milli gelir gibi değişkenlerin tamamında Protestanlardan daha düşük yaşam koşullarına sahip olmuştur. Bu duruma neden olan en önemli faktör, Katoliklere yönelik doğrudan veya dolaylı olarak uygulanan ayrımcılık politikalarıdır.

1920'lerden itibaren farklı etnik grupların birbirleriyle çatışma içinde oldukları bir coğrafya olan Kuzey İrlanda'da egemen devletin hayata geçirdiği uygulamalar etnik kimlikleri daha belirginleştirmiş ve çatışmalara sebebiyet vermiştir. Bütün bu yaşananlar grupların kimisini dışlamış, kimisini de sisteme dâhil etme sürecine götürmüştür. Bu anlamda din (Katolik yada Protestan) toplumları birbirinden ayıran temel faktörlerden birisi haline gelmiştir.

Etnik grupların geçmişte birbirleriyle çatışmaları neticesinde bazı kazanımları ve kayıpları olmuştur. Doğal olarak etnik grupların ayakta kalmasında ve etnik dokunun korunmasında önemli sayılan semboller ortaya çıkmış, etnik grupların geçmişlerini bu semboller üzerinden değerlendirmişlerdir. Grupların üstünlüklerini ya da nefretlerini her ortamda meydana çıkarmaları şiddetle sonuçlanacak ortama katkı sağlamıştır. Etrafının düşmanlarla çevrili olduğunu gören etnik gruplar kendilerini bu ortamdan kurtarmak için genel olarak şiddete başvurmuştur. Şiddet bir kere başladığında bunun önünde durmak ya da bu döngüyü kırmak oldukça zor olmuştur. Bölgede bulunan seçkinlerde bu çatışmayı kendi lehlerine gördükleri zaman destekleme eğilimine girmiştir. Nitekim şiddetin artma eğiliminde olduğu yıllarda Kuzey İrlanda'da yönetimde bulunan siyasal liderler, ayrımcılığın varlığını kabul ettikleri gibi bundan memnun olduklarını da açıklıkla ifade etmişlerdir.

2.3.2 Örgüt Açısından

Bu bölümde PIRA'nın hangi örgütsel fonksiyonları kullanarak hayatta kalma süresini uzattığı analiz edilecektir.

PIRA isminde bulunan “geçici” ibaresi, adanın tamamının İrlanda hâkimiyetine girdiği anda isminin IRA olacağı anlamına gelmektedir. IRA içerisinde yürütülen politikayı beğenmeyenler tarafından 1969'da ortaya çıkarılan bu örgüt, IRA'nın gerçek varisi olduğunu savunmuştur. PIRA, 1921'de İngiltere ve İrlanda anlaşması ile oluşturulan ve adanın ikiye bölünmüşlüğüne sebep olan düzenin geçici olduğunu, bu durumu tanımadığını ilan etmiştir. PIRA Dublin Postane Meydanında okunan bağımsızlık belgesine kendisini bağlı saymış, kendisinin 1918'de İngiltere'ye karşı savaşan ordunun devamı olduğunu iddia etmiştir.

İlk başlarda, Britanya ordusuyla savaşamayacağını anlayan PIRA yer altına çekilip, amaçlarına ulaşmak için şiddeti kullanmıştır. Örgüt öncelikle savunmada kalarak misilleme saldırılarına yönelmiş, 1971'den itibaren ise saldırının ağırlık kazandığı bir stratejiyi benimsemiştir (Coogan, 1995: 365).

PIRA eylemlere başladıktan sonra Britanya ordusunun şiddetle tepki göstermesi üzerine, 1972 ve 1975'de ilan ettiği ateşkesler ile toparlanmaya çalışmış, çözüm yöntemleri geliştirmiştir. Bu kapsamda PIRA siyasi kanada yeteri kadar ilgi göstermediğinin farkına varmış, 1981'de cezaevlerinde açlık grevlerinin ve grev sırasında Bobby Sands'in milletvekili seçilmesinin ulusal ve uluslararası alanda yaptığı etkileri gördükten sonra stratejisini siyasi yönde geliştirmeye başlamıştır. İlk yıllarda şiddetin ağırlıkta olduğu gözükse de, 2005'te silahlı mücadeleye son verildiği açıklaması yapılanaya kadar siyaset kanadının mücadeledeki ağırlığı artmıştır (Drake, 1991).

Cezaevlerinde açlık grevi yapılmasının nedeni, Long Kesh cezaevinde yatan PIRA mahkûmlarının şartlarında farklılıklar yaşanmaya başlamasıdır. Bu cezaevinde PIRA mahkûmları bazı ayrıcalıklardan faydalanmış, burayı neredeyse bir eğitim yeri, okul gibi kullanabilmişlerdir. Fakat Birleşik Krallık devleti mahkûmları “H” tipi cezaevine taşımaya karar vermiş, mahkûmların daha önceki ayrıcalıkları kaldırılmış ve

mahkûmlar bir ya da iki kişilik hücrelere konulmuşlardır (Özçağatay, 1998:126). Cezaevlerindeki söz konusu uygulamalar PIRA'nın direnişe geçmesine sebep olmuştur. Eylemlerin sonlandırılması için hükümetten talepte bulunulmuş fakat Thatcher hükümeti bu istekleri reddetmiştir. Bununla beraber mahkûmlar adi suçlu değil siyasi suçlu olduklarını beyan ederek cezaevi giysilerini giymeyeceklerini beyan etmiş, yarı çıplak vaziyette üzerlerinde battaniye ile dolaşmışlardır. Sonrasında PIRA üyeleri protestolarını banyo ve tuvaletleri kullanmayarak devam ettirmişlerdir (Özçağatay, 1998: 126).

Bununla birlikte mahkûmların gösterdikleri birliktelik ve yapılan direnişler toplumdaki yeteri kadar destek görmemiştir. Bunun üzerine yedi PIRA'lı mahkûm 1980'de açlık grevine başlamış, ancak hedeflerine ulaşmadan grevi bırakmışlardır. İkinci açlık grevi, 1 Mart 1981 yılında başlamış, 10 kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Ölenlerden birisi olan Bobby Sands ölmeden 3 hafta önce milletvekili seçilmiştir. Medya organlarında hapisteki hayatı dramatize edilerek aktarılmış, özellikle üzerinde sadece silah bulundurduğu için cezaevine gönderildiği ifade edilmiştir. Sands'ın cenazesine yaklaşık 100.000 kişi katılmıştır. Bu cenaze töreni hadisesi IRA'nın eylemlere başladığı yıllardan itibaren uluslararası toplumun dikkatini en fazla çektiği olay olmuştur. Sonunda bütün istekleri kabul edilmese de Birleşik Krallık tarafından siyasi kategoride değerlendirilmeyi başarmışlardır (McKittrick ve McVea, 2002: 116). En önemlisi ise propaganda silahının gücünün farkına varmışlardır.

Açlık grevleri ABD üzerinde de etki göstermiş, bazı eyaletlerde bir günlük yas ilan edilmiş, bazı limanlarda işçiler İngiliz gemilerine karşı boykot uygulamıştır. Bunun yanında, Kuzey İrlanda polisine silah ambargosu konulması gibi aktif kararlar da alınmıştır. Bunun sonucunda PIRA şiddet eylemlerinin dışında da etkili eylemlerin yapılabileceğini görmüştür.

PIRA'nın stratejisini gözden geçirmek zorunda kaldığı ikinci sorun, kısa zamanda sonuca varmak üzere teşkilatlandırılan büyük askeri birimlerin zayıflık sayısını artırması ve koordinasyonu güçleştirmesidir. Bunu çözmek için "Uzun Savaş" stratejisi

benimsenmiştir. Bu stratejinin ayrıntıları örgütün taktik ve stratejik yönelimini anlatan “Yeşil Kitap”ta şu şekilde vurgulanmıştır (The Green Book [web], 2018):

“1) Düşman ordusunda mümkün olduğunca fazla ölüm ve yaralanmaya sebep olarak düşman ülke vatandaşlarının orduların çekilmesine yönelik taleplerinin doğmasını amaçlayan yıpratma savaşı yürütmek,

2) Bombalama eylemleri ile düşmanın finansal çıkarlarını hedef alarak Kuzey İrlanda’yı karlı ve yatırıma müsait bir bölge olmaktan çıkarmak,

3) Kuzey İrlanda’yı yönetilemez bir duruma getirmek,

4) Savaşın sürmesine siyasal ve maddi destek sağlamak,

5) Suçluları, iş birlikçileri ve ihbarcılarını cezalandırarak kurtuluş savaşının sürmesini sağlamak.”

Bu strateji PIRA’nın eylemlerinin bombalama şekline dönüşmesine sebebiyet vermiştir. Örgüt eylemlerini 1973’ten itibaren İngiltere’ye taşımaya başlamıştır. Bu dönemde kullandığı taktikler keskin nişancı tüfekleriyle yapılan saldırılar ve Londra’da düzenlenen bombalı eylemlerdir. Özellikle İngiltere’de eylemler artmış, saldırılardan birinde Başbakan Thatcher hedef alınmış, başbakan suikastten kurtulmuş, ancak 5 kişinin ölümüne engel olunamamıştır. Bu olaydan sonra PIRA’nın yaptığı açıklamada şu mesaj verilmiştir (McKittrick ve McVea, 2002: 162):

“Bugün biz şanssızdık, siz şanslıydınız. Fakat şunu aklınızdan çıkarmayın ki biz bir kere şanslı olmalıyız, oysa siz her zaman şanslı olmalısınız.”

PIRA bu dönemlerde halkla temasını “Sinn Fein”e bırakmıştır. Sinn Fein evsizlere, işsizlere, ayrımcılık gören kişilere danışmanlık hizmeti vermiş ve bu da Cumhuriyetçi kesime ilgiyi artırmıştır. Silahlı unsurlar, 1977’ye kadar, düzenli askeri birliklerde görülen bir teşkilatlanmaya sahip olmuştur. Bu yapılanma bölük, tabur ve tugay şeklindedir. PIRA liderleri Britanya ordusunun bu yapılanma ile hızlıca yok edilebileceğine inanmıştır. Düzenledikleri saldırılar orduya zarar vermesine rağmen kendi elemanları da oldukça fazla kayıp vermiştir. Bir araştırmaya göre 1971 ile 1974 yılları arasında ordu kayıpları 232 iken, 1969 ile 1973 arasında 106 PIRA’lı ölmüştür. Bunun en önemli sebebi de koordinasyon güçlüğü ve ihbarcılarının varlığıdır (Drake, 1991: 45).

PIRA 1977 yılından itibaren hücre tipi örgütlenmeye geçmiştir. Önceki birimlerde istihbarata karşı koyma açısından yaşanan zafiyet bu birimlerde giderilmeye çalışılmıştır. İstihbarat kısmında problem yaşanmasından ötürü örgüt mensuplarına bilmeleri gereken kadar bilgilendirme yapılmıştır. Ancak örgüt yapılanmasında emir komuta zinciri oldukça zayıf kalmıştır (Bell, 2000: 139). Ayrıca örgüt kapsamında iki farklı birim kurulmuş, bunlardan birisi Katolik bölgelerinde kolluk görevlerinin yürütülmesi görevini üstlenmiştir. Diğerine ise örgüt içerisindeki ihbarcıları bulmak ve gerektiğinde cezalandırmak görevi tevdi edilmiştir.

PIRA insan kaynağı ihtiyacını içinde bulunduğu toplumdan sağlarken diğer ihtiyaçların karşılanması için yabancı devletlerin ve terör örgütlerinin desteğine ihtiyaç duymuştur. Ayrıca örgüt genelinde işçi katılımının yoğunlukta olduğu görülmüştür. Örgüt içerisinde, özellikle ilk yıllarda, kişisel intikam hislerinin katılımı etkilediği müşahede edilmiştir.

PIRA, silah ve teçhizat ihtiyacının bir kısmını kendi imkânlarını kullanarak gidermiştir. Bomba yapma ve bunların patlatılmasıyla ilgili olarak ilk zamanlarda zayıf veren örgüt sonrasında bu konuda kendini epey geliştirmiştir. Örgüt kendi havanını, roketatarını ve el yapımı patlayıcıları üretir hale gelmiştir. Her zaman kendini teknolojik açıdan geliştirmeye çalışan PIRA'nın bu işlerle ilgilecek bir mühendislik takımını bünyesinde bulundurduğu iddia edilmektedir.

Özellikle zaman ayarlı bomba imal edilmesi konusundaki iki suikast girişimi PIRA'nın geldiği noktayı gözler önüne sermektedir. Bunlardan birisi, Muhafazakâr Parti'nin 1984'te Brighton'da yapmış olduğu konferansta patlatılan bombadır. Diğerine ise daha dikkat çekici bir saldırı olmuştur. İngiltere Başbakanlık binasına Başbakan John Major ve kabine üyelerinin de içinde bulunduğu sırada uzaktan kumandalı havan saldırısı düzenlenmiştir. Bu saldırılarda ölen ya da yaralanan olmadığı halde bu durum örgütün ne kadar ileri noktaya geldiğini göstermesi açısından çok önemlidir (Hoffman, 2006: 254).

Örgütlerin varlığı büyük ölçüde finansal kaynaklarının sürekliliğinden kaynaklanmaktadır. PIRA da bunu gerek kendi imkânları gerekse yurtdışı ve diğer örgütlerin desteğiyle gidermeye çalışmıştır. Gelirler yasal ve yasadışı olmak üzere iki türdür. Yasal olanları taksi, alışveriş mağazası işletmeciliği, kurye hizmetleri, bar işletmeciliği şeklinde, yasadışı gelir ise hayvan, tahıl vesigara kaçakçılığı, video ve bilgisayar oyunları ile kaset korsanlığı, fidye karşılığı adam kaçırmaya, şantaj, uyuşturucu ticareti, silahlı soygun gibi faaliyetlerden toplanmıştır.

Bunların yanında örgüt, "Kuzey İrlanda Yardım Komitesi" ve "Sinn Fein Dostları" gibi bazı sosyal grupların desteğini de almıştır. Ayrıca bunlara çeşitli İrlanda-Amerika yardım dernekleri ile İrlanda ve Amerika'daki barlar ve kulüplerdeki yardım toplama faaliyetleri eklenebilmektedir (Horgan ve Taylor, 1999).

PIRA, örgüt içi eğitim üzerine de çalışmalar yapmıştır. Örgüt üyeleri eylemde bulunmadan önce hedef tespiti ve silah kullanma gibi konularda eğitim almıştır. Bazen bu amaçla destek veren ülkelere de yararlanılmıştır.

İstihbarat da bu örgütlerin devamlılığı açısından hayati önemdedir. Örgütün hedef eylem planlaması yaparken ayrıntılı istihbari çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Yeşil Kitapta birinci bölümde istihbaratla ilgili bilgi verilirken ikinci bölümde ise örneğin, PIRA'nın içki alınan yerlerden uzak durulması, aile üyelerine dahi PIRA kimliğini beyan etmemeleri söylenmiştir. Polis sorgulamalarında delil bırakmama adına tespit ve önerilerde bulunulmuştur (Green Book [web], 2018).

PIRA, örgüt üyelerinin birleşik İrlanda rüyasını sürekli canlı tutmuştur. Bu idealin ayakta kalmasında tarihi semboller, kültürel farklılıklar ve coğrafi faktörlerden faydalanılmıştır. Bu bağlamda, PIRA üyeleri, İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği kurulduğundan beri İrlandalılar adına Britanya'ya savaş açabilme hakkına sahip olduklarını iddia etmişlerdir. PIRA'nın gelecekle ilgili açık hedeflerinin olması, hazır bir kitleye sahip olması ve tarihe yakın bağlantı kurabilmesi uzun süre varlığını sürdürmesine yardımcı olmuştur.

İdeolojilerin bireyleri örgüte bağlayarak iç bütünleşmeye katkıda bulunması gerçeğini dikkate alan (Crenshaw, 2000: 409) ve bu çerçevede sosyalizm düşüncesiyle yoğrulan İrlanda rüyasını gerçekleştirebileceğini düşünen IRA, PIRA'nın doğuşu sonrası milliyetçilik düşüncesine sarılmıştır. Bu bağlamda bir millet olma idealinin önündeki tek engel olan işgalci kuvvetlerin adadan kovulması hedefine odaklanılmıştır. Söz konusu güçleri deadadan çıkarabilecek tek güç PIRA olduğuna göre milletin doğuşu PIRA'nın zaferiyle ilişkilendirilmiştir. Örgüt üyelerine geniş imkân ve yetkiler verilmesi de bağlılığı arttırmış, kendilerinin önemli olduğu teması işlenmiştir. Yeşil Kitap'ta PIRA için ifade edilen şu sözler gayet dikkat çekicidir: "PIRA üyelerinin İrlanda halkını yönetmek gibi bir hedefleri yoktur, İrlanda için savaşmak onlara yetmektedir."

Örgütler bağlı buldukları ya da hitap ettikleri toplum tarafından saygı görmeleri durumunda bu örgütler kolay kolay zayıflatılamamaktadır. PIRA kurulduğu ilk zamanlardan beri Katolik halkın savunuculuğunu üstlenmiştir. RUC'un taraflı uygulamalarından bıkan Katolikler zaman zaman PIRA'ya güvenmiştir. Örgüt devriye gibi dolaşarak kolluk kuvveti görevi yaptığı gibi, ortaya çıkan olayları cezalandırarak asayişin temin etmeye çalışmıştır. Bu yaptırımlarsadece Katolik halk üzerinde uygulanmamış, örgüt içi düzeni sağlamak amacıyla emirleri dinlemeyen ya da iç düzeni bozan örgüt mensuplarına da tatbik edilmiştir (Monaghan, 2004).

2.3.3 Devlet Açısından

PIRA'nın uzun yıllar ayakta kalmasının en önemli sebeplerinden birisi örgütün Birleşik Krallık devletini ötekileştirmesinden kaynaklanmıştır. PIRA, Birleşik Krallık'a duyduğu nefret ile varolmuş, kimliğini bu düşmanlık ile inşa etmiş ve beslemiştir. Örgüt doğmadan önce dahi düşmanlık söz konusu olmuş, Cumhuriyetçilerin bu düşüncelerini eylem alanına geçirmesi ise devletin hassas olduğu bir dönemin yakalanması ile gerçekleştirilmiştir. Bir devletin ya da komşusunun savaş içinde olmasının kendi topraklarında şiddet eylemlerinin artmasına sebep olacağı iddiası Birleşik Krallık örneğindedoğrulanmıştır. Nitekim Cumhuriyetçilerin tarihinde önemli bir yeri olan Paskalya Ayaklanması İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı içerisinde olduğu bir döneme

denk gelmiştir. Savaş sonrasında ise bütün dünyada yayılan kendi kaderini tayin hakkı ve Sovyetler Birliği'nin ezilen halkları destekleme yönündeki açıklamaları İngiltere için yeni bir hassasiyet doğurmuştur. Çatışmaların devamını kendi açısından riskli bulan İngiltere 1921 yılında İrlanda devletinin doğuşuna engel olamamıştır. Fakat adanın kuzeyinde kendine bağlı ve güneyden ayrı bir yönetim kurulmasını sağlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi bütün sömürge imparatorluklarının tasfiyesine yol açacak süreci başlatmıştır. Bu imparatorluklardan biri olan Birleşik Krallık, hükümrancılığının sürdüğü bölgelerde silahlı direnişlerle karşılaşmaya başlamıştır. Önce Filistin'de *Irgun Zvai Le'umi* ve *Lohamei Herut Yisrael* adlı Yahudi, ardından Kıbrıs'ta *Ethniki Organosis Kyprion Agoniston* adlı Rum terör örgütleri ortaya çıkmıştır. Bunların temel hedefi Britanya ordusunu tamamen etkisiz hale getirmekten ziyade, uluslararası ortamın dikkatini çekmek ve Birleşik Krallık hükümetinin baskıcı tedbirler almasını kışkırtarak toplumla arasındaki bağı koparmaktır (Hoffman, 2006: 48). Sonunda da bilindiği üzere Birleşik Krallık, Filistin'den tamamen Kıbrıs adasından ise askeri üsler bırakarak çekilmiştir.

Katolik halkın Birleşik Krallık'ın uyguladığı ayrımcılık politikasına karşı toplu protestolara başlamaları ile ortaya konan barışçıl gösteriler 1960'lı yılların sonlarında PIRA'nın doğuşu ile şiddet ortamına taşınmış, toplumlararası silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Birleşik Krallık şiddet faaliyetlerinin artması neticesinde hukuki anlamda çok ciddi tepkiler vermiştir. Hükümet güvenlik birimlerine çatışmalarla ilişkili olduklarına inandıkları herhangi birini gözaltına almayetkisi vermiştir. Bu da delil bulma ve yargı önüne çıkarılma gibi safhaların devre dışı bırakılması anlamına gelmektedir.

Bunun ardından, Kuzey İrlanda'daki yargılama usulünde de değişiklik yapılmış, "Diplock Mahkemeleri" kurulmuştur. Söz konusu mahkemelerin gerçekleştirmiş olduğu yargılamaların maddi delillerden ziyade itiraflara dayanması ve yargılama aşamasında tek bir hâkimin karar vermesi gibi objektif hukuk kurallarıyla uzaktan yakından ilgisi olmayan uygulamalareleştirilene maruz kalmıştır (McKittrick ve McVea, 2002: 123-124). Hâkimlerin çoğu zaman maddi delil olmadan karar verdikleri iddia edilmiştir.

Birleşik Krallık'ın bu baskıcı düzenleme ve uygulamaları şiddeti azaltmamış, bilakis 1975'e kadar eylem yoğunluğu ve şiddeti açısından Kuzey İrlanda'daki çatışma ortamı en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Üç yıllık bu dönem içinde 1.981 Katolik, 107 Protestan gözaltına alınmıştır (Taylor, 2002: 219). Bu tablo mahkemelerin Katolik kesimi sindirmeye çalıştığı izlenimi vermiştir. Ayrıca “Kanlı Pazar” olayı da Katoliklerin mağduriyetini artırmış, güvenlik birimlerine olan güven duygusunun azalmasına neden olmuştur.

“Kanlı Pazar”ın bir başka sonucu da *Stormont* olarak anılan yerel hükümetin ortadan kaldırılmasıdır. Bu tarihten sonra Kuzey İrlanda merkezden yönetilmiş, ilişkiler Birleşik Krallık tarafından bu işle görevlendirilen bir bakan aracılığıyla sağlanmıştır. Stormont sisteminin yıkılmasıyla doğrudan yönetim altına giren Kuzey İrlanda'nın bu siyasal durumu “Belfast Mutabakatı”nın 1998'de imzalanmasına kadar sürmüştür. Kuzey İrlanda'da yapılan referandum ile halkın %71'inin kabul ettiği anlaşma sonrasında “Kuzey İrlanda Meclisi” yeniden faaliyete geçmiş, ilk seçimler 25 Haziran 1998'de gerçekleştirilmiştir. Fakat meclisin çalışmaları Ekim 2002'de PIRA üyelerinin casusluk yaptığı iddiasıyla askıya alınmış, 8 Mayıs 2007'de ise tekrar görevine başlamıştır (Karasu, 2009: 284).

Stormont hükümetinin gruplar arası çatışmaları yatıştıramaması üzerine adaya davet ettiği Birleşik Krallık askerlerinin Katolik kesime daha fazla baskı uygulaması olayların daha da derinleşmesine sebebiyet vermiştir. Ordunun Kuzey İrlanda'ya çıkışı çözümden çok sorunun parçası olmasına, daha fazla kan dökülmesine ve ayrışmaya neden olmuştur.

Kuzey İrlanda'da güvenlikten sorumlu olan RUC neredeyse tamamen Protestanlardan oluşmuştur. Bu kuruma bağlı Ulster Special Constabulary (USC) daha ağır silahlarla donatılmış, tamamen Protestanlardan oluşmuş bir birimdir. Söz konusu birim Katolik nüfusun tepkisini çekecek uygulamalarda bulunmuştur. Fakat “Belfast Mutabakatı” yapıldıktan sonra işe alımlarda Katolikler açısından pozitif ayrımcılık yapılmıştır (Coakley, 2003).

Terörizmle mücadele konusunda uzmanlaşmış Birleşik Krallık birimi olan SAS (Special Air Service) PIRA üyelerinin yakalanması için oldukça kanlı operasyonlara imza atmıştır. Bunlardan birinde, 1988'in Mart ayında, Cebelitarık'ta biri kadın üç PIRA elemanı silahsız oldukları halde öldürülerek ele geçirilmiştir. Özellikle bu eylem Birleşik Krallık hükümetinin terörizmle mücadele politikalarının sorgulanmasına ve eleştirilmesine sebep olmuştur (McKittrick ve McVea, 2002: 174).

Kuzey İrlanda'nın siyasal sisteminde Cumhuriyetçi partilerden SDLP ve Sinn Fein'in etkili olduğu bilinmektedir. Sinn Fein başlangıçtan itibaren etnik milliyetçi görünüm sergileyen bir siyasal parti olmasına rağmen, SDLP iki toplumun birleşmesini hedefleyen daha ılımlı bir görüntü vermiştir. SDLP, İrlanda ile birlik oluşturmayı uzun vadeli amaçlarından birisi olarak belirtmiştir. Kısa vadede ise, toplumların eşit oranlarla yönetime girdikleri ve İrlanda Cumhuriyeti ile bağların kurulduğu bir yönetim şeklini kabul edilebilir bulmuştur. Sinn Fein ise her zaman daha radikal kanadı temsil etmiştir. Parlamento seçimlerine 1982'ye kadar katılmayan Sinn Fein bu yıldan sonra aktif olarak siyasal yaşamda yer almıştır (Coakley, 2003: 31). Her iki parti kendi aralarında diyalogdan uzak durmuş ancak barış görüşmelerinde bir araya gelebilmişlerdir.

Kuzey İrlanda'da sorunun başlangıcı aslında adanın bölünmesi sebebiyle olmuştur. Haklarını savunmak isteyen etnik gruplar haklarını korumak amacıyla "etnik sözleşmeler" yapmak zorunda kalmıştır. Kuzey İrlanda örneğinde böyle bir sözleşmenin olmaması nedeniyle gruplar ihlal edildiğini iddia ettikleri haklarını kendi olanakları ile korumaya başlamıştır.

2.3.4 Uluslararası Ortam Açısından

Bu bölümde PIRA'nın ortaya çıkmasında ve eylemlerinin sürmesinde etkili olan uluslararası düzeydeki faktörlerin etkisi araştırılacaktır. PIRA'nın her zaman dayandığı tarihi gerçeklerin araştırılması bu noktada iyi bir başlangıç olacaktır.

İmparatorlukların Birinci Dünya Savaşı sonrasında çözülmesi ve İkinci Dünya Savaşı ertesinde sömürge karşıtı terörizm faaliyetlerinin görülmeye başlanması geçmişin yıkılmaz devletlerinin egemenliklerinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Özellikle Singapur'un Britanya egemenliğinden çıkması ve İngiltere Başbakanı Churchill ile ABD Başkanı Roosevelt'in Atlantik Şartı'nı ilan etmelerinin bu süreci hızlandırdığı savunulmuştur. İlk olay ile ilgili olarak, artık imparatorlukların gücünün azalması neticesinde zamanın büyük güçlerine meydan okunabileceği gibi bir kanaat hasıl olmuştur. Atlantik Şartı ise halkların kendi kaderini tayin hakkına sahip olduklarını ve onların rızası olmadan toprak düzenlemesi yapılamayacağını belirtmesi ile yeni bir dönemin başlangıcını teşkil etmiştir.

Bu dönemde çeşitli milliyetçi akımlarla sömürge karşıtı eylemlerin başladığı görülmektedir. Bunlarda bazıları Kenya, Filistin, Kıbrıs ve Cezayir'de gerçekleştirilmiştir (Hoffman, 2006: 16). Avrupa'nın eski sömürgelerinde bu gelişmeler olurken, İrlanda çok daha önceden milliyetçi paramiliter gruplara ev sahipliği yapmış, modern tarihin en eski etnik ayrılıkçı örgütü IRA'nın doğmasına tanıklık etmiştir.

Dünya üzerindeki bu gelişmeler ister istemez IRA'yı da etkilemiştir. IRA içindeki bazı gruplar kullanılan yöntemlerden hoşnut olmayarak 1969 sonlarında daha fazla tepki verilmesi gerektiğini savunarak PIRA'yı kurmuşlardır. Bu kararı alınırken ülke içindekilerin yanı sıra yurtdışında yaşayan İrlandalılarından da gelecek desteğe güvenilmiştir. Bu kapsamda kıtlık döneminde ABD'ye göç edenler yardımlaşma örgütleri kurmuş, bu anlamda ilk örgütlenme 1858'de Fenian Kardeşliği adı altında olmuştur. Sonrasında *Clan na Gael* adını alan Fenianlar örgütlenme ve hedeflerine ulaşmada uyguladıkları şiddet gibi bir mirasın yaratıcısı olmuşlardır (Hoffman, 2006: 8).

PIRA eylemlere başladığında İrlandalıların ABD'de kurduğu en etkin örgüt olan NORAID, örgüte para ve silah desteğinin yanı sıra cezaevinde örgüt üyesi tutukluların ailelerinin de geçimini sağlamış, 1970'lerden 1980'lerin sonuna kadar PIRA'yı dışarıdan destekleyen en önemli örgüt olmuştur. NORAID, örgütün finansal kaynağının yaklaşık %80'ini oluşturmuş, ayrıca PIRA elemanlarının gerektiğinde

ABD'ye kaçmaları, burada yeni kimliklere sahip olmaları ve iş bulmaları konularında yardımcı olmuştur (Byman, 2005: 246). NORAD ABD'de 1980'lere kadar pasif destekçi durumunu devam ettirmiş, Birleşik Krallık hükümetinin bu sorunu ikili ilişkiler içerisinde sıklıkla dile getirmesi ve PIRA'nın eylemlerin şiddetini artırması, ABD'nin destekçi yaklaşımlarını gözden geçirmesine sebep olmuştur (Byman, 2005).

Öte yandan PIRA Libya'dan da destek almıştır. Her zaman şüphelenilen ancak 1987'de bir geminin Fransız sahillerinde yakalanması ile açığa çıkan bu destek, Libya lideri Kaddafi'nin PIRA'yı batı emperyalizmine karşı savaşta müttefik olarak gördüğünü ifade etmesi ve örgütle ilişkilerinin 1972'lere kadar uzandığını belirtmesi ile açıkça itiraf edilmiştir (BBC News [web], 2019). Ayrıca örgütün Libya'dan binlerce tüfek, Semtex plastik patlayıcılar, ağır makinalı tüfekler, SAM-7 füzeleri ve hava savunma silahları aldığı ortaya çıkmıştır (Hoffman, 2006: 264; Coogan, 1995: 590).

Devletlerin PIRA'ya verdiği destek incelenirken PIRA ile İrlanda Cumhuriyeti arasındaki ilişkiye de bakmak doğru olacaktır. İrlanda Cumhuriyeti 1949 yılında "İngiliz Uluslar Topluluğu"ndan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiş, PIRA ortaya çıktıktan sonra İrlanda'nın etnik çatışma sorununa mesafeli durmayı tercih etmiştir. Buna rağmen, geçmişte ülkesinde PIRA üyelerinin kaldığı ve bazı yerlerin güvenli bölge olarak kullanıldığı bilinmektedir. PIRA'nın karargâhının Dublin'de olduğu iddia edilen hususlardan biridir. Buna rağmen İrlanda Cumhuriyeti'nin PIRA'yı aktif olarak desteklediği yönünde yeterince kanıt bulunmamaktadır. İrlanda Anayasası'nın üçüncü maddesinde İrlanda adasında yaşayan bütün toplulukların her iki tarafında arzu etmesi halinde ve barışçıl yollarla bir gün birleşebilecekleri belirtilmektedir (Constitution of Ireland [web], 2018).

PIRA devlet destekleri yanında bazı terör örgütleriyle de yakın ilişki içerisinde bulunmuştur. Bunlardan biri de ETA'dır. Bu ilişki ETA üyeleri tarafından doğrulanmıştır (Coogan, 1995: 436). ETA'nın devlet adamlarına yönelik başarılı suikastları PIRA'nın dikkatini çekmiş, bu konuda onlardan yardım alınmıştır. PIRA ETA dışında Lübnan'da bulunan kamplarda eğitim verdiği bilinen FKÖ ile de bağlantı kurmuştur (Drake, 1991: 54). PIRA'nın üçüncü ilişkisi ise FARC ile gerçekleştirilmiştir.

Ağustos 2001’de Kolombiya güvenlik güçleri tarafından yapılan bir operasyonla üç PIRA üyesinin tutuklanması bu ilişkinin gün ışığına çıkmasını sağlamıştır. Bu kişiler FARC’a Kuzey İrlanda’da uyguladıkları şehir gerillası taktikleri ve bomba yapımı konularında bilgi verdiklerini itiraf etmiştir (The New York Times [web], 2017).

PIRA’nın kuruluş ve gelişiminde uluslararası camianın gündeminde olan ideolojik akım ve olaylardan etkilendiği görülmektedir. Örgütün eylemlerine başladığı yıllardan günümüze dünya politikası, 1979 Ekonomik Krizi, 1991’de Körfez Savaşı, Sovyetler Birliği’nin dağılması, 2001’de ABD’ye yönelik terörizm saldırıları ve 2003’te Birleşik Krallık’ın da içinde yer aldığı Irak Savaşı gibi olaylar nedeniyle değişikliğe uğramıştır.

Örneğin yaşanan ekonomik kriz bütün ülkelerin ekonomik dengelerini sarstığından çatışmanın kaynaklandığı unsurları güçlendirici etkide bulunmuştur. Körfez Savaşı ABD ve Birleşik Krallık’ın ittifakını güçlendirmiş, bu müttefiklik ABD’nin ülkesinde bulunan Kuzey İrlanda yardım kuruluşlarının faaliyetlerinin sorgulanmasına yol açmıştır. PIRA’ya ABD üzerinden gelen destek azalma eğilimine girerken, Irak sorunundaki müttefiklik PIRA ile barış sürecini hızlandırmıştır. Başka bir anlatımla, terörizmle mücadelede ABD ve Birleşik Krallık hükümetlerinin ittifakları güçlenmiş, bu durum PIRA’nın beslendiği dış kaynakların tamamen kesilmesiyle sonuçlanmıştır.

Bu yüzyılda yaşanan önemli olaylardan bir diğeri de Sovyetlerin dağılmasıdır. Bu olay dünyada etnik temelli çatışmaların yeniden artış göstermesine neden olmuştur. Fakat PIRA yıllardır zaten etnik milliyetçilik duygularını yaşadığından bu olay PIRA üzerinde pek fazla etkili olamamıştır.

2.4 BİRLEŞİK KRALLIK’IN PIRA İLE MÜCADELESİ

Kuzey İrlanda, “İrlanda Hükümeti Yasası” (1920) kabul edildikten sonra 1972’ye kadar kendi parlamentosu ve hükümetine sahip olmuştur. Bu tarihten itibaren ise Kuzey İrlanda’daki yönetim biçimi doğrudan yönetim biçimine dönüştürülmüştür. Belfast Mutabakatı (1998)’na kadar Kuzey İrlanda Birleşik Krallık devletinin atadığı bakan

aracılığıyla yönetilmiştir. Bu tarihten sonra Kuzey İrlanda'daki yönetime yetki devri yapılarak demokratik ve eşit haklar temelinde eski sisteme dönülmüştür.

Bu kapsamda ilk olarak Kuzey İrlanda'da etnik çatışmalar ortaya çıktığında yerel güvenlik birimleriyle mücadele edilmesi kararlaştırılmıştır. Fakat bu mücadele yeterli olmadığı gibi güvenlik birimlerinin kendilerinin de ayrımcılık faaliyetlerine karışması sorunun şiddetlenmesine sebebiyet vermiştir. Bunu ortadan kaldırmak için Birleşik Krallık ordunun kullanılmasına karar vermiştir. Terörizmle mücadele kapsamında ayaklanmalara karşı askeri kuvvetler aktif olarak görev almıştır. Fakat askeri kuvvetleri kullanmak şiddeti sonlandırmak bir yana, şiddetten zarar görenlerin artmasına sebep olmuştur (Thompson, 1989).

Birleşik Krallık yönetiminin PIRA'ya karşı uyguladığı ikinci yöntemözel güvenlik birimlerinin görevlendirilmesidir. Kuzey İrlanda'da E4A, diğer bölgelerde ise SAS komandoları operasyonlar gerçekleştirmiştir. Bu kuvvetlerin uyguladıkları taktikler kamuoyunda yargısız infaz yapıldığıyla alakalı eleştirilere sebep olmuştur (Özçağatay, 1998: 148-149; McKittrick ve McVea, 2002:116).

PIRA ile mücadelede askeri tedbirlerin yanında hukuksal da birtakım tedbirler alınmıştır. Örneğin "Gözaltına Alma Yasası" (1971-1975), şüphelenilen kişilerin sorgusuz sualsiz herhangi bir araştırma ve yargılama yapılmadan gözaltına alınmasına fırsat vermiştir (McKittrick ve McVea, 2002: 62-75). Bunun dışında ihtiyaçlar doğrultusunda 1974'te "Geçici Önlemler Yasası", 1989'da "Terörizmle Mücadele Yasası"(PTA), 1991'de sadece Kuzey İrlanda'ya yönelik "Kuzey İrlanda Acil Önlemler Yasası"(NIEPA) çıkarılmıştır.

NIEPA, ceza adalet sistemi içinde biraz da sert tedbirler alınarak terörizmle mücadele edilmesini öngörmüştür. Bu kapsamda örgüt üyelerinin ses ve görüntülerinin yayımlanması yasaklanmış, evlerde makul bir şüphe üzerine, diğer mülklerde ise herhangi bir şüphe ve hâkim kararı olmadan arama yapılmasına izin verilmiş, örgüte yönelik polis soruşturmalarında bilgi verme zorunluluğu getirilmiş, sınır geçişlerinde sorgulama ve arama yapılmasına müsaade edilmiştir. Ayrıca dava açmak için maddi

delil aranmamış, teslim olan ya da yakalanan örgüt elemanlarının ihbarlarına ve itiraflarına güvenilmiştir. Kuzey İrlanda'dan Britanya adasına yapılacak seyahatler dahi güvenlik sebebiyle engellenmiştir (Bonner, 1993: 180-185).

Çıkarılan bu yasalar Birleşik Krallık devletinin eleştirilmesine yol açmıştır. Özellikle AİHM'in 1971 yılında aldığı, gözaltı soruşturma tekniklerinin insanlık dışı olduğunu vurgulayan kararları önemlidir. Çoğunlukla eleştirilen NIEPA ve PTA ancak 2000 yılında çıkarılan Terörizm Yasası ile ortadan kaldırılmıştır (Taylor, 2002).

Birleşik Krallık, etnik ayrılıkçı örgütlerle mücadele kapsamında her zaman askeri kuvvet ya da ceza adalet sistemi kullanmamıştır. Örneğin, 1972'den itibaren sorunun çözüme kavuşturulması için görüşme yöntemine başvurulmuştur. Bu kapsamda İrlanda Cumhuriyeti ile görüşmeler yapılmıştır (Taylor, 2002: 192). Bu görüşmelere PIRA da dâhil edilmeye çalışılmıştır. Örgüt ile gizli bir şekilde gerçekleştirilen bu görüşmelerin ilkinin 1972'de yapıldığını, 1974-1994 arasında ise yedi defa daha toplandığı iddia edilmektedir (Cronin, 2009: 43).

İrlanda Cumhuriyeti ile yapılan görüşmelerden ilki "Kanlı Pazar" olayının ardından yapılmıştır. Önce Kuzey İrlanda Bakanı Whitelaw tarafından hazırlanan "Kuzey İrlanda'nın Geleceği", sonrasında Londra hükümeti tarafından 1973 baharında yayınlanan "Kuzey İrlanda Anayasasına Yönelik Öneriler" konulu metinler tarafları 1973'te Sunningdale Mutabakatı'nı imzalamaya götürmüştür (McKittrick ve McVea, 2002: 88-95). Bu mutabakatla bütün siyasi partilerin temsil edileceği idari bir mekanizma ile Kuzey İrlanda'nın kendini yönetmesi fikri benimsenmiştir. Üstelik Kuzey İrlanda, çoğunluğun alacağı kararlarla kendi geleceğini kendisi belirleyebilecektir. Ayrıca bu anlaşmayla İrlanda Konseyi adı verilen bir koordinasyon kurulu oluşturulmuş, bu yapıda adanın kuzeyi ile güneyinden eşit sayıda temsilcinin yer almasına karar verilmiştir (Özçağatay, 1998: 113). Konsey, çalışma kapsamını doğal kaynaklar, çevre, tarım, ulaşım, turizm, toplum sağlığı, spor, kültür, sanat gibi alanlar olarak belirlemiştir (Sunningdale Agreement [web], 2018). Fakat Birlikçi partilerin önerilen değişikliklerden hoşnut olmaması, Protestanlar tarafından gerçekleştirilen

grevler, Britanya'daki hükümet değişimi ve PIRA'nın eylemlerinin devam etmesi gibi nedenlerle mutabakat uygulamaya geçirilememiştir.

Görüşmeler sonucundaki ikinci uzlaşma, 1985'te "İngiltere İrlanda Mutabakatı" adıyla anılan müzakerelerdir. Bu mutabakata göre İrlanda ve Britanya arasında koordinasyon birimleri kurulmuştur. Anlaşma ile Dublin hükümeti Kuzey İrlanda ile ilgili meselelerde söz sahibi olmuş, bu durum milliyetçi grupların sürece destek vermesini sağlamıştır (Coakley, 2003: 39). Bu mutabakatla Kuzey İrlanda'nın statüsündeki değişimin toplumun çoğunluğunun rızası ile gerçekleşebileceği yönünde uzlaşmaya varılmıştır. Bu karar her iki taraf açısından da gerçek anlamda bir dönüm noktası olmuştur (Özçağatay, 1998: 151).

Çatışmaların çözüm sürecine en çok etki eden gelişmelerden birisi ise 1993'teki "Downing Street Müşterek Deklarasyonu"dur. Bu açıklama ile İngiltere ve İrlanda, şiddeti desteklemeyen bütün tarafların açık uçlu görüşmelere çağrılması esasını kabul etmiştir. Ayrıca Birleşik Krallık hükümeti Kuzey İrlanda ile ilgili "herhangi bir ekonomik veya stratejik çıkarı bulunmadığını" ilan etmiştir. Adanın Birleşik Krallık'ın bir parçası olmasının ya da kuzeyinin güneyi ile birleşmesinin tamamen kendi inisiyatifinde olduğu ve çatışmanın şiddet içermeyen yöntemlerle çözümü hususlarında anlaşmaya varılmıştır (Joint Declaration on Peace: The Downing Street declaration [web], 2019). Görüldüğü üzere Birleşik Krallık'ın ada sorunlarına bakış açısı değişmiş, PIRA ise ateşkes sürecini desteklemek adına strateji değişikliğine gitmiş, TUAS adını verdiği yeni stratejisinde silahları geçici bir süre susturmuştur (Moloney, 2002: 498-501).

Öte yandan aynı dönemlerde Cumhuriyetçiler arasında ılımlı kanadı temsil eden SDLP ile Sinn Fein arasında görüşmeler başlamıştır. Taraflar Birleşik Krallık ve Dublin hükümetleri ile de gizli görüşmeler yapmıştır (Özçağatay, 1998: 191). İçerisinde önemli oranda İrlandalınüfus barındıran ABDde süreci desteklemiştir.

Deklarasyon sonrasında taraflar arasında görüşme çabaları hızlanmıştır. Önce İrlanda inisiyatifiyle Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren siyasal

partiler arasında (1994-1996), sonrasında Birleşik Krallık öncülüğünde Kuzey İrlanda içindeki gruplar (1996-1998) ve sorundan etkilenen bütün tarafların katıldığı görüşmeler 10 Nisan 1998’de “Belfast Mutabakatı”nın imzalanması ile nihayetlenmiştir. Mutabakat Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti tarafından ayrı ayrı yapılan referandumlarla kabul edilmiştir (Coakley, 2003: 41). Bu mutabakatta sorunlar Kuzey İrlanda’daki iki toplum arasındaki ilişkiler, İrlanda ve Britanya arasındaki ilişkiler, adanın kuzeyi ve güneyi arasındaki ilişkiler olarak üç grupta toplanmıştır.

İlk problemle ilgili olarak Kuzey İrlanda’da yetkili bir hükümetin ve “Birlikçi”, “milliyetçi” ve “diğer” adı altında gruplarda toplanacak 108 üyeli bir yasama meclisinin kurulmasına karar verilmiştir. Kararlar alınırken toplumlar arası mutabakata önem verileceği, Başbakanlık ve başbakan yardımcılığı görevlerinin iki toplum arasında paylaşılacağı, bir koltuğu Birlikçiler aldığında diğerinin milliyetçilere verileceği, Bakanlar Kurulunun 10 kişiden oluşacağı ve bakanlıkların d’Hondt seçim sistemine göre dağıtılacağı, bakanlıkların dağıtımında bu sisteme göre sırası gelenin istediği bakanlığı alacağı ve bakanlıkların görev alanlarına yardımcı olmak üzere komiteler kurulacağı karara bağlanmıştır (Coakley, 2003: 44). Ayrıca RUC sistemi yeniden yapılandırılarak “Kuzey İrlanda Polis Servisi” (Police Service of Northern Ireland/PSNI) olarak değiştirilmiş, adalet sisteminde ayrımcılığı içeren uygulamalar kaldırılmıştır.

Adanın kuzeyi ile güneyi arasındaki ilişkilerde yaşanan sorunlar “Kuzey-Güney Bakanlıklar Konseyi”nin kurulması ile çözülmeye çalışılmıştır (Carmichael ve Knox, 2004: 604). Dahası Kuzey İrlanda’ya kendi geleceği ile karar verme hakkı verilmiştir (The Agreement [web], 2018). İrlanda ile Büyük Britanya ilişkilerinin gelişmesi için “Britanya-İrlanda Konseyi” ve “Britanya-İrlanda Hükümetlerarası Konferansı” kurulmuştur. Her ikisiyle de Kuzey İrlanda’ya yönelik politikaların koordine edilmesi amaçlanmıştır (Coakley, 2003: 46).

Barış görüşmelerini hızlandırmak adına Başbakan Tony Blair, yaklaşık 150 yıl önce İrlanda’da meydana gelen kıtlıkla ilgili olarak Britanya hükümetinin yeterince çaba göstermediği gerekçesiyle İrlanda halkından özür dilemiştir (Gürses, 2007: 39).

Ayrıca “Kanlı Pazar” olayının araştırılması için emir vermiştir. Aslında olay meydana gelmesi akabinde araştırma yapılmasına rağmen halk arasında araştırmanın devlet görevlilerini aklama için yapıldığı görüşü hâsıl olmuştur. “Saville Raporu” olarak da adlandırılan ikinci rapor 15 Haziran 2010’da yayımlanmıştır. Raporda askerlerin kontrolü kaybettikleri ve ölümlerden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Bunun üzerine başbakan Cameron, hükümet adına özür dilemiştir (BBC News [web], 2019).

Barış sürecini PIRA genel olarak desteklemiştir. İlan edilen ateşkes zaman zaman bozulmasına rağmen sürece engel oluşturmamıştır. Barış sürecine herkes dahil olduğundan 2008 yılında) Omagh’ta yaşanan ve 29 kişinin ölümüne neden olan, ayrıca tarihte tek seferde gerçekleştirilen en kanlı eylem olmasına rağmen taraflar barış koşullarını riske atmak istememiştir (McKittrick ve McVea, 2002: 223).

Müzakere sürecinin başarısında iki faktör oldukça önemli olmuştur. Bunlardan bir gayrı resmi diplomasi dir. Medya önünde düşmanca tavır sergileyen gruplar gayrı resmi toplantılarla bir araya getirilmiştir. Bu toplantılar sayesinde liderlerin temsil ettikleri grupların düşüncelerinden etkilenmeden fikirlerin paylaşılması sağlanmıştır. Sorunun çözümüne etki eden diğer faktör üçüncü tarafların aracılık etmesidir. ABD Başkanı Bill Clinton’dan aldığı destekle ABD eski senatörü George Mitchell’in başkanlığında, Finlandiya eski başbakanı Harry Hokerrri ve Kanadalı General John de Chastelain’den oluşturulan bir heyet bu sorun kapsamında aracılık görevini yerine getirmiştir (Coakley 2003: 41-42).

Senatör Mitchell, sorunun çözümlenmesinde büyük katkı sağlamıştır. Daha önce görüşmelerde silah bırakılmadan masaya oturmama yaklaşımından kaynaklanan krizler Mitchell prensipleri sayesinde aşılmıştır. General Chastelain’in başkanlığında oluşturulan bir uluslararası komisyon aracılığıyla PIRA’nın silahsızlandırılmasının takip edilmesi öngörülmüştür. Nitekim bu komisyon 2001, 2002 ve 2003’te yayımladığı üç raporla PIRA’nın stoklarındaki silah ve mühimmatları yok ettiğini belirtmiştir (Coakley, 2003: 42).

Toplumların birbirlerini tanınması ve kaynaşabilmesi adına 1987’de okullarda bazı uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bu atılımlardan biri olan “Karşılıklı Anlama Eğitimi” adı verilen bir proje ile okul yönetici ve öğretmenlerine çocukların birbirlerini anlamasına, sevmesine ve birbirlerine saygı göstermesine yardım edilmesi amaçlanmıştır. 1989’da hayata geçirilen başka bir uygulamayla okullar arası ilişkilere önem verilmiş, ortak eğitim programları yapılmaya başlanmıştır. Yine bu sıralarda her iki grubun ortaklaşa eğitim görebilecekleri okulların açılması teşvik edilmiştir. Bu atılımlar farklı kültürlerin birbirlerini tanınması ve yakınlaşması anlamında katkıda bulunmuştur (Smith [web], 2018).

Kuzey İrlanda’daki resmi ve özel kurumların birçoğu işe alım sürecinde Katolikler aleyhine ayrımcılık uygulamış, bu nedenle Katolikler, nüfuslarına oranla iş gücünün çok az bir kısmını temsil edebilmiştir. Birleşik Krallık hükümeti bunun önüne geçebilmek adına 1989’dan itibaren önlemler almaya başlamıştır. Bunlardan en önemlisi “Adil İstihdam Yasası”(Fair Employment Act/AİY)’dir. Bu yasa 1976’da aynı adla çıkarılan yasanın yerini almıştır. Diğerinden farklı olarak, yeni yasa çerçevesinde uygulamanın takip edilebilmesi adına “Adil İstihdam Komisyonu” (AİK), “Adil İstihdam Mahkemesi” gibi organlar oluşturulmuştur. Söz konusudüzenlemeyegöre, 10 kişiden fazla çalışanı olan işyerlerine işgücü raporun hazırlama ve raporu AİK’ye sunma yükümlülüğü getirilmiş, ayrıca bu işyerlerinin yıllık olarak denetleneceği hükme bağlanmıştır (Gallagher [web], 2018). Buna benzer uygulamalardan olumlu sonuçlar alınması ve 1979 ekonomik kriz etkilerinin ortadan kalkması ile birlikte Kuzey İrlanda’da yaşanan ekonomik problemler azalmaya başlamıştır. Bölgede işsizlik seviyeleri 1992 ile 2005 arasında önceki yıllara kıyasla %58 oranında düşmüş, 2001’de %6,2’ye, 2008’de ise %4,1 seviyesine gerilemiştir (The Department for Employment and Learning [web], 2019).

Bütün bunların yanında terörizmin finansmanı noktasında da birtakım önlemlerin alındığı görülmektedir. Bu bağlamda uyuşturucu kaçakçılığının takibine önem verilmiş, Kuzey İrlanda’da para akışının takibini sağlayacak güvenlik şirketleri kurulmuş, terörist örgütlerin olduğu kuşkusunu taşıyan varlıkların finans kurumları çalışanları tarafından yetkililere ihbar edilmesi teşvik edilmiştir (Bonner, 1993: 180).

PIRA en büyük ekonomik desteği ABD’de yaşayan İrlandalıların kurduğu dernekler aracılığıyla almıştır. İlk etaplarda ABD bu duruma sessiz kalmayı tercih etmiş,fakat Libya ile örgütün ilişkileri ve sivillerin öldüğü eylemler sonrasında yasal düzenlemelerini gözden geçirmiştir. Özellikle Tony Blair dönemindeki yoğun diplomatik faaliyetler desteğin kesilmesi ile karşılığını bulmuştur (Blackburn, 2009: 147). Bu desteğin kesilmesinin en önemli nedenleri arasında Clinton’un ABD başkanlığına seçilmesi ile birlikte soruna ciddi bir şekilde eğilmesi, ABD’nin uluslararası ortamda İngiltere’nin desteğine ihtiyaç duyması ve en nihayetinde 11 Eylül 2001 saldırıları akabinde dünyada terörizm ile mücadele alanında ortak bir düşüncenin oluşması gibi hususlar yer almaktadır.

Birleşik Krallık sorunun çözülmesi bakımından hem uluslararası konvansiyonlara imza atmış, hem de ikili görüşmeler yoluyla problemin çözüme kavuşturulması yönünden gayret göstermiştir. Bunların en önemlilerinden biri İrlanda ile yapılan görüşmelerdir. Birleşik Krallık sorunun çözülmesi için İrlanda’yı koordinasyon makamı olarak görmüştür. Sunningdale Mutabakatı ile karşılıklı anlayış ortamı başlamış, Belfast Mutabakatı ile de bu süreç sonuçlanmıştır. Bu mutabakat İrlanda Cumhuriyetinde yapılan referandumla halkın büyük çoğunluğunun onayını almıştır. Verilen onayın en önemli noktası, anayasasında Kuzey İrlanda ile ilgili hükümler taşımaya rağmen mutabakat şartlarına uyacağını açıklamasında gizlidir.

Diğer taraftan Birleşik Krallık PIRA’yı silah ve mühimmat açısından destekleyen Libya ile görüşmeler yapılmıştır. Bu destek ispatlandıktan sonra Birleşik Krallık hükümeti ile Libya temsilcileri diyaloga girmiş,bunun sonucunda Libya PIRA ile ilgili bilgileri Birleşik Krallık yetkilileri ile paylaşmıştır (Coogan, 1995: 590).

Birleşik Krallık hükümetinin döneme göre değişen farklı mücadele yöntemlerine ağırlık verdiği görülmektedir. İlk başlarda askeri kuvvetlerin kullanılması ve baskıcı tedbirler alınmış, problem kontrol edilebilir seviyelere geldiğinde taraflarla görüşme ortamı sağlanmış ve akabinde Kuzey İrlanda’da uygulanan ayrımcılık politikalarına son vermeye başlanmıştır. Sadece ülke içerisinde alınan önlemler değil uluslararası ortam düzeyindeki gelişmeler de sürecin olumlu sonuçlanmasına vesile olmuştur. Aslında bu

dönemde Birleşik Krallık'ın terörizmle mücadelede kullandığı araçların uluslararası ortama müsait olduğu zamana denk geldiğini ifade etmektedir. Soğuk Savaşın nihayete ermesi ve Avrupa Birliği (AB)'nin entegrasyon çabalarının yoğunlaştığı dönemlerle terörizmle mücadele gayretlerinin birleşmesi PIRA sorununun çözümlenmesine katkıda bulunmuştur. Barış sürecinin gelişmesine ve çözümlenmesine etki eden önemli hususlardan birisi de ABD'nin bu alanda verdiği destektir (Cronin, 2009: 48).

2.5 SEBEPLERİNDEN MÜCADELE YÖNTEMLERİNE PIRA

Kuzey İrlanda'daki PIRA sorununu dört ayrı dönemde incelemek mümkündür. Bunlardan birisi Kuzey İrlanda'nın ortaya çıktığı 1921'den PIRA'nın doğduğu yıllara kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemin son bölümü (1969-1971) PIRA örgütünün doğuş dönemi olarak adlandırılabilir. İkinci dönem şiddet faaliyetlerinin tırmanmaya başladığı yılları içine almaktadır (1971-1979). Bu dönem örgütün büyüme evresidir. Üçüncü dönem ise PIRA'nın 1980'deki cezaevi olaylarıyla başlamakta ve 1997'ye dek sürmektedir. Örgüt değişim sürecinden geçmektedir. PIRA'nın tamamen etkisizleştirildiği son dönem ise 1998'de başlamakta ve günümüze kadar devam etmektedir.

İlk dönem çatışmanın doğduğu tarih olan 1969 yılı baz alınmıştır. PIRA'nın doğuşu ile ilgili olarak tarih vermek oldukça güçtür. Nedeni ise, daha önce kurulmuş olan IRA'nın devamı olarak faaliyetine başlamıştır. Bu sebeple örgütü ortaya çıkaran nedenleri adanın fiilen iki parçaya bölündüğü 1921 ya da daha da gerilere götürmek mümkündür. Doğuş döneminde görülen en önemli özellik İrlanda adasının kuzeyindeki toplumun birbirinden ayrışmaya, kutuplaşmaya başlamasıdır. Bunun temel nedenleri ise geçmiş dönemlerde toplumlar arasında hâsıl olan çatışmalar, birleşik Krallık'ın bu çatışmalarda bir grubun yanında yer alması, sosyal ve ekonomik koşullara ulaşmada etnik gruplar arasında farklılık ya da adaletsizlik yaşanmasıdır. Aslında bu gibi problemler etnik çatışmanın doğrudan ortaya çıkmasına neden olmamış, ilk etaplarda barışçıl gösterilerle kendini göstermiştir. Fakat protestoların bastırılması esnasında

şiddet içeren yöntemlerin fazla olması ve paramiliter örgütlerin varlığı PIRA'nın doğmasına sebep olmuştur. Örgüt bu dönemde silahlı saldırılara başlamıştır.

İkinci dönem ise PIRA'nın fiili eylemlerinin yoğun hissedildiği zamandır. PIRA büyüme döneminde yılda ortalama 113 eylem yapmış ve bu eylemlerde ortalama 110 kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Genel olarak eylemler ele alındığında 1976'ya kadar şiddeti daha yoğun olarak kullandığı, bu yıldan sonra azalma eğilimine girdiği ve 1980'den itibaren eylem sayısında pek bir değişiklik olmamasına rağmen çok daha az ölümlere sebep olduğu görülmektedir.

Büyüme döneminde devletin aldığı tedbirler daha çok askeri kuvvet kullanılması ve bazı yasal tedbirlerin alınmasıyla grup düzeyinde hissedilen mağduriyetin artmasıyla örgütün eylemlerini azaltmaktan ziyade çok daha artmasına sebep olmuştur. Bununla beraber PIRA sorununda Kuzey İrlanda'nın farklı bir örnek oluşturduğu göz ardı edilmemelidir. Burada yaşayan toplum yıllar süren çatışmalar ve hükümetlerin uygulamaları sayesinde her yönüyle ayrılmış görüntü vermektedir. Bu nedenle "Sunningdale Mutabakatı" gibi gerçekten olumlu sayılabilecek gayretler dahi her iki toplum tarafından reddedilmiştir. PIRA sürece eylemlerini artırarak ve şiddetlendirerek, Birlikçiler ise eylemlerin yanında ülke çapında yaptıkları grevlerle tepki vermişlerdir.

Değişim sürecine gelindiğinde yaşanan bazı gelişmeler örgütün tamamen etkisiz hale gelmesine sebep olan dönemi başlatmıştır. Bunlardan en önemlileri Libya'nın gönderdiği silah ve teçhizatın yakalandığı *Eksund* olayı ile hemen akabinde gerçekleştirilen *Enniskillen* eylemidir. Masum sivillerin öldürülmesi ve Libya gibi terörizmi destekleyen otoriter devletlerden yardım alınması PIRA tarihinde önemli boyutlarda değişime sebep olmuş ve halk içinde bulduğu desteği azaltmıştır. Bu dönemde terörizmle mücadele için yürürlüğe konan NIEPA sonrası örgütün eylem sayılarında artış olduğu gözlemlenmiştir. Tabi ki bu uzun sürmemiş Birleşik Krallık'ın ayrımcılığa karşı aldığı tedbirler örgüte verilen desteğin azalmasını sağlamıştır. Yine aynı dönemde ABD'deki yardım kuruluşlarından gelen desteğinde büyük ölçüde azaldığı görülmüştür.

Değişim döneminin sonlarına doğru Kuzey İrlanda'daki farklı görüşlerdeki siyasi partileri görüşmeye başlamaları çatışmanın çözümü konusunda önemli bir aşama olmuştur. Bölgedeki bu gelişmelere Birleşik Krallık ve İrlanda Cumhuriyeti'nin vardıkları mutabakat eklenmiştir. Bu anlaşma Belfast Mutabakatı ile başlayacak son dönemin de habercisi olmuştur.

PIRA'nın etkisiz hale gelmeye başladığı dönem 1998 ile başlar. Bu dönemi PIRA'nın silahlı eylemi bıraktığı 2005 ile sonlandırmak belki yerinde olabilirdi fakat biraz daha beklenecektir. Görünen gerçek örgütün etkisiz hale getirildiğidir. Bu dönemde şiddet çok düşük seviyelerdedir. Bütün yapılan görüşmeler Belfast Mutabakatı ile olumlu neticelenmiştir. Bu sonucun ardından ayrımcılıkla ilgili yasalar kaldırılmış, yerel kolluk hizmetlerini yürüten RUC'un yerine PSNI kurulmuş, yeni terörizm yasası yürürlüğe girmiştir. Sürecin sonunda ise PIRA silahsızlandırılmıştır.

Sonuç olarak, PIRA'nın sebepleri ve Birleşik Krallık'ın mücadelesi ele alındığında bunların örgütün yaşam dönemlerine göre değişim gösterdiği görülmüştür. Doğu döneminde Birleşik Krallık'ın uyguladığı sert politikalar örgütün büyümesine sebep olmuştur. Büyüme döneminde örgüt eylemlerini artırırken, Birleşik Krallık'ta aldığı askeri ve yasal tedbirleri ağırlaştırmıştır. Bu sıralarda devletin sosyoekonomik dengeleri düzeltmek adına girişimleri olsa da bunlar şiddetin yoğun yaşandığı bu dönemde maalesef uygulanamamıştır. PIRA değişim döneme girdiğinde eylemlerin seviyesinin azalma eğilimine girmesi sorunun çözülmesi yönünde gayretlere ivme kazandırmıştır. Fakat bu dönemde Birleşik Krallık'ın siyasal ve sosyoekonomik hala tedbirleri almadığı görülmektedir. Daha sonra örgüt etkisizleştirme dönemine girdiğinde devlet gereken tedbirleri almaya başlamış ve ayrımcılıkla ilgili eleştirilen kurum ve yasaları kaldırmıştır.

Bütün bu dönemler değerlendirildiğinde, terörizmle mücadele kapsamında kullanılan araçların etkinliği açısından müzakere yönteminin sorunun içeride ve dışarıda taraflar arasında müzakere edilmesini sağladığı, üçüncü tarafları arabuluculuğunun süreci canlı tuttuğu ve örgütün yaşam alanının daraltılmasında büyük etkisi olduğu görülmektedir.

3. BÖLÜM

ETA ÖRGÜTÜ VE İSPANYA’NIN ÖRGÜTLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

ETA, batı Avrupa ülkesi İspanya’da ortaya çıkan etnik ayrılıkçı bir örgüttür. Örgütün temelde asıl amacı, Fransa’nın güneyi ve İspanya’nın kuzeyinde bulunan Bask bölgesinin bağımsızlığını kazanmasını sağlamaktır. PIRA örgütüyle sadece eylem konularında değil, aynı zamanda mücadele yöntemlerinde de benzerlikler olduğu aşikârdır.

Çalışmada genel olarak ETA örgütünün tarihi, evreleri, İspanya'nın etnik çatışmalarla mücadele politikaları hakkında bilgi verilecek, böylece bahse konu örgüt analiz edilecektir.

3.1 TARİHSEL BOYUT

İspanya'da ETA'nın ortaya çıkması ile başlayan ayrılıkçı etnik sorununun anlaşılabilmesi için örgütün doğduğu ortamın bilinmesigerekmektedir. Bu nedenlesöz konusu sorununun Bask bölgesinin tarihsel boyutu üzerindenokunması faydalı olacaktır.

Baskların yaşadığı bölgeler, 'Baskça Konuşulan Topraklar' anlamına gelen *Euskal Herria* olarak ifade edilmektedir (Özçer, 2006: 24). *Euskal Herria* bugünkü ülke coğrafi sınırları dikkate alındığında ikiye ayrılmaktadır: Kuzeyi Fransa, güneyi İspanya hakimiyeti altında yer almaktadır. Toplam yedi bölgeden oluşan *Euskal Herria*'nın Fransa'daki yerleşim yerleri *Labourd, Basse, Navarre, Soule (Euzkadi Norte)*, İspanya'dakiler ise *Vizcaya, Guipuzcoa, Alava, Navarra (Euzkadi Sur)* olarak isimlendirilmektedir. Toplamda 20.600 km²'lik bir alan ihtiva eden bu bölgenin yaklaşık %85'i İspanya içerisindedir (Clark, 1984: 8-9).

Basklar bahsedilen topraklarda uzun yıllardan beri yaşamaktadır. Baskların bu bölgede ilk siyasal egemenlikleri Navarra Krallığı ile olmuştur. 12. yüzyılda tüm Bask bölgelerini ele geçiren Navarra Krallığı, 1512'de Fransa ile İspanya arasındaki sınırın kesinleşmesiyle birlikte ortadan kalkmıştır (Clark, 1984: 13).

16. yüzyılda Baskların hayatını etkileyen keşifler yapılmıştır. Yeni dünyanın keşfedilmesiyle ticaret ve sanayi alanında gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Bask bölgesinin elverişli ve değerli limanları ile Bask halkının gemicilik bilgisi İspanya Devleti'nin ilgisinin buraya yönlenmesine sebep olmuştur. Bu ilişki İspanya'dan çıkarı olan bir burjuva sınıfını ortaya çıkarmıştır ki, bu da ilerde bu sınıfın Sanayi Devrimi'nin de etkisiyle toplumun geri kalanından kendini soyutlayarak, geleceğini İspanya ile ortaklıkta arayacaktır (Clark, 1984: 13).

Bask bölgesinin kaderini etkileyen diğer bir gelişme de şüphesiz Fransız Devrimi'dir. Bu devrim İspanya'da liberalleşme ile beraber milliyetçiliğin doğmasına neden olmuştur. Bu iki faktörün birleşmesi sonucunda Bask bölgesinin savunduğu hak ve özgürlükler ile İspanya'nın merkezi bir devlet kurma isteği arasında çatışma meydana gelmiş, bunun sonunda da ülke büyük bir iç savaşa sürüklenmiştir (Clark, 1984: 14).

Karlist Savaşları olarak adlandırılan üç savaş 1833-1839 ve 1872-1876 yıllarını içerecek şekilde iki dönem halinde sürmüştür. Savaşın bir tarafı liberal monarşinin taraftarları diğer taraf ise dini, geleneksel yapının savunucularıydı (Türkeri, 2007: 27). Bu savaşta ordu liberal kesim ile beraber olurken, Basklar geleneksel yönetimin devamını isteyen Kralcılarla beraber olmuştur. Sonuçta liberal monarşinin kazanmasıyla Basklar sahip oldukları hakları kaybetmiş, Bask halkının geleneksel kurallarını içeren Foral Sistem ortadan kaldırılmıştır. İki yıl sonra 'Ekonomik Uyum' adı altında Basklara kendi vergilerini toplama hakkı veren bir sistem kabul edilmesine rağmen durum düzelmemiştir (Özçer 2006: 21).

Tüm bu gelişmelerle birlikte hızla yaşanan sanayileşme ile çatışmaya kaynaklık edecek Bask milliyetçiliği doğmuş, bunun sonucunda sosyal tabakalaşma olgusu meydana gelmiştir. Sanayici ve yatırımcılardan oluşan bir grup Baskın İspanyol üst tabakasıyla kaynaşıp ortak hedefler üzerine yoğunlaşması, öte yandan İspanya'nın diğer bölgelerinden gelen çalısan sınıfa mensup kişilerin Basklar tarafından kolay kabul edilememesi neticesinde, Bask bölgesinin sosyoekonomik yapısı değişerek milliyetçiliğe hassas bir ortam oluşmuştur (Shabad ve Ramo, 1993: 416).

Bask milliyetçiliği denilince akla gelen ilk kişi Sabino de Arana y Goiri'dir. Sabino de Arana tarafından ilk defa 1892'de yayımlanan kitaptayer alan milliyetçilik düşünceleri '*Sabinismo*' olarak adlandırılmıştır. Söz konusu milliyetçilik yaklaşımları ırkçı özellikler taşımakta, İspanyolları küçümserken Bask halkını ise adeta yüceltmektedir. Arana, ırkçı olarak nitelendirilebilecek bu milliyetçilik anlayışını oluştururken dil, din ve tarihten faydalanmıştır (Özçer, 2006. 22-29; Shabad ve Ramo, 1993: 418).

Arana yalnızca milliyetçilik akımına ideolojik olarak hizmet etmekle kalmamış, aynı zamanda Basklar üzerinde bugün hala etkisi olan birçok konuda öncü rol üstlenmiştir. Bunlardan biri 1892 yılında kurmuş olduğu ‘Milliyetçi Bask Partisi’(Partido Nacionalista Vasco/PNV)’dir. Bugün kullanılan Bask bayrağı ‘*Ikurrinya*’yı yine Arana tasarlamıştır (Türkeri, 2007:30). Ayrıca *Euskal Herria* ifadesini kullanmak yerine, yedi tarihi Bask bölgesini ifade eden ve ırksal anlam taşıyan *Euskadi* adını kullanmayı tercih eden yine kendisi olmuştur (Özçer, 2006: 24).

Arana milliyetçi parti kurulduktan sonra Bask milliyetçiliğine öncülük etmiş, çeşitli kültürel ve sosyal faaliyetlerde bulunarak gençleri hareket içerisine çekerek özellikle *Vizcaya* ve *Guipuzcoa*’da birinci siyasi güç haline gelmiştir (Türkeri, 2007:32). Milliyetçi parti özü itibariyle bağımsızlığı savunsa da bunun İspanyol siyaseti açısından mümkün olmayacağını görmüş, daha ılımlı bir politika izlenmesineve dolayısıyla özerkliği kabulü içinsöz konusu politik yaklaşımların bir sıçrama taşı olarak kullanılmasını karar vermiştir. Parti içerisinde özerklik ve bağımsızlık gibi hususlar huzursuzluğa neden olmasına rağmen 29 Haziran 1930’da Bergara’da varılan mutabakatla özerklik durumu kabul edilmiştir (Özçer, 2006: 33-34).

Bu arada İspanya 20. yüzyılda önemli demokrasi tecrübeleri yaşamıştır. Bunun ilki 1923’te darbe ile iktidara gelen General Miguel Primo de Rivera ile başlamıştır. İktidarını, 1931’de İkinci Cumhuriyete kadar sürdüren Rivera, otoriter bir yönetim benimsemiş, Bask milliyetçileri gibi ayrılıkçılık hedefleyenler üzerinde baskılarını olabildiğince artırmıştır (Türkeri, 2007: 31).

Cumhuriyetçi dönem başladıktan sonra Bask halkının bazı istekleri kabul edildiğinden, eskiye nazaran daha müreffeh bir döneme girdiği söylenebilmektedir. Örneğin bu dönemde Madrid hükümetiyle Bask Statüsü konusunda anlaşmaya varılmıştır. İspanya, *Navarra* dışında kalan Bask bölgelerine bu statüyle otonomi vermiştir. Bask Statüsü 5 Kasım 1933’te yapılan referandum neticesinde %84 oy oranı ile kabul edilmiş, Madrid parlamentosu tarafından ise 1 Ekim 1936’da onaylanmıştır (Türkeri, 2007: 33-34). Bununla birliktesöz konusu onayın verildiği tarihte iç savaşın yaşandığı İspanya’da General Francisco Franco, General Mola ve General Sanjurjo

önderliğindeki İspanya askeri kuvvetleri Cumhuriyet yönetiminin bölgelere özerklik vererek ülke bütünlüğünü tehlikeye düşürdüğünü iddia ederek 17 Temmuz 1936'da Madrid hükümetine karşı ayaklanma başlatmıştır. İşte bu ortamda, PNV Madrid hükümetiyle işbirliği yapacağını açıklamış, Cumhuriyetçilerin yanında olduğunu belirtmiştir. Cumhuriyetçi yönetim ise Baskların desteğini kazanmak için, Basklara özerklik getiren tasarımı kabul etmek durumunda kalmıştır (Özçer, 2006: 42-44; Black, 1984: 14).

Bu işbirliği yeni kurulan Bask otonomisinin kısa sürmesine ve Bask bölgesinin de savaştan en çok zarar gören yerlerden birisi olmasına neden olmuştur. Savaş esnasında bombalanan Bask kenti *Guernica*, Picasso'nun meşhur tablosuyla faşizme karşı uluslararası direnişin adeta simgesi haline gelmiştir (Özçer, 2006: 44). Ordunun Bask hükümetinin son kalesi olan Bilbao'yu ele geçirmesi ile hükümet üyeleri 1979'a kadar sürgüne gönderilmiştir (Clark, 1984: 14). Böylelikle Bask hükümeti bir yılını doldurmadan yıkılmış ve ordu bütün İspanya'ya hâkim olmuştur.

Diğer taraftan, İspanya'da yaşanan iç savaşa Avrupa'daki milliyetçi akımlar fiilen etkide bulunmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan ve savaş sonrası statükodan memnun olmayan Almanya ve İtalya, konuya Fransa ve İngiltere'nin ilgisiz kalmalarından dolayı savaş sürecinde ayaklanan orduyu desteklemişlerdir. Bu yardım silah, mühimmat ve bilfiil orduların yardıma gönderilmesi şeklinde olmuştur. Örneğin, Almanya *Guernica*'nın bombalanmasına kendi gönderdiği uçaklarla iştirak etmiş, İtalya Franco'ya 100.000 kişilik bir ordu takviyesinde bulunmuştur. Görüldüğü üzere yardımların boyutu ciddi mahiyette olmuştur. Cumhuriyetçiler ise herhangi bir devletten yardım alamamış, yalnızca Sovyetler Birliği'nin geç başlayan, az yoğunlukta olan ve çabuk kesilen yardımlarından bir nebze faydalanmıştır. Aldığı desteklerle Franco, Cumhuriyet dönemini sona erdirirken 1975'e kadar ülkeyi kendi yönetimi altında tutmuştur (Sander, 2005b: 56).

Bask milliyetçileri daha iç savaş bitmeden *Euskadi*'yi terk ederek Fransa ve ABD'ye iltica etmek durumunda kalmıştır. Fransa'ya gidenler orada 'Bask Dostları Uluslararası Birliği'ni kurarak faaliyet göstermiştir. ABD'ye gidenlerin arasında ise

kurulacak ilk Bask Özerk Yönetimi başkanı Jose Antonio Aguirre yer almaktadır. Ayrıca kendisine Colombia Üniversitesi'nde bir kürsü verilmiş, söz konusu kişi ABD Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Atlantik Şartı'nın hazırlık çalışmalarına katılmıştır (Özçer, 2006: 45-46).

Bunun yanında Franco'nun baskıcı uygulamaları BM'nin de ilgisini çekmiştir. BM aldığı bir kararla İspanyol hükümetini kınamış, diğer devletlere de çağrıda bulunarak büyükelçiliklerini çekmelerini istemiştir. Bunun üzerine ekonomik ambargo da eklenince İspanya devleti uluslararası ortamda yalnızlığa itilmiştir. Fakat bu süreç kısa sürmüştür. İkinci Dünya Savaşı bitiminde yaşanan Soğuk Savaş ve özellikle Kore Savaşı sonrasında İspanya Akdeniz ve Cebelitarık Boğazı'nı kontrol eden coğrafyasıyla ABD'nin dikkatini olabildiğince çekmiş, bu ülkenin stratejik önemi artmıştır. Bu ülkeyi kendi yanında görmek isteyen ABD önce kredi vermiş, sonrasında 10 yıllık bir askeri anlaşma imzalamıştır (Özen, 1995: 17). Bununla beraber 1955'te BM'ye, 1958'de Dünya Bankası üyeliğine kabul edilmesiyle İspanya'ya uygulanan yalnızlaştırma politikası fiilen sona ermiştir (United Nations[web], 2019).

İspanya'nın uluslararası arenada son yaşadıkları, içerde Bask milliyetçilerinin hareket alanını kısıtlamıştır. İlk olarak 'Sürgünde Bask Hükümeti' 1950'lerde Fransız hükümeti tarafından Paris'teki yerinden çıkarılmıştır. Bunun üzerine 1956 yılında Paris'te 'Birinci Dünya Bask Kongresi'ni düzenleyen Bask milliyetçileri dil ve kültürleri üzerindeki baskıları ifade etmeye çalışmıştır (Türkeri, 2007: 43). Fakat bu girişimler pek fazla ses getirmemiş, 1950'lerde yaşanan bu ortam Bask milliyetçiliğinin radikalleşmesine zemin hazırlamıştır.

3.2 ETA ÖRGÜTÜ

Bask milliyetçiliğinin sesini duyuramaması ve örgüt yapısının yasadışı sayılması yaklaşık yarım yüzyıldır şiddetle sorunu çözmeye çalışan ETA örgütünün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. ETA 1940'larda öğrenci hareketleri sonucu ortaya çıkan bir örgüttür. Bu hareketlerden ilki olan 'Bask Öğrenci Birliği' (*Eusko Ikasle Alkartasun/EIA*), Bilbao'da bir üniversitede ortaya çıkmıştır. Bask kimliğini ve Bask

dilini geliştirmek amacıyla kurulan örgütün üyelerinin 1950 yılında polis tarafından tutuklanmasıyla *Ekin* adında yeni bir örgüt kurulmuştur. 1953 ve 1954 yıllarında ‘Katolik Ülke Gençlięi’ (HG) ve PNV’nin gençlik kanadı (EGI) bu örgüte katılmıştır. ETA 31 Temmuz 1959’da bu radikal gençlik örgütlerinin birleşmesi sonucu kurulmuştur. Amacı da, yedi tarihi Bask bölgesinin birleştirilmesi ve bağımsızlığı, Bask kimliği ve dilinin savunulması, Bask ülkesine yönelen İspanya’nın polis baskısı ve askeri işgaline karşı mücadele verilmesi olmuştur (Shabad ve Ramo, 1993: 427).

Örgütün kuruluş yıllarında Bask milliyetçileri arasında tam fikir birliği sağlanamamıştır. Buradaki anlaşmazlıklar genel olarak, Madrid hükümetiyle veya ulusal çapta başka örgütlerle iş birliği yapıp yapılmayacağı, bağımsızlık veya otonomiden hangisinin seçileceği gibi konulara ilişkindir (Clark, 1984: 35).

ETA’nın ilk ses getiren eylemi 18 Temmuz 1961’de, iç savaşı başlatan askeri ayaklanmanın 25’inci yıldönümünü kutlamak amacıyla, San Sebastian’a gidecek olan treni raydan çıkarmaya yönelik olmuştur (Türkeri, 2007: 45). Eylem başarısız olsa da İspanyol hükümetinin dikkatini çekmiş, 100’den fazla kişitutuklanmıştır (Clark, 1984: 34).

Etnik ayrılıkçı örgüt esas şiddet eylemlerine 7 Haziran 1968 tarihinde başlamıştır. *Guipozcoa*’nın kuzeyinde bir köy girişinde *Guardia Civil* yetkilileri tarafından yapılan bir yol kontrolü sırasında araçta bulunan Txabi Etxebarrieta adlı terör örgütü üyesinin paniğe kapılarak ateş etmesi neticesinde bir devlet görevlisi hayatını kaybetmiştir. Olay esnasında söz konusu kişi öldürülmüş, diğer bir örgüt üyesi olan Sarasqueta yaralı halde yakalanmıştır (Clark, 1984:48). Bu olay ETA’nın ilk silahlı eylemi olarak kayıtlara geçmiştir.

Fakat bu olay sonrasında hükümet organları tarafından yasaklanmasına rağmen, Bask bölgesinde Etxebarrieta için anma etkinlikleri yapılmış, kiliselerde ayinler düzenlenmiş ve halk gösteriler yapmıştır. Ölen ilk ETA üyesi, Franco’nun diktatoryal rejimine karşı savaşan bir milli kahraman haline gelmiştir. Bu tarihten sonra gençler arasında örgüte katılım hızla artmıştır (Clark, 1984. 49; Özçer, 2006: 72).

Bu gibi olaylar sayesinde cesaret bulan ETA planlı ilk eylemini gerçekleştirmiştir. Sagarra Operasyonu olarak adlandırılan eylemde Guipuzcoa bölgesinin siyasi ve sosyal işler komiseri Meliton Manzalas hedef alınmış, Manzalas 1968'de evinin önünde kurşunlanarak öldürülmüştür (Özçer, 2006: 73). Madrid, Manzalas suikastine sert tepki göstermiştir. Suikast sonrası 1968 Ağustos'unda Guipuzcoa'da anayasal haklar askıya alınmış, daha sonra 24 Ocak 1969'da bu kısıtlamalar İspanya geneline teşmil edilmiştir. Bu dönemde gerek tutuklama işlemlerinde gerekse depolislerin kötü muamelelerinde büyük artışlar yaşanmıştır Ortzi (akt. Clark, 1984: 49), Bask bölgesinde sadece Ağustos ayında 600'ün üstünde kişinin, 1969 yılında ise yaklaşık 2.000 kişinin tutuklandığını belirtmektedir. ETA bu baskılar karşısında silahlı mücadeleyi bir müddet askıya almıştır (Türkeri, 2007: 48). Örgüt bu dönemde muazzam ölçüde güç kaybetmiştir. Gerek devletin baskıyı arttırması gerek örgüt içerisinde direniş açısından kullanılacak araçlar konusundaki görüş ayrılıkları ETA'nın direncini oldukça kırmıştır (Özçer, 2006:77).

Örgüt açısından oldukça olumsuz geçen bu dönemde Aralık 1970'de başlayan 'Burgos Davası' ETA'nın canlanmasına vesile olmuştur. Manzanas'ı öldürme suçuyla yargılanan 16 örgüt üyesinin askeri mahkemede yargılandığı davada, altı üye için idam diğerleri için ise ağır hapis cezaları istenmiştir. İspanyol hükümeti üyelerin ağır cezalar almasını istemesine rağmen olaylar tersine şekillenmeye başlamıştır. Dava, o güne kadar Bask bölgesinde yapılan en büyük protesto gösterilerinin yapılmasına sebep olmuştur. Bir ETA üyesinin fahri Alman Konsolosunu kaçırması ile Burgos Davası uluslararası camianın da dikkatini çekmiştir (Türkeri, 2007: 48; Özçer, 2006:78). ETA yılın sonunda konsolosu serbest bırakmış fakat söz konusu dava süreci uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Bunun üzerine İspanyol hükümetine uluslararası ortamda baskı yapılmıştır. Bu durum ETA'nın medyanın çok etkili bir güç olduğunu anlaması bakımından önem taşımaktadır (Clark, 1984: 55). Zira bu durum sayesinde ETA yok olmanın eşiğinden dönmüştür.

Öte yandan örgüt içerisindeki tartışmalar devam etmiş, bu tarihlerde örgüt, içerisinde dikkat çekici bir şekilde güçlenen askeri kanadın etkisine girmeye başlamıştır. Bu grup askeri yöntemler kullanılarak hedefe ulaşılacağına inanmış, 'Halk Kurtuluş

Ordusu' örgüt genelinde tartışılmaya başlanmıştır. Bu sıralarda gerçekleştirilen 'Ogro Operasyonu' iletarihindeki en sansasyonel eyleme imza atan ETA örgütü, Franco rejiminin ikinci adamı olan Amiral Luis Carrero Blanco'yu öldürmüştür. ETA üyeleri bu operasyon kapsamında önemli keşif çalışmaları yapmış, bu çalışmaların sonucunda Blanco'nun her pazar günü ayın için gittiği San Francisco Borja Kilisesi'nin çıkışında eylem yapılmasına karar verilmiştir. ETA üyeleri eylem için 20 gün boyunca yolun altını kazarak patlayıcıları buraya yerleştirmiş, bunun sonucunda 20 Aralık 1973'te kilise çıkışında Blanco'nun içinde bulunduğu araç havaya uçurularak eylem gerçekleştirilmiştir (Özçer, 2006:84; Clark, 1984: 70-81). ETA böylece İspanya hükümetine ve halka ne kadar güçlü olduğunu göstererek bir nevi gövde gösterisinde bulunmuştur.

ETA iç sorunlarından kurtulduğu sıralarda İspanya'da diktatörlük dönemi de sona ermiştir. General Franco'nun 20 Kasım 1975'te ölümünden sonra vekalet olarak gösterilen Kral Juan Carlos ile monarşi düzenine geçilmiştir. Demokrasiye geçiş olarak da adlandırılan bu dönem bazı araştırmacılar tarafından 1978'de referanduma sunulan İspanya Anayasasının kabul edilmesine kadar, bazıları tarafından ise Suarez'in başbakan olarak atandığı 1982'ye kadar devam etmiştir (Türkeri, 2007: 57; Özçer, 2006:173). 1981'de bir darbe girişimi yaşanmasından dolayı demokrasiye geçiş sürecinin 1975-1982 yılları arasında gerçekleştiğini beyan etmek gerekmektedir.

ETA, Bask bölgesinin bağımsızlığını kazanmak bakımından demokrasiye geçiş döneminin uygun bir vakit olduğunu, Franco'nun ölümüyle ortaya çıkan otorite boşluğundan faydalanılması gerektiğini değerlendirmiş, bu nedenle ETA tarihinin en yoğun şiddet faaliyetlerini bu dönemde gerçekleştirmiştir (Özçer, 2006: 92). ETA, Franco'nun son yıllarında bu konuda hazırlık yapmaya başlamış, Bask bölgesiyle ilgili öngörüler oluşturmuş, ülkedeki diğer milliyetçi gruplarla eş seslilik yaratmak ve milliyetçi yurtsever sosyal tabanı oluşturmak amacıyla 'Sosyalist Vatansever Koordinatörlüğü' (*Koordinadora Abertzale Sozialista/KAS*) adında bir oluşuma destekte bulunmuştur. Bu partilerin sosyalist çizgide yer alan temsilcileri 1978'de 'Herri Batasuna' (HB)'yi kurmuştur (Türkeri, 2007 :58).

Demokrasiye geçişin en önemli ürünlerinden anayasa bütün İspanya’da referanduma sunulduğunda Bask bölgesinde katılım diğer bölgelere nazaran daha düşük olmuştur. Bask otonomi statüsü ise Mart 1979’da Bask Parlamenter Meclisi’nde kabul edilmiş, İspanyol Parlamentosu’nca onaylanmasının ardından 11 Ocak 1981’de yürürlüğe girmiştir. Artık ‘Bask Otonomi Topluluğu’ (CAV) kurulmuştur. Fakat CAV’ın yürürlüğe girmesi vatansever (*abertzale*) sol tarafından kabul edilmemiştir(Türkeri, 2007: 65). Zirabu grup Navarra’nın da içinde bulunduğu bağımsız bir Bask bölgesinin kurulmasını istemiştir. Bu durumu gören PNV, İspanya anayasasına ‘Navarra’nın istediğinde referandumla Bask otonomi bölgesine katılabileceği’; Bask statüsüne de ‘özerklik statüsünün kabulünün, Bask halkının tarihsel haklarından feragat ettiği anlamına gelmediği’ cümlelerini ekletmiş, ancak bu durum da ETA’nın memnuniyetsizliğini gidermek için yeterli olmamıştır.

ETA, 1979’dan itibaren özellikle askeri hedeflere yönelik eylemlerini yoğunlaştırma yoluna girmiştir. Burada amaç, askerlerin ve dolayısıyla hükümetin sabrını zorlayıp halkın tepkisini çekecek baskı uygulamalarına başvurmasını sağlamaktır. Örgüt bu konuda oldukça başarılı olmuştur. Nitekim 23 Şubat 1981’de yaklaşık bir tugay kuvvet, hükümetin Bask politikası nedeniyle darbe girişiminde bulunmuş, fakat her ne kadar bazı politikacılar rehin alınabildiyse de emir komuta hiyerarşisi içerisinde olmayan bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Özçer, 2006: 190-191).

Şiddet yoğunluğunun artması sadece askeri müdahale girişimlerine sebep olmamış, ayrıca hükümet yasa dışı reflekslerde sergilemiştir. Bunlardan en önemlisi de 1980’lerde ortaya çıkan ‘Antiterörist Özgürlük Grupları’ (Grupos Antiterroristas de Liberacion/GAL) isimli ve devlet tarafından kurulduğu iddia edilen paramiliter bir örgüttür. Bu örgüt, temel hedefinin ETA üyelerini ve örgüte yardım edenleri cezalandırmak olduğunu beyan etmiştir. Bu konu İspanya’da büyük tartışmalara sebep olmuş, ayrıca yargımında konusu haline gelmiş, biri bakan olmak üzere iki devlet görevlisi suçlu bulunmuştur (Özçer, 2006: 323).

Söz konusu olaylar birbirini tetiklemiş, önce ETA devleti provoke ederek eylemler yapmış, bunun neticesinde askeri müdahale girişimleri ve GAL gibi neticeler ortaya çıkmış, sonrasında örgüt zarar gördüğünü öne sürerek eylemlerinde seçicilikten uzaklaşmıştır. Nitekim ETA bu yıllarda elemanlarını korumayı amaçlarken sivilleri de hedef almaya başlamıştır. Eski örgüt üyelerinden ‘Yohes’in örgütü terk etmesi neticesinde çocuğuyla beraber sokak ortasında öldürülmesi ve ardından bir işadınının kaçırılarak ölümüne sebep olunması taktik değişiminin ilk örnekleri arasında sayılabilmektedir (Türkeri, 2007: 98). Fakat bu eylemlerden en önemlisi Temmuz 1987’de gerçekleştirilen, 21 kişinin ölümüne neden olan *Hipercor* alışveriş merkezinin bombalanması eylemidir. Bu eylem hem ülke içi hem de ülke dışından büyük tepkilerin doğmasına neden olmuştur. ETA örgütü olayın büyük sorumluluğunun poliste olduğunu beyan ederek kendisine düşen pay için özür dilemiştir (Özçer, 2006: 237). *Hipercor* olayının hükümetin örgütle Cezayir’de gerçekleşen görüşmelerin sonrasına denk gelmesi, örgütün pazarlık gücünü artırma ve hükümete baskı yapma stratejisi olarak algılanmıştır (Türkeri, 2007: 101). Gerçekten de o tarihlerde örgütün eylemlerinde bir artış yaşanmıştır.

Çatışmalarda meydana gelen can ve mal kayıplarından dolayı Bask halkı şiddete karşı tepki vermeye başlamıştır. Sivillere yönelik yapılan eylemlerinde etkisiyle HB dışında faaliyet gösteren bütün siyasal partiler terörü kınayan bir mutabakat imzalamıştır. *Pacta de Ajuria Enea* adı verilen bu belgeyle ilk kez bu kadar büyük bir katılımı ETA kınanmış, ölümle sonuçlanacak eylemlerin devam etmesi halinde geniş katılımı gösterilerin düzenlenmesine karar verilmiştir (Türkeri, 2007: 104).

Cezayir görüşmelerinin kesilmesi üzerine her iki taraf da sertleşme yoluna girmiştir. Bununla birlikte Expo Fuarı ve Olimpiyat Oyunlarının düzenleneceği 1992 yılının İspanya için oldukça önemli olması nedeniyle Madrid hükümeti ETA ile tekrar temas kurmak zorunda kalmıştır. Hükümet burada çift yönlü oynayarak bir taraftan görüşme zemini aramaya çalışırken diğer taraftan da Fransa ile terörizmle mücadele konusunda işbirliğini artırmaya çalışmıştır (Türkeri, 2007:110).

Devlet bu dönemde birlikte hareket etmelerini engellemek amacıyla örgüt üyelerinin farklı cezaevlerine göndermeye başlamıştır. Bu politika, ETA üyelerinin birbirleriyle iletişim kurmalarına ve yakınlarını sıklıkla görmelerine engel olmuştur. ETA bu duruma tepki olarak 10 Temmuz 1997’de iktidarda olan Halk Partisi (PP) üyesi Miquel Angel Blanco’yu kaçırmıştır. Örgüt, Bask siyasi tutuklularının 48 saat içinde Euskadi’deki cezaevlerine gönderilmelerini talep etmiş, hükümet isteklerini yerine getirmeyince sıradan bir parti üyesi olan Blanco’yu öldürmüştür. Bu olay geniş halk kitleleri tarafından protesto edilmiş, ETA lanetlenmiştir. Ayrıca HB partisinin olayı kınamaması parti temsilcilerinin saldırılara maruz kalmasına neden olmuştur (Türkeri, 2007: 117).

Daha sonra Sevilla’da PP üyesi bir kişinin eşi ile birlikte öldürülmesi halkı yine sokaklara dökmüş, İspanya genelinde gösteriler düzenlenmiştir. Tam da bu dönemde HB partisinin ETA’nın ‘Demokratik Alternatif’ adı altında topladığı görüşlerini kendisine tahsis edilen televizyon programında yayımlaması bütün dikkatleri HB’nin üzerine çekmiştir. Söz konusu programda üç ETA’lı silahları masanın üzerinde ve arkalarında ETA amblemleri olduğu halde, Bask sorununun çözülmesi için genel af çıkarılmasını ve *Euskal Herria* halkına kendi kaderini belirleme hakkının verilmesini talep etmiştir (Özçer, 2006: 340). Bu televizyon yayını HB partisinin örgütle işbirliği suçlamasıyla karşı karşıya kalmasına neden olmuş, partinin kapatılmasına yol açacak süreci başlatmıştır.

ETA 18 Eylül 1998’de ateşkes ilan etmiş fakat 1999 yılında tekrar eylemlerine başlayacağını deklare etmiştir. Ateşkes sonrası ilk eylemini 21 Ocak 2000’de yapmıştır. Diğer taraftan da Madrid hükümetiyle ETA arasındaki görüşmeler devam etmiştir. Parla mentonun da desteğiyle Oslo ve Cenevre’de yapılan görüşmeler sonrasında ETA, 24 Mart 2006’da süresiz ateşkes ilan etse de, Aralık 2006’da Madrid Havaalanına koyduğu bombayla iki Ekvatorlu göçmenin ölmesine sebep olmuştur (BBC News [web], 2019). Bu eylemlerden sonra örgüt 5 Eylül 2010’da önce ateşkes ilan etmiş, 20 Ekim 2011’de ise silahlı eylemleri süresiz olarak bıraktığını açıklamıştır.

3.3 ETA'NIN ORTAYA ÇIKMA SEBEPLERİ

ETA'nın tarihsel boyutu, kuruluşu, gelişmesi ve eylemleri incelendikten sonra örgütün ortaya çıkış sebeplerine yer verilecektir.

3.3.1 Birey ve Grup Açısından

Basklar çok eski tarihlerden bu yana var olduklarına inanmaktadır. Bu konuda çok ciddi kanıtlar bulmak mümkün olmasa da, konuşma dillerinin (Euskara) bu coğrafya haricinde başka yerlerde kullanıldığına rastlanmamıştır. Euskara'nın bütün Avrupa dillerinin beslendiği Hint Avrupa dil ailesinden olmaması antik geçmişe sahip olduklarını desteklemek için kullandıkları argümanlardan biridir. Sadece dil ve coğrafyadan kaynaklanan özellikler değil, yaşam tarzları ve kutlamalarının da kendine özgü oldukları savunulmaktadır

Bask kimliği coğrafya, dil ve kültürel özelliklerin yanında günlük yaşama ilişkin kurallarıyla da şekillenmiştir. Baskların kendi yaşadıkları bölgelerdeki bu kurallar Fransa'da 1789'a, İspanya'da ise 1876'ya kadar devam etmiştir (Türkeri, 2007: 23). "Foral Sistem" olarak adlandırılan bu geleneksel metinler Bask bölgelerinin sahip oldukları ayrıcalık ve bağımsızlıkları ihtiva etmektedir. Ayrıca Foral Sistem, sosyal yaşantıyı ilgilendiren konularda yasal düzenlemeler yapılmasını da mümkün kılmaktadır. Yasama yetkisini kullanmak anlamına gelen bu kurallar "Genel Cuntalar" (Juntas Generales) tarafından yapılmaktadır (Özçer, 2006: 19). Bölgesel birimler ve monarşi arasındaki ilişkiler bu kurallar aracılığıyla düzenlenmiştir. Türkeri (2007: 19-23), "Bask Anayasası" olarak adlandırılan bu kuralların Bask halkının egemenliğinin belirtisi olduğunu ve dolayısıyla Foral Sistem ortadan kalkana kadar Baskların kendi topraklarına egemen olduklarını iddia etmektedir.

Foral Sistemin kaldırılmasıyla sonuçlanan Karlist Savaşları, liberal monarşicileri ve İspanyol ordusunu bir tarafta, geleneksel yönetimi savunan Katolik Kilisesini ve Baskları ise diğer tarafta toplamıştır. Burada başlayan kutuplaşma ileride oluşacak sorunlara da kaynak teşkil etmiştir.

Foral Sistemin kaldırılmasından sonra hızlı bir şekilde sosyoekonomik yapıda yıkıcı gelişmelerin yaşandığı görülmüştür. Bilbao'dan başlayan sanayileşme, toplum yapısında önemli değişimlere sebebiyet vermiştir. İspanya'nın diğer bölgelerinden gelen işçiler ile Bask bölgesinin kırsal kesiminden çalışmaya gelenler demografik yapıyı değiştirmeye başlamıştır. Göçler sonucunda 1970'lerin sonlarında, Bask bölgelerinde yaşayanların %40'ı göçmenlerden oluşur hale gelmiştir. Zamanla bu bölgede işgücü doyuma ulaştığından dışarıya iş aramak için göç vermeye başlamıştır (Zirakzadeh, 2002: 69). İlk kez bu dönemde yaşam şartları ve çalışma koşulları ile ilgili memnuniyetsizlik artmaya başlamış, sokak gösterileri, grev ve şiddet içeren sınıf çatışmaları yaşanmıştır.İspanya'da 1967-1974 arasındaki grevlerin %37'sinin sadece Bask bölgesinde olduğu görülmektedir (Zirakzadeh, 2002: 69).

Bu ortam, bölgenin yerli halkının rahatsızlıklarının artmasına ve 19. yüzyıl sonunda doğan milliyetçilik akımlarının kuvvetlenmesine sebep olmuştur. Bask milliyetçiliğinin babası sayılan Sabino Arana'yı ayrıca anmak yerinde olacaktır. PNV'nin onun liderliğinde kurulmuş olması, Baskların yaşadığı bölgenin (Euskadi) ve konuşulan dilin ismini (Euskara) vermesi, Bask marşını (Gora ta Gora) yazması ve Bask bayrağını (Ikurrinya) tasarlaması ne kadar önemli vazifeler üstlendiğini gözler önüne sermektedir. Arana ve PNV kültürel formda bulunan milliyetçiliği, hedefi belirgin ideolojik bir sosyal harekete dönüştürmüşlerdir.

Bir “davanın” savunuculuğunu yaptığı için hiçbir zamansızdan birsiyasi bir parti olamayan PNVBask halkının birçok sosyal ve kültürel faaliyetlerinin koordine edilmesinde bizzat görev almıştır. Parti dağ yürüyüşleri, dans ve şarkı kulüpleri kurulması gibi faaliyetlere etkin olarak katılmıştır. Devletin baskısının yoğun olarak hissedildiği dönemlerde dahi PNV, bu girişimleri ile Bask milliyetçiliğini sürekli olarak canlı tutmaya çalışmıştır.

İspanya 20. yüzyılda ciddi anlamda iç karışıklıklar yaşamıştır. İkinci Cumhuriyet döneminde Bask statüsü kapsamında özerklik hakkını alan Bask halkı, üç yıl süren iç savaş sonucunda bunu kaybetmiştir. Savaş sırasında özellikle Bask bölgesi hedef alınmış ve Guernica bombalanmıştır. 1600 kişinin öldüğü ve 800 kişinin yaralandığı bu olay, o zamana kadar savunmasız bir sivil hedefe karşı gerçekleştirilen en büyük hava

saldırısı niteliği taşımaktadır (Edles, 1999: 326). Bu bombalama hadisesi Baskların bağımsızlık mücadelesinde güç alacakları bir sembol haline gelmiştir.

Merkezi devlete karşı yapılan savaşta ikinci kez mağlup olan tarafta yer alan Basklar, Franco'nun *Vizcaya* ve *Guipuzcoa* gibi Bask yerleşimlerini "hain bölgeler" olarak nitelendirmesinin neticesinde ağır yaptırımlara maruz kalmıştır. Franco, kamuya açık yerlerde Bask dilinin kullanımını yasaklamış, Bask dilindeki yerleşim yerlerinin adını değiştirmiştir (Zirakzadeh, 2002: 68).

Bask milliyetçiliğinin şiddet içeren boyutlara ulaşmasındaki nedenlerden birinin de Bask kültürü ve özgürlüklerinin baskı altına alınması olduğu ifade edilebilmektedir. Baskların mallarına el koyulması, Bask milliyetçisi olduğundan şüphelenilen din görevlilerinin değiştirilmesi, Bask dilinin kullanımına engel olunması, Baskların binlercesinin sürgüne gönderilmesi gibi uygulamalar Bask Ülkesinde devlet karşıtı düşüncelerin gelişmesine sebep olmuştur.

Özen (1995) Bask milliyetçiliğinin gelişmesinde Bask Kilisesi'nin önemli bir rolü olduğunu ifade etmektedir. Aslında İspanyol ve Bask kiliseleri Roma Katolik Kilisesi'ne bağlıdır. Ancak İspanyol Kilisesi merkeziyetçiliği savunurken, Bask Kilisesi Bask bölgeciliğinin temel taşı olmuştur. Bask dilinin konuşulduğu ve öğrenildiği Bask Kilisesi, Bask milliyetçiliğinin gelişmesine katkıda bulunmuş, merkeze karşı muhalefet yapmıştır.

Şiddetin ortaya çıkmasının diğer bir sebebi de cezaevi uygulamalarıdır. İç savaş sonrasında, 1937 yılında, birçok Bask milliyetçisi cezaevlerine gönderilmiştir. Bunların çoğu idam edilmiş, kurtulanlar ise çalışma kampları, cezaevi şartları ve işkencelerden ötürü hayatlarını kaybetmiştir. Doğal olarak bu yaşananlar Bask milliyetçiliğinin şiddete meyiletmesine katkıda bulunmuştur.

Franco'nun ölümünden 1982'ye kadar olan dönemdeki en önemli gelişme anayasanın kabulü ve Bask otonomisinin ilanıdır. İlk anda Bask halkının isteklerinin gerçekleşmiş olduğu düşünülse de, harekete geçirilen milliyetçiliğinde etkisiyle bölge halkı verilen hakları yeterli bulmamıştır. Nitekim anayasa için 1978'de yapılan

referandumda bütün İspanya genelinde %46 ile en düşük katılım, %68 ile en düşük kabul, %24 ile en yüksek ret oyu Bask halkından gelmiştir (Edles, 1999: 313).

Bask bölgesinin işsizlik seviyeleri ve ekonomik verilerine bakıldığında neredeyse her dönemde İspanya genelinden daha iyi durumda olduğu görülmektedir. İspanya ekonomisi için çok önemli bir yer olan Bask bölgesi, ETA sorununun ortaya çıktığı 1950 ile 1960'lı yıllar arasında İspanya'nın geri kalanından her açıdan daha iyi durumdadır. Fakat bu durum 1980'lerin ortalarından itibaren bozulmuş, gelirler düşmüş, işsizlik seviyeleri yükselmeye başlamıştır. Genel olarak Bask bölgesinin sosyoekonomik verilerinin İspanya ortalamasına göre neredeyse her alanda daha iyi durumda olduğu ve bu durumun şiddetin en yoğun yaşandığı yıllarda da değişmediği söylenebilir.

3.3.2 Örgüt Açısından

31 Temmuz 1959'da kurulan ETA, 1970'lere kadar dört ana konuda iç ideolojik çatışmaların etkisinde kalmıştır. Bunlar, devrimci hareketin etnisite ya da sınıf temeline dayanması, milliyetçilik ya da sosyalizmin ideoloji olarak seçilmesi, mücadelenin etnik Baskları ya da Bask olmayan göçmenleri içine alıp almayacağı ve silahlı çatışmaların bir yöntem olarak kullanılması gibi konulardır (Clark, 1984: 32).

Baskların özgürlüğü için etnik veya kültürel mücadeleyi öngörenler millet tanımlarında dil kavramına önem vermiştir. *Ekin* adı verilen bu grup Euskara'nın yokluğunda Baskların bir millet olarak ortaya çıkmasının mümkün olmayacağına inanmıştır. Dil ve etnisitenin önemini vurgulayan bu grubun karşısında mücadelenin sosyal sınıf gerçeklerine dayanması gerektiğini savunanlar vardır. Bunlara göre, Basklar çalışan kesim öncülüğünde ve İspanyol işçi sınıfından da alınacak destekle mücadeleyi kazanması mümkündür. İdeolojik mücadelede örgütü etkileyen diğer grup ise "üçüncü dünyacılar" olmuştur. Bu grubun temel aldığı fikirler 1960'lı yıllarda Batı Avrupa ve Amerikan sömürgeciliğine karşı Cezayir, Vietnam ve Küba gibi ülkelerde verilen mücadelelerden kaynaklanmıştır. Bu grup, bir taraftan etnisite diğer taraftan İspanya Devleti'nin Baskları sömürgeleştirdikleri iddiası üzerine mücadeleyi kurgulamıştır (Clark, 1984: 33-34).

Örgüt içerisindeki farklı görüşler bazen bölünmelere de yol açmıştır. İlk başlarda örgüt “bir fikir etrafında toplanmış az üyeli bir grup” izlenimi verdiği için kurumsallaşma ihtiyacı da hissetmemiştir. Yıllar geçtikçe artan üye sayısı nedeniyle koordinasyon sağlamak ve devletin grup üzerindeki baskısını azaltmak adına bir organizasyon kurulması gerekmeğe başlamıştır. Bu doğrultuda, ilk önce siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel cepheleri olan “İcra Komitesi” kurulmuştur. Komite ilk bildirisinde ETA’nın kuruluş amacını şöyle ifade etmiştir (Clark, 1984: 37). “ETA, Euskadi’nin bağımsızlığını mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde kazanmak ve bu hedefine ulaşmak üzere şiddet dâhil elindeki bütün araçları kullanmak niyetinde olan gizli bir örgüttür.”

ETA, Mayıs 1962’de yapılan ilk kongresinde bir siyasal parti ya da terör örgütü gibi değil, daha çok kültürel yönü kuvvetli bir milliyetçi hareket görüntüsü vermiştir. Irkçılığa karşı olduğunu belirten örgüt, Bask çıkarlarına aykırı davranmamaları koşuluyla Bask bölgesinde yaşayan göçmenlerin de örgüt içinde yer alabileceklerini açıklamıştır. Örgütün temel hedefi ise, bağımsız bir devlet kurmak şeklinde belirlenmiştir. Öte yandan kongre sonrasında ideolojik tartışmalar derinleşmiştir. Nitekim bu tartışmalara katkıda bulunan ilk eser, üçüncü dünyacılar arasında gösterilen Frederico Krutwig Sagdero tarafından, *Vasconia* adıyla 1963 yılında yayımlanmıştır. Krutwig, bu kitabı ile şehirlerde ve kırsalda gerilla savaşı yapılmasını öğütlemiş, örgütün buna göre işlevselleştirilmesinden bahsetmiş ve ETA’nın devrimci savaş kavramı ile tanışmasını sağlamıştır (Clark, 1984: 38).

ETA, ikinci kongresini Mart 1963 yılında yapmıştır. Bu kongrede önceki stratejinin yerine Krutwig’in devrimci savaş prensipleri kabul edilmiştir. Ayrıca örgüt faaliyet gösterdiği bölgede altı farklı yönetim bölgesi oluşturmuştur.

Üçüncü kongre Nisan ve Mayıs 1964 tarihlerinde toplanmış, bu kongrede ETA ile PNV arasında fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. ETA kendisinin kapitalizm ve sömürgeciliğe karşı olduğunu belirterek, PNV’yi burjuva olarak nitelendirmiştir. Örgüt

elemanlarının para, ulaşım, gizlenme gibi ihtiyaçlarının karşılanması için “Paralel Destek Örgütleri” (PSO) oluşturulmuştur.

ETA’da etkili olan Ekin grubunun önemli isimlerinin Fransız güvenlik birimleri tarafından yakalanması ve bunların Belçika’ya gönderilmesi örgütün devrimci kanadın etkisi altına girmesine sebep olmuş, bunun üzerine yeni bir strateji yürürlüğe konulmuştur. Buna göre ETA güvenlik birimlerini doğrudan hedef alan eylemler yapacak, bu eylemler devletin Bask halkı üzerinde baskı oluşturmaya sebep olacak ve devamında örgüt devlete karşı eylemlerine devam ederek halk üzerinde sempati toplayacak ve örgüte katılımlar artacaktır (Clark, 1984: 40).

ETA içerisinde buluna Ekin grubunun üyelerinin yakalanması örgüt içerisindeki güç mücadelesini de açığa çıkarmıştır. Örgüte yeni katılan gençler “Marksizm-Leninizm’i benimsemiş, bunlar Bask sorununun İspanya’dan ayrı çözülemeyeceğini savunmuş ve sorunu bir sosyal hareket olarak görmüştür. ETA’da var olan bu farklı görüşler 1970’lerin ortalarına kadar sürmüş ve örgüt farklı kollara bölünmüştür. Fakat bu bölünmelerde her zaman şiddet yanlısı olanlar ayakta kalmıştır.

Yapılan dördüncü kongrede örgüt yapısında değişiklikler yapılmıştır. Askeri cephe “Eylemcilik Branşı” adını almış ve bu birime silahlı operasyon yapmanın yanı sıra, örgüt elemanlarının eğitilmesi görevi de verilmiştir. “Enformasyon Branşı” ve “Siyasal Ofis” birimleri oluşturulmuş, bunun neticesinde finansal ihtiyaçlar doğmuştur. ETA, bunu karşılamak için banka, fabrika soygunları yapmaya başlamıştır. Zenginlerden “devrim vergisi” adı altında toplanan paralar da finans kaynağı olarak değerlendirilmiştir(Clark, 1984: 41). Öte yandan beşinci kongrede alınan kararlarla örgüt yeniden siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel yapılanmasına geri dönmüştür (Clark, 1984 :41).

ETA, 1970’lerde seçici eylemlerine devam etmiş, bunlardan birisinde İspanya’nın en önemli devlet adamlarından Amiral Blanco’yu öldürmüştür. İşkenceci olarak tanınan Blanco’nun öldürülmesi halk gözünde örgüte saygı getirirken, İspanya Devleti’nin eylemi önlemede başarısız kaldığının göstergesi olmuştur. Fakat sonrasında Madrid’de

bir kafenin bombalanmasında 12 kişinin yaşamını yitirmesi örgüt içerisinde anlaşmazlıkları daha keskin hale getirmiştir. Bir grup silahlı eylemlerin hedefe zarar verdiğini ifade ederken diğer grup bunun tek yol olduğunu savunmuştur. Bu tartışmalar sonucunda ETA örgütü ETA M ve ETA PM olarak ikiye ayrılmış, şiddet yanlısı ETA-M günümüze kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Örgüt siyasi, askeri ve ekonomik işlerle ilgili olmak üzere üç temel görev alanına bölünmüştür. Bunlardan siyasi işler; propaganda faaliyetlerinin yürütülmesi, örgüte yeni katılan elemanların kabulü ve güvenliğin sağlanması, Fransa'ya geçen örgüt üyelerinin mülteci işleri ile ilgilenilmesi gibi faaliyetleri içine almıştır.

ETA'nın üyeleri temel olarak üç kategoride toplanmıştır (Clark, 1984: 211). Polis tarafından bilinen ve bu sebeple "yasadışılar" olarak da adlandırılan *Liberado* kategorisinde bulunan kişiler örgüt üyeliği dışında başka bir işle iştigal etmemiş, yaşamlarını sürdürecektedir kadar maaş almıştır. *Legales* kategorisinde yer alan kişiler normal yaşantılarını sürdüren ve polis tarafından bilinmeyen kişilerden oluşmuştur. Bu kategorideki kişiler iletişim faaliyetleriyle ilgilenenler (*Enlaces*), örgütler arası kuryelik yapanlar (*Buzoners*) ve istihbarat toplama faaliyetlerinde bulunanlar (*Informativos*) olmak üzere üç grupta toplanmıştır. *Apoyo* kategorisinde ise örgüte yiyecek, barınma, kıyafet, ulaşım, sahte evrak ve diğer lojistik desteği sağlayan örgüt destekçileri yer almıştır. Bu üç kategoriye ek olarak örgütün operasyonlarda görevlendirdiği üç veya beş kişiden oluşan gizli hücreler yer almıştır. Bunlar yaşadıkları coğrafyada ve istenildiği anlarda harekete geçmiştir (Llera vd., 1993: 120).

Örgütün bu yapısı dışında 1993'te ortaya çıkan *Kale Borroka* adlı bir grubun ETA ile bağlantılı olduğu iddia edilmektedir. Solcu gençlerden müteşekkil bu grup eylemlerinde otobüslerin yakılması, molotof kokteyli atılması, çöp kutularının ateşe verilmesi gibi taktikleri kullanmıştır. Söz konusu grup ETA'nın eylemlerini azalttığı 1995-1997 yılları arasında en etkin dönemini yaşamıştır (Guardia Civil [web], 2018).

ETA'nın kuruluşundan 1970'li yıllara kadar güney Fransa'da örgütün eğitim tesisleri olduğu bilinmektedir. Burada örgüt üyelerine patlayıcı ve silah kullanımı,

istihbarat toplama ve iletişim cihazları gibi konularda eğitim verilmiştir (Clark, 1984: 223-224).

Örgütün finansal eylemlerini gerçekleştirebilmesi ve devamlılığı açısından finansal desteğe ihtiyacı olmuş, bu çerçevede mali destek sağlama amacıyla banka soygunları, fidye karşılığı adam kaçırma ve “devrim vergisi toplama” olmak üzere üç temel yöntem kullanmıştır. Bunlardan ilki örgütün 1970’lerin ortalarına kadar temel geçim kaynağı olmuştur. Örgütün diğer finans kaynağı olan adam kaçırma yöntemi ilk başlarda siyasi amaçla kullanılsa da, bu yönteme 1973’ten itibaren sadece gelir sağlamak amacıyla başvurulmuştur. Örgütün diğer finans kaynağı olan “devrim vergisi” PIRA’dan öğrenilmiştir. ETA’nın, 1976’dan itibaren Bask bölgesindeki iş adamlarına gönderdiği mektuplarla “vergi” istemeye başladığı bilinmektedir (Clark, 1984: 227-228).

ETA, örgütün yapısını korumak amacıyla örgütten ayrılmaları engellemeye çalışmıştır. Bunun için tehditten öldürmeye kadar değişen şiddet içeren yöntemler kullanılmıştır. Aslında sadece örgütten ayrılanların değil, örgütün adını kötüye kullananların ya da aşağılanmasına sebep olanların da aynı yöntemlere muhatap olduğu bilinmektedir (Llera, 1993: 127).

3.3.3 Devlet Açısından

İspanya geçmişin sömürge imparatorluklarından birisidir. Bu imparatorluk Fransız devrimi sonrasında ortaya çıkan yeni düzenden etkilenerek sarsılmaya başlamış, 19. yüzyılın sonlarında ise tam olarak nihayetlenmiş ve Afrika’da birkaç küçük bölge dışında sömürgesi kalmamıştır. Bu dönemde alınan yenilgiler ve gerçekleştirilen toprak kayıpları İspanyol milliyetçiliğinin doğmasına neden olmuştur (Esen, 2009: 598). İspanyol milliyetçiliği Franco liderliğindeki ordunun 1936 yılında Cumhuriyet rejimine karşı ayaklanmasıyla şiddete dönüşmüştür. Temel amaçları ulus devlet inşa etmek olan Franco’nun ilk hedeflerinden birisi de Bask bölgesi olmuştur.

Basklar zengin tarihsel ve kültürel geçmişi ile yeni gelişen milliyetçilik akımlarının etkisinde kalmıştır. Karlist Savaşları ve bu savaşın sonunda Foral Sistem adı verilen yasama sisteminin ortadan kaldırılması ile söz konusu akımlar düşmana, yani İspanyol devletine yönelmiştir. Bask milliyetçiliği 19'uncu yüzyılın sonunda Sabino Arana ve onun önderliğinde kurulan PNV ile örgütlü hale gelmiştir. PNV kurulduğu tarihten itibaren Bask milliyetçiliğinin en önemli gücü olmuştur.

Bir tarafta merkezi devletin birleşik bir "İspanya Devleti" yaratma ve İspanyol ulusunu yeniden tanımlama ideali karşısında Baskların, "Bask Devleti" ve "Bask Milleti" yaratma gayretleri iki taraf arasında çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu itibarla merkezi devletin güç simgesi olan Franco liderliğindeki ordu, özerkliğini yeni kazanmış Bask bölgesini öncelikli hedef olarak almıştır. Üç yıl süren iç savaştan en çok Basklar zarar görmüş, kültürel ve sosyal yaşamları üzerinde devletin baskısını hissetmeye başlamışlardır.

Franco iç güvenlik sorunlarını tamamen askeri bir mesele olarak görmüş, mücadele etmek için askeri temelli iki yöntem uygulamıştır. Bunlardan biri ülke düzeninin ve huzurunun bozulması gibi sebeplerle ODD ilan edilmesidir. Bunun sonucunda, ifade özgürlüğü, seyahat ve yerleşme özgürlüğü, sendikal haklar gibi çeşitli konularda kısıtlamalar getirilmiştir (Clark, 1984: 240). ODD'ler en çok Bask halkını etkilemiş, 1968-1975 yılları arasında 10.000 üzerinde tutuklama ve 1.400'e yakın sürgün gerçekleştirilmiştir (Clark, 1984: 241-242). Ayrıca yönetim tutuklanan kişilerin itiraf etmelerini sağlamak adına işkence faaliyetlerinde bulunmuştur.

Franco rejiminin terörizmle mücadele için hayata geçirdiği diğer bir uygulama ise, İspanya'nın askeri bölgeler olarak bölünmesi ve her birinden sorumlu bir askeri mahkeme tahsis edilmesidir. Bu mahkemeler basına kapatılmış, ailelerin sadece belli bir kısmı duruşmaya alınmış ve sanıkların savunması 1968 yılına kadar sadece askeri avukatlar aracılığıyla yapılmıştır. Askeri mahkemelerin maddelilerden çok itiraflara dayanması, işkence veya tehdit gibi usullerin dava sürecinde kullanılması gibi nedenlerle sürekli eleştirilmiştir (Clark, 1984: 239). Franco'nun 1975 yılında

ölmesinden sonra İspanya’da bir daha ODD ilan edilmemiş, yargılamalar sivil mahkemelerde yapılmış, idam kaldırılmış ve genel af ilan edilmiştir.

1978 yılında hazırlanan anayasa referandumla kabul edilmiştir. İspanyol anayasası hem devletin bütünlüğünü amaçlamış hem de ülke içerisindeki etnik farklılıkları yansıtmayı hedeflemiştir. Anayasada İspanyol milletinin birliğinden bahsedilmekte fakat onu oluşturan milliyetlerin ve bölgelerin özerklik hakkının tanındığı ve güvence altına alındığı vurgulanmıştır. Buna göre ilk olarak Bask Özerklik Statüsü onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

İspanyol anayasasının getirdiği bütün bu koşullara rağmen ETA durmamış, tam tersine eylem sayısı ve şiddet açısından tarihinin en yoğun dönemini yaşamıştır. ETA’nın bu eylemleri yüzünden hükümet politikalarını gözden geçirmiş, demokratikleşme yönünde ilk zamanlarda harcanan yoğun çabalar yerini, örgütün eylemlerinin önlenmesine yönelik tedbirler almıştır. Bu kapsamda terörizmle ilgili olarak yasal bazı değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi Bask Ülkesindeki cezaevlerinde bulunan ETA’lı eylemcilerin, güvenliği daha iyi sağlanabilen İspanya içinde başka cezaevlerine nakil edilmeleri kararıdır (Clark, 1984 :260).

Terörizmle mücadele kanunlarıyla ETA’nın tam anlamıyla etkisiz hale getirilmesini amaçlayan İspanya, polis ve yargı sistemini bunun için güçlendirmiştir. ETA’nın eylemleri, ordu içerisinde hükümetin politikalarının şiddet faaliyetlerini engellemeyeceğini savunan bir kesimi harekete geçirmiştir. Meclisi basarak yönetime el koymak isteyen sınırlı sayıdaki askerin 1981’deki girişimi Kral Juan Carlos’un da müdahalesiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Başarısız olan bu girişimden sonra patlak veren bir skandal üzerine devletin terörizmle mücadele taktikleri yeniden odak noktası haline gelmiştir. 4 Aralık 1983’te Segundo Marley adında Fransız uyruklu bir Kuzey Basklı kaçırılmış, ancak yanlış kişi kaçırıldığı için bu kişi 10 gün sonra serbest bırakılmıştır. Söz konusu eylem o zamana kadar tanınmamış olan “Antiterörist Özgürlük Grupları” (*Grupos Antiteroristas de Liberacion/GAL*) adlı bir örgüt tarafından üstlenilmiştir. GAL eylem sonrası bildirisinde

ETA eylemlerinin intikamının alınacağını belirtmiştir. GAL 1986'ya kadar Fransa'nın güneybatısında art arda eylemler yapmıştır. Örgüt üzerinde yapılan spekülasyonlardan en dikkat çeken GAL'in bizzat İspanya tarafından kurulan bir örgüt olduğuna yöneliktir(BBC News[web], 2018).

3.3.4 Uluslararası Ortam Açısından

ETA, Soğuk Savaşın yoğun bir şekilde hissedildiği tarihlerde ortaya çıkmıştır. Franco'nun ülkedeki uygulamalarını insanlık dışı addeden devletler, Soğuk Savaşın getirdiği yeni koşullarda önceliklerini yeniden şekillendirmiş, İspanya'ya muhtaç olduklarını görmüşlerdir. Bu sebeple ETA'nın kuruluş çalışmalarını yaptığı dönemde Franco'ya uygulanan yalnızlaştırma politikasından vazgeçilmiştir. ABD'nin kaybetmek istemediği bir konumda olan İspanya 1960'lı yıllardan itibaren Amerikan üslerinin konuşlandığı bir ülke haline gelmiştir.

Bununla beraber ETA'nın yurt dışında çeşitli ülke ve örgütlerle ilişkisi olduğu bilinmektedir. Devlet seviyesinde en iyi ilişkileri Fransa ile olmuştur. Örgüt üyeleri güvenli yer olarak gördükleri Fransa'dabarılmış, bu ülkede ideolojik eğitim görmüştür. Fransa bu dönemde ETA probleminin bütünüyle İspanya'nın sorunu olduğunu düşünmüş ve İspanya ile ortak bir mücadele politikasına dâhil olmamıştır (Clark, 1990a: 39).

Fransa'nın ETA'ya yönelik politikası, İspanya'nın demokratikleşme çabalarının olduğu dönemde değişmeye başlamış, fakat asıl kırılma noktası GAL örgütünün ortaya çıkması ile yaşanmıştır. Vatandaşlarının kendi topraklarında maruz kaldığı ölümle sonuçlanan eylemler Fransa'nın ETA politikasını değiştirmesine neden olmuş ve İspanya ile terörizmle mücadele konusunda ikili anlaşmalara imza atarak ETA'nın konumunu oldukça zayıflatmıştır (Shabad ve Ramo, 1993. 444).

3.4 İSPANYA'NIN ETA İLE MÜCADELESİ

İspanya'nın ETA ile mücadelesinin 1975 yılından itibaren başladığı ifade edilmektedir. Bu durumun birinci nedeni, örgüt 1959 yılında kurulmasına rağmen ilk planlı eylemini 1968'de yapması ve 1970 yıllara kadar örgütün eylemlerinde bir sürekliliğin yaşanmamasıdır. İkinci nedeni ise, diktatoryal rejimin etnik çatışmalarla mücadelesinin sadece askeri tedbirlerin alınması suretiyle gerçekleştirilmesidir.

Franco rejimi döneminde terörizmle mücadele konusunda alınan tedbirler ile, terör eylemlerine karışanların ve eylemlere destek veren grupların baskı ve kontrol altında tutulması amaçlanmıştır. Şiddet gösterilerine ODD uygulamalarıyla karşılık verilmiş, siyasi partilere yasaklar getirilmiş, ülke içerisinde farklı bir görüşün dile getirilmesi istenmemiştir. Örgütün yeni kurulduğu dönemlerde İspanya'nın şiddetle mücadele etmeye çalışması ETA'yı çözüme aşamasına getirse de, Bask halkının devlete karşı nefreti artmış ancak bunun ortaya çıkmasının ertelenmesine sebep olmuştur. Nitekim ETA, bu aşamayı atlattıktan sonra kuruluş dönemine nazaran daha fazla destek alacak konuma gelmiştir.

Franco'nun ölümüyle bütün İspanya halkı üzerinde sosyal ve siyasal alanlarda iyileştirmeler yapılmaya başlamıştır. Bu dönem itibariyle ODD uygulamalarına gidilmemiş, yasaklanan siyasi partiler yasal hale getirilmiştir. İspanya'nın 1978'de kabul edilen anayasası belki de tarihinin en önemli hukuksal metni olarak dikkat çekmiştir.

İspanya Anayasası bölgeler ve milliyetlerin özerkliğinin tanındığını vurgulamıştır. Toplulukların bayrak ve işaret ile dil gibi sembolik değerlerinin, İspanyol dili ve bayrağı yanında, özerk bölgeler tarafından kullanılabilmesi belirtilmiştir. Ayrıca bu özerk bölgeler hazırlayacakları statüler doğrultusunda otonomiye sahip olacaklardır (Spanish Constitution [web], 2018).

Bu çerçevede İspanya yetkileri açısından asimetrik 17 özerk topluluk ve iki özerk kentten oluşan bir yapıya kavuşmuştur (Esen, 2009: 623). Özerk bölgelerden birisi Bask Otonomi Topluluğu CAV'dur. Bask Statüsü'nün 1979'da kabul edilmesiyle birlikte Navarra dışında Baskların yaşadığı üç bölge (*Alava, Guipuzcua, Vizcaya*), Bask Ülkesi

haline gelmiştir. Navarra'nın kendi durumunu referandumla belirleyeceği kararı alınmıştır. Ayrıca "bu statüde yer alan özerklik sisteminin kabulü, tarihi gereği Bask halkının olması gereken ve yasal sisteminin öngördüğü çerçevede güncelleştirilebilecek olan haklardan feragat edildiği sonucunu doğurmaz" maddesi statüye dahil edilmiştir (The Statute of Autonomy of the Basque Country [web], 2010). Bu madde ile hem Navarra'nın unutulmadığı hemde ilerde bağımsızlığa yönelik taleplerin olabileceği mesajı verilmiştir. Bu maddelerin Bask halkı içerisinde ılımlı milliyetçi görüşlere sahip olanları tatmin ettiği ve sisteme bağladığı söylenebilmektedir. Zira söz konusu sisteme göre Bask halkı Başkan ve Parlamento gibi kendine has yönetim organlarına sahip olmakta, kendi sağlık ve eğitim sistemini düzenlemekte, vergi toplamakta, kendilerine ait radyo ve televizyon istasyonları bulunmaktadır. Bask Ülkesinin İspanya Meclisi içinde temsilcileri bulunmakta, hükümet Başkanı parlamento tarafından seçilmektedir.

Anayasal ve özerklik statüsünde yer alan siyasi özgürlükler Bask Milliyetçisi siyasi partiler tarafından kullanılmıştır. Bunlardan en köklü olanı PNV, kültürel özellikler ve Euskara dilini referans alan milliyetçiliğe önem vermiş ve uzun yıllar Bask hükümetine en fazla temsilcisi seçilen parti olmuştur. Diğer milliyetçi partiler PNV kadar etkili olamamış, milliyetçi partiler arasında bulunan Euskadi Eskara (EE), biraz daha diyalogdan yana bir görüntü verirken, HB şiddet yanlısı bir anlayışa sahip olmuştur. HB kurulduğundan kapatılana kadar hiçbir zaman ETA eylemlerini kınamamış, ETA üyelerinin görüntülerinin yayınlanması HB'nin kapatılmasına giden yolu açmıştır. Partinin kapatılmasındaki temel gerekçeler, ETA örgütünün hedeflerini paylaşması ve her iki örgütün örgütsel birimleri arasında ortak üyeliklerin olmasıdır.

İspanya, anayasal düzen dışına çıkan ve terör örgütüyle irtibatlı siyasi partilerin faaliyetlerini yasaklamaya devam etmiş, bu kapsamda 2008 yılında Bask Milliyetçi Hareketi ve Bask Komünist Partisi kapatılmıştır.

İspanya, toplulukların tarihten gelen sosyal ve kültürel haklarına ve farklılıklarına saygı duymakla birlikte bu saygının ülkenin bütünlüğünü tehlikeye düşürecek bir aşamaya gelmemesine özen gösterilmiştir. Bu özerklik sistemi sadece terörizmle mücadeleyi değil, esas olarak ülkedeki ayrılıkçı milliyetçilerin sistemle

bütünleşmelerini hedeflemiştir. Nitekim Franco'nun ölmeden önce çıkarmış olduğu terörizmle mücadeleyle ilgili son derece ağır yasalar yeni iktidar tarafından öncelikle kaldırılmıştır. Franco döneminde ise terörizmle ilgili suçların yargılanması askeri mahkemeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Baskı rejiminin sona ermesinden sonra Ocak 1977 itibariyle organize suçlar ve terörizmle ilgilenmek üzere ulusal mahkemeler kurulmuştur. Hatta 1978'in ilk başlarında İspanya mevzuatında terörizmle mücadeleye ilişkin bir yasa bulunmamış, bu dönemde teröristler diğer adi suçlularla aynı yasalara ve yargı usullerine tabi tutulmuşlardır (Clark, 1990a: 38).

İspanya 1978 ile 1979'da sadece terörizmin önlenmesini amaçlayan kanun hükmünde kararnamelerle yasal tedbirler almaya başlamıştır. Demokrasiye geçiş dönemi içerisinde yer alan bu süreç içerisinde diğer suçlardan farklı soruşturma ve kovuşturma usullerinin uygulanmaya başladığı dikkat çekmektedir. Bunlar yargılama sürecinin hızlandırılması, hâkimlere karar vermeleri için yeterli bilgi gelene kadar şüphelileri göz altında tutma hakkı verilmesi, terörizmle ilgili olduğu şüphesi bulunan ev ve işyerlerinde önceden izin almadan arama yapılabilmesi ve bu kişilerin iletişiminin kontrol edilebilmesi gibi tedbirleri içermiştir (Jimenez, 1992: 117).

İspanya'da ilk kez 1980'de terörizmle mücadele yasası çıkarıldığı görülmektedir. Bu kanun daha önce yürürlükte olanlardan farklı olmamış, 1978'den itibaren şiddetin artmasına duyulan tepkiyi yansıtmış ve temel anayasal hakları ihlal ettiği iddiaları ile karşı karşıya kalmıştır (Clark, 1990a: 38). Bu yasa dört yıl yürürlükte kalmıştır.

İspanya, ETA'nın örgütsel yapısını çözmek için 1981'de "yeniden topluma kazandırma" (reinsercion) ve 1989'da "mahkumların cezaevine dağıtılması" (dispersion) gibi politikalara yönelmiştir. Yeniden topluma kazandırma politikası ilk kez 1982'de uygulanmaya başlamıştır. Bu politika, devlete karşı işlenen suçlarda pişmanlık göstermesi karşılığında ve suçun ağırlığına göre suç işleyen cezasının hafifletilmesi ya da affedilmesini içermektedir (Türkeri, 2007: 74). Ayrıca cezaevinden çıkan mahkûmların topluma uyum sağlaması içinde bazı tedbirler alınmıştır. Bu politikayla örgütün gerek cezaevinde, gerekse dışarıyla kurmuş olduğu iletişim ağı

sonlandırılmış ve cezaevi sonrası örgüt üyelerine sağlanan koşullar ile de örgütün doğrudan örgütsel fonksiyonları hedef alınmıştır.

İspanya ve ETA arasında “konuşma”, “görüşme” ve “müzakere” şekillerinde irtibat sağlanmış, ancak kamuoyu bunlar hakkındaher zaman bilgilendirilmemiştir. Taraflar arasında ilk temas 1976’da kurulmuş, (Özçer, 2006: 100) sonrasında Cezayir, Zürih ve Cenevre’de görüşmeler yapılmaya devam etmiştir. Bunlardan en bilinenleri Nisan 1986 ile Şubat 1988 tarihleri arasında gerçekleştirilen Cezayir görüşmeleri ve 1998-1999 arasında yapılan Zürih toplantılarıdır (Brotons ve Esposito, 2002: 172).

Örgüt ile müzakereler yapılması konusunda, İspanya en önemli kararını 2005’te almıştır. Başbakan Zapatero’nun parlamentodan ETA ile görüşme izni istemesine Temmuz ayında olumlu yanıt verilmiştir. Bu karar ilk kez bir parlamentonun bir etnik temelli şiddet içeren örgüt ile Başbakanın görüşmesine izin vermesini belgelemektedir.İspanyol hükümeti silahların bırakılması koşuluyla müzakerelerin başlayabileceğini açıklamıştır. ETA görüşmeler başladıktan sonra sürecin seyrinden rahatsız olduğunu beyan etmiştir (Türkeri, 2007: 160-163). ETA’nın barış süreciyle ilgili beklentileri özgürlük ve Navarra’nın Bask ülkesine katılımıdır. ETA silahların bırakılmasının öz koşul değil, sonuç olduğu konusunda ısrar etmiştir. Sonuçta, görüşmeler sekteye uğramış ve 2006 yılında ETA uzun bir aradan sonra ilk eylemini yaparak iki kişinin ölümüne sebep olmuştur.

İspanya’nın örgüte verilen dış desteğin kesilmesi maksadıyla birtakım girişimlerde bulunduğu ve bu amaçla örgüte pasif destek veren Fransa ile daha yakın işbirliği yapılması konusunda destek istediği bilinmektedir. Fransa uzun yıllar ETA ile ilgili sorunu İspanya’nın kendi sorunu olarak görmüş ve bunun çözümü için herhangi bir girişimde bulunmamış ya da ilgisiz kalmıştır. Bu politikasının temelleri, İspanya’nın tam anlamıyla demokratik bir ülke olmadığı iddiasıyla kendi ülkesinde bulunan ETA’lıları siyasal suçlu olarak görüp, bunlara mülteci konumu vermesinden kaynaklanmaktadır.

Bunun yanında 1980’li yıllardan itibaren İspanya ve Fransa arasında bilgi alışverişinin başladığı görülmektedir. İki ülkenin temsilcilerinin katılımı ile altı ayda bir toplanan Koordinasyon Kurulu terörizm konusunda işbirliği konularını görüşmeye başlamıştır (Brotons ve Esposito, 2002: 180).

İspanya ve Fransa arasındaki terörizmle mücadele kapsamındaki görüşmeler bu dönemde sadece görüşme boyutunda kalmamış, kayda değer ilerlemeler olmuştur. Bunlardan birisi ve Fransa’nın ETA ile mücadelede imzaladığı ilk kapsamlı belge olan 14 Haziran 1984 tarihli “Castellana Mutabakatı”dır. Fransa çok aktif olmasa da örgüt üyelerini tutuklamaya ve sınır dışı etmeye başlamıştır (Brotons ve Esposito, 2002: 180-181). Ayrıca Fransa 1994’te 70, 1995’te 60 ETA üyesini terörizm suçuyla tutuklamış ve yargılamıştır (White, 2003: 190). Bu tarih Fransa’nın örgüte verdiği desteğin bitiş yılıdır.

Ayrıca, 1985 ve 1987 yılları arasında Fransa’nın güvenlik birimlerinin ETA’ya karşı çok önemli operasyonlar yaptığı da belirtilmelidir. Operasyonlarda örgütün önemli liderleri yakalanmış, Fransa’daki örgütsel yapı önemli bir darbe almıştır. 1987’de yapılan “Sokoa” operasyonu bu anlamda mühim olup, örgüt liderlerinin yanında birçok örgütsel doküman ele geçirilmiş, bu sayede ETA’nın iç yapısının bilinmesine olanak sağlamıştır (Clark, 1990a: 26-71).

Fransa’nın bu dönemlerdeki politika değişikliği genel olarak uluslararası ortamdaki gelişmelere bağlanmaktadır. Bunlardan birisi İspanya’nın 1984’ten itibaren AB üyeliği için müzakerelere başlamış olmasıdır. Diğer önemli bir hadise Avrupa kıtasında terörizmin engellenmesi ve önlenmesinde gösterilen gayretlerdir. 1977 tarihli “Terörizmin Bastırılması Üzerine Avrupa Konvansiyonu”nun 1986’da Fransa’da onaylanması bir örnek teşkil etmektedir. Böylece silahlı bir örgüte üye olmak siyasi suç kapsamından çıkarılmış, bu şekilde örgüt üyelerinin ilgili devlete iade edilmelerinin önü açılmıştır. Bunun yanı sıra İspanya 1976’da başlayan TREVI grup çalışmalarına 1985’te tam üye olmuştur (Jimenez, 1992: 121). Akabinde, 1992’de imzalanan Maastricht Antlaşması’yla güvenlik konularının koordinasyonu ve tüm Avrupa devletlerinin ortak

gayreti haline getirilmesi bu devletlerin terörizmle mücadelede işbirliğini artırmıştır (Brotons ve Esposito, 2002: 182-183).

3.5 SEBEPLERİNDEN MÜCADELE YÖNTEMLERİNE ETA

Bask bölgesinin tarihten bugüne kadar aynı etnik gruba ev sahibi olduğuna inanılmaktadır. Uzun seneler beraber yaşamanın etkisiyle, Avrupa'da hiçbir dile benzemeyen bir dil yapısına sahip, kendine has kuralları, kültürel değerleri ve gelenekleri olan bir sosyal kimlik oluşturmuştur. Bask coğrafyası İspanya ve Fransa sınırları içinde kalmasına karşın, Basklar uzun seneler boyunca aralarına pek fazla yabancı unsur karışmadan varlığını korumuştur. Fakat söz konusu topluluğun huzuru, Sanayi Devriminin gerçekleştirilmesi, sömürgeciliğin sona ermesi ve milliyetçilik ideolojilerinin yayılmasıyla bozulmaya başlamıştır.

Sanayileşme konusu dikkate alındığında, 18. yüzyılda Bask ülkesinde bulunan zengin maden yatakları ve ulaşımına çok elverişli limanların İspanya ekonomisinin itici gücü olduğu görülmektedir. Ama bu sanayileşme ve ardından gelen modernleşme bölgenin yerlileri üzerinde adeta yıkıcı bir etkiye sahip olmuştur. Tarih boyunca kapalı bir coğrafyada, kendi gelenek ve görenekleri ile yaşayan halk bu dönemde o zamanakadar hissetmediği bir otorite ile karşılaşmıştır. Devletler modernleşmenin de verdiği etkiyle ülkelerinde her noktada gücünü hissettirmeye çalışmışlardır. Bu da toplulukların devletin varlığından haberdar olmalarına neden olmuştur.

Sanayileşme ile Basklar devletin otoritesini yakından tanımaya başlamasının yanında bölgeye yapılan göçlerde nüfus yapısını değiştirmeye başlamıştır. Nüfus artmış, hızlı endüstrileşme sonucu sosyal ve kültürel sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar Baskların etnik kimliklerinin farkına varmasına neden olmuştur. Basklar soylarını, tarihlerini, kültürlerini, koyu Katolik yapılarıyla dinlerini kimliklerini beslemek için kullanmaya başlamışlardır.

Bu dönemde Avrupa'yı etkisi altına alan milliyetçilik akımı bölge halkının da dikkatini çekmiştir. Bu hareketlenmeler Bask Milliyetçi Partisi PNV'nin kurulmasına

vesile olmuştur. PNV ve kurucusu Sabino Arana Bask milliyetçiliğinin liderliğini yürütmüştür. Arana toplumu birbirine kenetleyecek semboller inşa etmiş, bayrak, dil, marş gibi simgesel önemi olan hususları kullanmıştır. Ancak Bask bölgesinde yaşananbu gelişmelere rağmen, etnik kimliğin henüz tam anlamıyla belirginleşmediği görülmektedir. Etnik kimliğin belirgin hale gelmesi için İspanya devleti düşman olarakgörölmeye başlanmıştır.

Bask milliyetçiliği ılımlı bir şekilde ilerlerken 20. yüzyılda yaşanan gelişmeler bu durumun değişmesine sebep olmuştur. Milliyetçilik sadece Basklarla alakalı bir husus değildir. İspanya, sömürgelerini de kaybetmenin vermiş olduğu başarısızlık ile yeni bir ulus devlet kurmak istemiş, bu manada kültürel farklılıklara pek saygılı davranmamıştır. İspanyol milliyetçiliğinin yaygınlaşması ile devletin dâhil olduğu iç çatışmalar hız kazanmıştır. Karlist Savaşlardan itibaren kaybeden tarafta yer alan Basklar kaybettikçe ve üzerlerindeki baskı arttıkça radikal akımlara ilgi duymaya başlamışlardır. Bütün bunlar, Baskların etnik kimliklerinin belirginleşmesine katkı sağlamıştır.

Ülkede diktatoryal bir yönetimin iktidarda olması, etnik kimliğin ve toplumların düşmanlıklarını inşa etmelerine neden olmuştur. Milliyetçi ortam Baskların isteklerini karşılayamaz hale gelmiştir. Böyle bir ortamda, haklarının baskı altında olduğu ve buna karşı şiddete başvurmanın meşru olduğu kanaatine varan gruplar bir araya gelmiş, Bask ülkesine özgürlük getirilmesi amacıyla ETA örgütünü kurmuştur. Kurulduğu 1959'dan bu yana ETA, milliyetçi hareketin şiddet yanlısı kesimini temsil etmiştir.

Örgütün kurulmasına sebep olan koşullar genelde birey ve grup düzeyinde algılanan yoksunluklara dayanmaktadır. Etnik grubun merkezi otoriteyle 19. yüzyıldan itibaren savaş içinde olması, merkezi güçlerin Bask bölgesinde baskıcı yönetim uygulaması ve Bask ülkesinin sembollerini hiçe sayması topluluk kimliğini güçlendirici etki yapmıştır. Bütün bunlar etnik grubu, merkezi otoriteye karşı radikal yöntemlerle mücadeleye iten hususlar olmuştur.

ETA ilk kurulduğunda elinde askeri bir güç bulunmamış, bu şekilde mücadele etme gibi düşünceleri de söz konusu olmamıştır. Ancakörgüt içerisinde şiddet

yanlışıgörüşler var olmaya devam etmiş, bu ideolojik çekişme 1970’li yılların ortalarına kadar sürmüştür. Sonunda şiddet yanlısı olanlar kazanmış, 1961’de ilk silahlı eylem gerçekleştirilmiştir. Örgüt ilk planlı eylemini ise 1968 yılında yapmıştır. Devletin bu eyleme şiddetle karşılık vermesi üzerine örgüt bocalama dönemine girmiş, bu süreç 1970 başlarına kadar devam etmiştir. Bu noktada örgüt açısından dikkat çekici olan, birbirinden farklı birçok görüş olmasına karşın bunların bir düzlemde tartışılmasına olanak veren yapısıdır. Genel olarak örgütlerde pekte görülmeyen bu husus, örgütün ideolojisinin kristalleşmesine neden olmuş, üyelerinin örgütle şekillenmiş kimliklerine bağlılıklarını artırmıştır.

ETA’nın eylem yoğunluğu ve şiddetini dört farklı dönemde inceleyebilmek mümkündür. Bunlardan birincisi doğuş dönemi olup, örgütün kuruluşundan 1973’e kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde birkaç eylem gerçekleştirilmiş olsa da örgüt henüz stratejik ve taktik sorgulamaları içerisinde. ETA, en yoğun eylemlerini büyüme safhası içerisinde gerçekleştirmiştir. Değişim döneminden itibaren örgüt etkinliğini yitirmeye başlamış, 1998 yılında ateşkes ilan edilmesiyle birlikte eylem yoğunluğu azalmış ve 2006’dan günümüze örgüt etkisizleşme dönemine girmiştir. Büyüme dönemindeki eylemlerin bir anda artması aslında oldukça dikkat çekicidir. Esasen bu dönem İspanya’nın demokratikleşme çabalarının başladığı, bölgelere ve milliyetlere hakların verildiği ve özerkliklerin kurulduğu dönemi kapsamaktadır.

Büyüme döneminde şiddetin artmasının bir sebebi, devletin yeni düzeni oturturken yaşadığı hassasiyetten ETA’nın olabildiği ölçüde faydalanmak istemesidir. Nevers (1993), kimliklerinin farkında olan toplulukların üzerlerindeki devlet baskısı kalkmasının akabinde çatışmaların şiddetleneceğini belirtmektedir. Bask ülkesinde olan durumda buna benzer bir şekilde gelişmiştir. Diğer sebep İspanya’nın demokratikleşme çabaları ile ilgilidir. Aslında demokrasi ve terörizm arasında doğrusal bir ilişki bulunmamaktadır. Gurr (1970), baskı arttıkça şiddetin artacağını fakat belli bir seviyeden itibaren devlet baskısının artmaya devam etmesi durumunda şiddetin azalma eğilimine gireceğini belirtmektedir. Snyder (2000), bu duruma demokratikleşme safhasına geçen toplumlarda çatışma olgusunun artacağı bulgusunu eklemektedir. Bu iki iddia ETA örneğine destek olabilecek niteliktedir. Franco rejimi tarafından baskı altında

tutulan ETA, rejimin yıkılmasından hemen sonra demokratikleşmeye çalışan İspanya'nın oluşturduğu hassasiyetlerden nemalanmaya çalışmıştır.

ETA'nın İspanya'da siyasal hakların geniş bir şekilde uygulanmaya başladığı bu dönemdeki stratejisi örgütün daha fazlasını istemesiyle açıklanabilmektedir. Nitekim ETA bu stratejiyi bu dönemlere ilaveten Cezayir görüşmeleri, Oslo ve Cenevre müzakereleri sırasında da uygulamıştır. Örgüt burada hala güçlü olduğunu ve pazarlıklarda daha fazla pay hak ettiğini göstermeyi amaçlamıştır.

Bask Ülkesinin geçmişte yaşadığı haksızlıkların demokratikleşme dönemiyle birlikte yavaş yavaş ortadan kalktığı görülmesine rağmen, ETA örgütünün eylemleri devam etmiştir. Çünkü devlete karşı oluşmuş nefret, örgüt vasıtasıyla şiddet yoluna kanalize edilmiştir. Nitekim mevcut sorun etnik grupla devlet arasında olmaktan ziyade, devletle örgüt arasında cereyan etmiştir.

İspanya terörizmle mücadele kapsamında örgüt ile Bask halkının bağı koparmayı amaçlamıştır. Bunu sağlamak amacıyla Bask kültürü için önemli olan çoğu şeyin anayasal çerçevede içinde uygulanmasını sağlamıştır. Franco dönemi dışında hiçbir şekilde askeri müdahale olmamış, sorunun çözümlenebilmesi açısından Ceza Adalet Sistemi dışına çıkılmasına müsaade edilmemiştir. Bu politika radikal kesim dışında halkın desteğini almış ve ETA'nın nedensiz yere şiddet uyguladığı düşünülmeye başlanmıştır. Çeşitli siyasal grupların ortaklaşa düzenledikleri gösteriler ve protestolar örgütün arkasına aldığı halkın büyük bir kısmının devlet tarafına geçtiğini göstermiştir.

Bütün bunlara rağmen ETA şiddetten kolay bir şekilde vazgeçmemiştir. Şehirlerde kendisiyle bağlantılı gençlik örgütleri ile toplumun günlük yaşantısına zarar verecek eylemler yapmaya devam etmiştir. Bundaki amaç, devlet otoritesine rağmen hala örgütün günlük hayatı zora sokabilecek kudrette olduğunu gösterebilmektir. Fakat bu eylemler halkın örgütten daha fazla uzaklaşmasına neden olmuştur.

Örgütün 1980'lerden 1990'lı yılların başına kadar yaklaşık 80 eylem yaptığı ve her yıl ortalama 40 kişinin hayatını kaybetmesine sebep olduğu bilinmektedir. Bunun

sebeplerini sadece birey, grup, örgüt ve devlet düzeyinde aramanın konunun eksik yorumlanmasına neden olacağı için uluslararası ortamında bu bağlamda incelenmesi önem arz etmektedir. Tarihi Bask bölgesinin ikiye bölünmüş olmasının verdiği avantajla ETA, uzun dönemler İspanya ve Fransa'da faaliyet göstermiştir. Başka bir anlatımla operasyonlarını İspanya'da gerçekleştiren ETA, örgütsel yapısını Fransa'da muhafaza etmiştir. Fransa, ETA'nın ortaya çıktığı dönemden itibaren örgütün merkezi olmuştur. Örgüt liderleri 1990'ların ortasına kadar bu ülkede varlıklarını sürdürmüşlerdir. Fransa'nın örgüte silah, teçhizat ve mali olarak destek verdiğine yönelik bulgular bulunmamasına rağmen, pasif desteğin varlığı dikkat çekmektedir.

Fransa, ETA ile mücadeleye uzun bir dönem ilgisiz kalmıştır. İspanya ile yazılı bir metin üzerinde 1984 yılında bir anlaşma yapılmasına rağmen Fransa'nın aktif olarak mücadeleye katılmadığı görülmektedir. Fakat devletin eliyle kurulan GAL adlı karşı terör örgütünün Fransa'yı eylem sahası olarak belirlemesi durumu değiştirmiştir. Aslında bu örgütün var olması, İspanya'nın örgüte hukuksal bağlamda mücadele etmesi konusuna vurulan bir kelepçe niteliğini taşımaktadır. Fakat İspanya'nın GAL'in devlet içindeki bağlantılarının araştırılması ve ortaya çıkarılması yönündeki gayretleri sonucunda bazı devlet yetkililerinin mahkum olmaları İspanya'nın hukuk devleti imajının bozulmamasını sağlamıştır. Buna karşın, GAL'in eylemlere başladığı yıllar Fransa'nın konuyla yakından ilgilenmesine ve ETA'ya karşı aktif mücadele başlatmasına neden olmuştur. Özellikle 1986, 1987 ve 1992'de yaptığı operasyonlarla Fransa, örgütün üst düzey liderlerinin yakalanmasını sağlamış ve 1994'ten itibaren terör suçlularını yargılamaya başlamıştır.

Bu senelerde İspanya'nın uluslararası toplumun kabul edeceği standartlarda demokratik bir ülke olmaya yönelik gösterdiği gayretlerin de etkisi olmuştur. Nitekim İspanya 1986'da Avrupa Birliği üyesi olmuş ve Fransa'nın da dâhil olduğu topluluğun bir parçası haline gelmiştir. Burada devlet, birey, örgüt ve grup düzeyinde etkilerin büyük olmasına rağmen uluslararası ortamdan kaynaklanan sebeplerin ortadan kaldırılması sayesinde örgüt etkisiz hale getirilmiştir.

SONUÇ

Etnik ayrılıkçı çatışmalar ve ayrılıkçı örgütlerin analiz edildiği bu çalışmanın sonuç bölümünde ele alınan iki örgüt ve bu örgütlerle mücadelenin ortak özellikleri, farklılıkları ve barışın tesisi ile devamının sağlanabilmesi hakkında öneriler sunulacaktır.

Etnik hareketler ortaya çıkış tarihlerine göre değişiklik göstermektedir. Bu örgütlerden birincisi PIRA'nın kuruluş tarihi olarak, IRA'dan ayrıldığı tarih olan 1969 yılı esas alınmıştır. Bu örgütün ana amacı İrlanda adasında Britanya hâkimiyetine son vermek ve adanın kuzeyi ile güneyinin birleşmesini sağlamaktır. Örgüt uzun bir süre sürdürdüğü silahlı eylemlerine 2005 yılında son vermiştir. Diğer analiz edilen örgüt olan ETA ise 1959'da kurulmuş olup, temel amacı İspanya'nın kuzeyinde yer alan Bask bölgesinin bağımsızlığını kazanmasını sağlamaktır. Yaklaşık 50 yıl faaliyette bulunan örgüt 2006 yılında ateşkes ilan etmiş ve 2011 yılında da silahları bırakmıştır.

ETA ve PIRA örgütleri genel olarak daha çok şehir gerillası yöntemlerini uygulamışlardır. Söz konusu örgütler şehirlerde ve bütün ülke genelinde nispeten hafif silahlarla eylemler gerçekleştirmiştir. Genelde şehirlerde eylem yapan ETA, Kale Borroka adını verdiği örgütlenmelerle şehirlerde şiddet içerikli gösteriler yapılması, araçların yakılması, işyerlerine ve devlet kurumlarına molotof kokteyli atılması gibi eylemlerde bulunmuştur.

Genel olarak ETA ve PIRA birbirine birçok yönden benzemektedir.Örneğin bu örgütlerin eylemlerinin çoğu suikast ve bombalama yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Başka bir anlatımla cezalandırmaya ya da bir devlet yetkilisinin öldürülmesine yönelik yani hedefi olan eylemler hayata geçirilmiştir.Öte yandan söz konusu örgütlerin eylem hedefleri kısmen farklılık göstermektedir. PIRA'nın sivilleri ve askerleri hedef alma oranları birbirine yakın iken, ETA'nın öncelikli hedefleri askerler değil, özel sektör ve sivil şahıslar olmuştur.PIRA'nın askerleri hedef seçmesinin temel nedeni, Kuzey İrlanda'yı işgal ettiği düşünülen Britanya askerlerinin adayı terk etmelerini sağlamak olarak yorumlanmıştır.

PIRA'nın ETA'ya göre aslında belirgin bir farklılığı mevcuttur. PIRA hazır bulunan bir etnik çatışma ortamında doğmuş ve çatışmanın yoğunlaşmasına katkıda bulunmuştur. İrlanda adasının genelinde sorunlar PIRA'nın doğmasıyla değil, bu tarihin çok öncesinde cereyan etmiştir. Sorunun kökeni sömürgecilik dönemine ve adanın Britanya hâkimiyetine girmesine kadar götürülebilmektedir. Kendi kuralları, örf ve adetlerine göre yaşayan bölge halkının, İngiliz yönetimi altına sokulma çabaları sorunların daha doğrusu çatışmaların meydana gelmesine neden olmuştur. Ayrıca devlet tarafından adanın kuzeyinde yapılan demografik müdahaleler sorunu daha da karmaşık hale getirmiştir. Bu coğrafyanın nüfusu Britanya adasından getirilen topluluklarla değiştirilmeye çalışılmıştır. Getirilen göçmenlere pozitif ayrımcılık yapılmış, bu da her iki tarafın birbirini düşman olarak görmesine ve şiddetli çatışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu husumet çıkan çatışmalarla alevlenmiş ve 'İrlandalı' kimliği ötekileştirdiği 'Britanyalı' ile var olmuştur.Toplumların bu şekilde birbirinden ayrıldığı bölgede taraflar güvenlik sorunları nedeniyle birbirlerine karşı silahlanmış ve örgütler kurmaya başlamışlardır. PIRA da bu gruplardan biri olarak doğmuş ve adada yaşayan İrlandalılardan aldığı destekle hem karşı gruplara hem de devlete karşı zamanla artan şiddet eylemlerine girişerek mücadele etmeye başlamıştır.

Diğer taraftan ETA PIRA'nın aksine mevcut bir etnik çatışma sırasında doğmamıştır. ETA'nın doğduğu dönemlerde Bask bölgesindeki halk yıllardır farklı bir grup olduklarının bilincinde olmasına karşın, birlikte yaşadığı diğer etnik gruplarla bir çatışma içerisinde olmamıştır. Bir çeşit özerkliğe de sahip olan Bask'lar

kendilerini sınırlı ölçüde yönetmiş, kültürel ve sosyal farklılıklarını yaşayabilmişlerdir. Bunları da sosyal, kültürel dernekler ve siyasi partiler içerisinde idame ettirebilmişken daha sonraki dönemlerde merkezi devletle çatışma ortamına girmeye başlamışlardır. Özerkliklerini yitirmeleri, merkezi otoritenin farklılıklarını yaşamalarına getirdiği kısıtlamalar ve karşı saflarda çatışmalarda yer almaları, etnik milliyetçiliğin sosyal, kültürel durumdan evrilip şiddet içerikli bir yapıya bürünmesine sebep olmuştur.

Etnik milliyetçiliğin yoksunluklarla ve ayrımcılıkla güçlendiği iddia edilen hususlardan biridir. Yoksunlukların incelenen toplumlarda hassasiyet yarattığı ve iki örgütün de bunu kullandığı görülmüştür. Bu açıdan PIRA'nın istismara açık bir kitle bulduğu, ETA'nın ise nispeten zengin bir bölgede faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca ayrımcılığın çatışmayla ilişkisinin PIRA örneğinde tam olarak doğrulandığını ifade etmek mümkündür. Nitekim Kuzey İrlanda'nın yerli halkının nüfusunun daha fazla olmasına karşın, bu halk hemen bütün alanlarda ayrımcılığa maruz kalmıştır. Statüsü yüksek işlere girememişler, seçme ve seçilme haklarını tam olarak kullanamamışlar ve özellikle güvenlik kurumları olmak üzere devlet kurumlarında az sayıda kişi istihdam edilmiştir.

Ayrılcı etnik hareketleri temsil eden örgütler dış faktörlerden destek alabildikleri ölçüde hayatlarını devam ettirebilmiştir. PIRA ve ETA örneklerinde görüldüğü üzere destek azaldığı zaman etkinliklerinin de o oranda azaldığı, güçlerini kaybettikleri görülmüştür. Ayrıca söz konusu örgütlere yardım edenülkelerin genelde istikrarlı Batılı devletler olması ve bu ülkelerin uluslararası anlaşmalara bağlılıkları verilendesteğin bir müddet sonra kesilmesine sebep olmuştur.

Netice olarak, etnik ayrılcı hareketlerin ortaya çıkış sebeplerini üç ortak noktadatoplamak mümkündür. Birincisi, etnik grupların yaşadığı yoksunluklar istismara açık hassas bir zemin oluşturmaktadır. İkincisi, etnik örgütler ülke içinde ya da dışarısında kargaşa ortamı aramakta, bu onların doğmasına ve büyümesine etki etmektedir. Üçüncü olarak da, bu örgütlerin varlıklarını sürdürme telaşı belli bir noktadan sonra diğer öne sürdükleri ekonomik,sosyal ve ekonomik olguların önüne geçmektedir. Genel olarak söylenebilecek son özellik, uluslararası ortamın çatışmaların

gelişmesine etki etmesi yani örgütün yaşam evrelerinin bütününde onun çevresi üzerinde hâkimiyetini sağlaması ve koruması da dâhil varlığını sürdürmesine neden olmaktadır.

Ayrılıkçı etnik örgütler doğum,büyüme,değişim ve etkisizleştirme olmak üzere dört yaşam evresi çerçevesinde analiz edilmektedir.PIRA örgütü dikkate alındığında, örgüt doğum aşamasında Birleşik Krallık ile mücadelesi kapsamında askeri kuvvete dayanmıştır. Daha sonra Kuzey İrlanda'ya yönelik terörizmle mücadele yasalarının çıkarılması sonucu, çatışmalar tırmanmaya başlamış ve örgüt büyüme evresine geçmiştir.PIRA, bu dönemde Birleşik Krallık'a tarihindeki en yoğun çatışma dönemini yaşatmıştır. Birleşik Krallık'ın PIRA'ya karşı ilk dönemlerde uyguladığı askeri mücadele yönteminin uzun süre devam etmesi örgütün büyüme evresinin uzun sürmesine neden olmuştur. Birleşik Krallık bu dönemde uluslararası ortamında etkisiyle İrlanda Cumhuriyeti ile ilk kez görüşmelere başlamış ve sorunların çözümünde onların da masada yer almasını istemiştir. Görüşmeler olumlu geçmesine rağmen Kuzey İrlanda'daki gruplar sürecin daha ileri gitmesini istememiştir. Birleşik Krallık'ın örgütle mücadelede yapıcı olmak adına daha önce yanlış uygulamalara sebebiyet veren yasaları kaldırmasıyla, örgüt silahlı unsurları kullanmanın dışında da çözüme gidilebileceğini kavramıştır. PIRA cezaevlerindeki açlık grevleri ve bunun sonucunda ölümlerin yaşanmasına ulusal ve uluslararası kamuoyunun tepki vermesi üzerine bu durumun farkına varmıştır. PIRA bu eylemler sonucunda daha istikrarlı bir döneme, değişim dönemine geçiş yapmıştır.

ETA'nın ilk dönemlerinde ise bütün İspanya'da diktatoryal bir yönetim sözü konusu olmuş,bu yönetim, ayrılıkçı hareketlerle mücadele için askeri kuvvetlerin kullanılması ve olağanüstü yasaların çıkarılması ile sonuca ulaşabileceğini öngörmüştür. ETA uzun bir doğum dönemi yaşamış, bu da yaklaşık olarak 15 yıl süreli ve sistematik eylemler yapamamasına neden olmuştur. Bunun temel sebebi Franco döneminde örgüt üzerinde kurulan yoğun baskıdır. Franco'nun ölümünden sonra kalkan baskının ardından örgüt büyüme dönemine girmiş, üç yıl boyunca İspanya yoğun bir etnik çatışma ortamı altında kalmıştır.İspanya açısından demokrasiye geçiş döneminde alınan tedbirler esasen geçmişte özerklikleri olan bölgelere bunların geri verilmesi ve

ülkede anayasal düzenin oturtulması hususlarına odaklanmıştır. Fakat örgüt bunlarla yetinmemiş, Bask bölgesinin bağımsızlığını da talep etmiştir. Örgüt İspanya'nın içinde bulunduğu bu dönüşüm sürecinden olabildiğince faydalanmak istemiştir. Burada en büyük sorun İspanya'nın ETA'nın bir örgüt olarak varlığını devam ettirme düşüncesini kavrayamamasıdır. Örgütle mücadelede adalet sistemindeki cezalandırma olgusuna olabildiğine güvenen İspanya ETA'yı ülke içinde ve dışında yeterince baskı altında tutamamıştır. ETA'nın yoğun çatışma dönemine girmesi ve İspanya'nın buna karşı gerekli ve etkili müdahalelerde bulunamaması ülkeyi zor durumda bırakmıştır. Fakat buna karşın GAL isimli antiterör örgütünün faaliyetleri Fransa ile İspanya'yı terör konusunda birlikte hareket etme noktasına getirmiştir. Fransa ETA ile mücadelede konuya direk olarak müdahil olmak istememesine rağmen, İspanya'nın AB'ye girmesinin de etkisiyle daha aktif mücadele etmeye başlamıştır.

Bu dönemde İspanya'nın etnik çatışmalarla mücadelede aldığı başka bir karar gayet önemlidir. Örgütün faaliyetlerinde sivillerin ölümüne sebep olan 1987'deki hipermarket bombalamasının ardından bu eylemin kınanması için bütün siyasi partilerin katılımı ile ortak bir mutabakata varılmıştır. Ajuria Enea adı verilen bu birlikteliği ETA'yı açıkça destekleyen partilerin dışındakilerin desteklemesi neticesinde örgütün hayat alanı kısıtlanmıştır. Nitekim örgütün her eyleminden sonra kınama mitingleri düzenlenmiş, örgüt devletin aldığı bu tedbirlere daha fazla dayanamamış ve eylemler açısından düşüş eğilimine girmiştir.

PIRA'nın değişim döneminde ise Birleşik Krallık'ın da terörle mücadele yöntemi açısından değişime uğradığı görülmektedir. Bu dönemde İrlanda Cumhuriyeti ile görüşmeler başlatılmış, ülke içerisinde farklı görüşteki siyasi partilerin katıldığı diyalog ortamı oluşturulmuş ve ayrımcılıkla ilgili yasalar kaldırılmıştır. Bununla beraber Birleşik Krallık terörle mücadele konusunda askeri birlikleri kullanmaya devam etmiştir. PIRA'nın yaptığı eylemlerle sivillerin ölümüne yol açması nispeten azalan çatışma ortamında halkın tepkisini çekmesine neden olmuştur. Ayrıca ABD'nin örgüte verdiği desteği 1990'lı yılların başlarında tamamen kesmesi ve arabuluculuk rolünü üstlenmesi örgüt eylemlerinin en düşük noktalarının yaşanacağı döneme girmesine vesile olmuştur.

ETA'nın değişim süreci de İspanya'nın terör üzerindeki faaliyetlerini yoğunlaştırdığı dönemde örgüt liderlerinin Fransa'nın da yardımıyla yakaladığı dönemle başlamıştır. Bu yakalamalar örgütün yapısına zarar vermenin yanında, ayrıca Fransa'nın verdiği desteğin kesilmesi anlamına da gelmektedir. İspanya'nın bu dönemde yasalarında yaptığı iyileştirmelere karşılık ETA'nın silahla cevap vermesi halkın ciddi anlamda tepkisine neden olmuştur.

Son dönemler değerlendirmeye alınırsa, İspanya ve Birleşik Krallık'ın terör örgütleriyle mücadelelerinde örgütlerin tamamen etkisiz hale geldiği döneme girdikleri anlaşılmaktadır. Birleşik Krallık, terörizm yasasını iyileştirmiş, Kuzey İrlanda kolluk kuvvetini yeni kurulan teşkilat ile değiştirmiş ve PIRA'nın silahlarının bıraktığını açıklamasının ardından adadan askerlerini çekmiştir. İspanya ise, ceza yasalarında yaptığı reformlar ve anayasal düzenin öngördüğü düzenlemeler çerçevesinde örgütlerle mücadelesine devam etmiş ve örgütü sonunda etkisiz hale getirebilmiştir.

Birleşik Krallık ve İspanya devletleri karşı karşıya geldikleri örgütleri zaman içerisinde belli düzeyde etkisizleştirmeyi başarmıştır. Bu başarının temelinde ise etnik çatışmaya neden olan faktörlerin izale edilmesi yatmaktadır. Bu bağlamda söz konusu devletler; etnik çatışma riskini artıran, etnik kimliğin ifadesine yönelik sınırlamaları, azınlık gruplarında toplumsal travmaya ve statükoyu değiştirmeye yönelik bir isyana dönüşen ayrımcılığı, çatışmaları tetikleme potansiyeli olan elverişsiz yaşam koşullarını ve adaletsiz gelir dağılımını ortadan kaldırmaya çalışırken, demokratik olgunluğun ve demokrasi kültürünün tesis edilmesine ve merkezi devlet otoritesinin insan hakları ve özgürlükleri paralelinde güçlendirilmesine gayret göstermiştir.

Sonuç olarak, her iki ülkenin etnik çatışmalarla mücadelesinde şu ortak noktalar dikkat çekmektedir. Etnik temelli örgütler silahlı eylemler anlamında faaliyetlerini artırdığında devletler askeri kuvvetlerle eylemleri bastırma ve bunu yasalarla destekleme biçiminde tepki vermektedirler. Şiddet faaliyetleri azaldığı zamanda ve ülke güvenliği açısından ciddi bir sorun olmaktan çıktığında ise devletlerin siyasal, sosyal ve ekonomik tedbirlerin mücadelede kullanması gündeme gelmektedir. Diğer bir deyişle, şiddet devam ederken öncelik zor kullanmayı içeren yöntemlerle şiddetin azaltılması

yönünde olmaktadır.Mücadele açısından da şu hususların önem taşıdığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, etnik politika yürütenlere söz hakkı tanınmasıdır. Bu durumun radikal olanların ılımlı bir hale gelmesine ve terörizmle mücadelede halkın kazanılmasına yardımcı olduğu görülmüştür. İkincisi, çatışmayı benimsemiş örgütün varlığını engellemek için beslendiği kanalların ülke içi ve dışında kurutulması gerekmektedir. Bu sebeple örgütün halktan fiziksel ve ideolojik olarak uzaklaştırılması önem taşımaktadır. Üçüncüsü, devletlerin çatışmayla mücadele politikalarını hukuk düzleminde yürütmeleri gerekmektedir. Son olarak da, etnik temelli çatışmalarla mücadelede bir devlet kendi sınırları içerisinde etkin tedbirler almasına rağmen ilgili örgütler dışarıda nefes alabileceği bir ortamı bulduğu ölçüde varlıklarını devam ettirebilmektedir. Bu sebeple, ayrılıkçı etnik örgütler ile mücadelede, mücadele araçlarının uluslararası seviyede de kullanılması büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- AĞIR Bülent Sarper, “Etnik Çatışmaların Yayılması Ve Bölgesel Güvenliğe Etkileri: Kosova Örneği”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: VII, Sayı: 1, Nisan 2014, ss. 2-28.
- AKTAŞ Murat, “Kuzey İrlanda Barış Süreci ve Alınacak Dersler”, *Çatışma Çözümleri ve Barış*, der. Murat Aktaş, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.
- ALPTEKİN Hüseyin, *Etnik Terör ve Terörle Mücadele Stratejileri*, İstanbul: Turkuvaz Yayıncılık, 2018.
- AYDIN Nurullah, *Küresel Terör ve Terörizm*, İstanbul: Kumsaati Yayınevi, 2009.
- BAHARÇİÇEK Abdülkadir, “Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu”, *Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2000, ss. 11-27.
- BARTH Fredrik, “Ethnic Group and Boundries”, *Ethnicity*, ed. John Hutchinson ve Antony D. Smith, Oxford: Oxford University Press, 1996.
- BAUMAN Gerd, “Çok Kültürlülük Bilmecesi: Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek”, çev. Işıl Demirakın, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006.
- BELL J. Bowyer, *The IRA 1968-2000: Analysis of a Secret Army*, Londra: Frank Cass, 2000.
- BLACKBOURN Jessie, “International Terrorism and Counterterrorist Legislation: The Case Study of Post-9/11 Northern Ireland”, *Terrorism and Political Violence*, 21, 2009, ss. 133-154.
- BONNER David, *United Kingdom: The United Kingdom Response to Terrorism*, Londra: Frank Cass, 1993.
- BROTONS Antonio Remiro, Carlos ESPOSITO, “Spain”, ed. Yonah Alexander.
- BYMAN Daniel L., *Keeping the Peace Lasting Solutions to Ethnic Conflicts*, Maryland: The John Hopkins University Press, 2005.
- CLARK Robert P., “Negotiating with Insurgents: Obstacles to Peace in the Basque Country”, *Terrorism and Political Violence*, Cilt 2, Sayı 4, 1990b, ss. 489-507.
- CLARK Robert P., *Negotiating with ETA: Obstacles to Peace in the Basque Country, 1975-1988*, Reno: University Nevada Press, 1990a.
- CLARK Robert P., *The Basque Insurgents: ETA, 1952-1980*, Winsconsin: The University Winsconsin Press, 1984.
- COAKLEY John, “Ethnic Conflict and its Resolution: The Northern Ireland Model”, *Nationalism and Ethnic Politics*, Cilt: 9, Sayı: 3, Sonbahar 2003, ss. 25-53.
- Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*, University of Michigan Press, 2002.
- COOGAN Tim Pat, *The IRA*, Londra: Harper Collins, 1995.
- CRONIN Audrey Kurth, *How Terrorism Ends*, Princeton: Princeton University Press, 2009.
- DRAKE C.J.M., “The Provisional IRA: A Case Study”, *Terrorism and Political Violence*, Cilt: 3, Sayı: 2, 1991, ss. 43-60.
- EDLES Laura Desfor, “A Culturalist Approach to Ethnic Nationalist Movements”, *Social Science History*, Cilt: 23, Sayı: 3, 1993, ss. 311-355.
- EFEGİL Ertan, “Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi?: Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırmalı Analizi”, <http://www.setav.org/tr/Yayinlar>, 2008, <http://arsiv.setav.org/ups/dosya/27874.pdf>, (07.01.2020).

ELLER Jack David, *From Culture to Ethnicity to Conflict*, Michigan, The University of Michigan Press, 1999.

ERDOĞAN Mehmet, "Uluslararası Terörizm: Diğer Bir Dünya Harbi", *Ankara: Stratejik Etütler Bülteni*, Sayı:85, 1990, ss. 114-117.

ERGİL Doğu, *Türkiye'de Terör ve Şiddet: Yapısal ve Kültürel Kaynakları*, Ankara: Turan Kitabevi, 1980.

ERİKSEN Thomas H., *Ethnicity, Race, Class and Nation*, *Ethnicity*, ed. John Hutchinson ve Antony D. Smith, Oxford, Oxford University Press, 1996.

ESEN Selim, "İspanya'da Kamu Yönetimi", B.A. Güler, O. Karahanoğulları, K. Karasu, U. Ömürgönülşen, Ö.Akın, E.Tellal, N. E. Keskin, T. Çınar, S. Esen, M.N. Kutlu, *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*, 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2009.

FENTON Steve, Harriet BRADLEY, *Ethnicity and Economy: Race and Class Revisited*, New York: Palgrave Macmillan, 2002.

GARRIGEN T. B.-LOPEZ G. A, *Terrorism: A Problem of Political Violence*, Newyork: The Ohio State University, 1980.

GONZALEZ Adam "Participation' at WMEX-FM: Interventional Rhetoric of Ohio Mexican Americans" *Western Journal of Speech Communucation*, v.53, n.4, Fall 1989, ss.398-410.

GURR Ted Robert, *Why Men Rebel*, Princeton, Princeton University Press, 1970.

GURR Ted Robert, "Minorities, Nationalists and Ethnopolitical Conflict", *Managing Global Chaos: Sources of and Responses to International Conflict*. (Ed.) Crocker, Chester A. V.d. Washington DC: US Institute of Peace, 1996.

GÜRSES Emin, *Etnik Terör*, İstanbul: Profil Yayıncılık, 2007.

HOFFMAN Bruce, *Inside Terrorism*, New York, Columbia University Press, 2006.

HOFFMAN Bruce, *Inside Terrorism*, Londra: Colombia University Press, 1998.

HORGAN John, Max TAYLOR, "Playing the 'Green Card'-Financing the Provisional IRA: Part 2", *Terrorism and Political Violence*, Cilt: 15, Sayı: 2, 1999, ss. 1-38.

HOROWITZ Donald L., *Ethnic Group in Conflict*, California: University of California Press, 1985.

HUTCHINSON John, Antony D. SMITH (ed.), *Ethnicity*, Oxford: Oxford University Press, 1996.

JIMENEZ Fernando, "Spain: The Terrorist Challenge and the Government's Response", *Terrorism and Political Violence*, Cilt: 4, Sayı: 4, 1992, ss. 110-130.

KARASU Koray, "İngiltere'de Kamu Yönetimi", B. A. Güler, O. Karahanoğulları, K. Karasu, U. Ömürgönülşen, Ö.Akın, E. Tellal, N. E. Keskin, T. Çınar, S.Esen, M. N. Kutlu, *Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri*, 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2009.

LAÇİNER Sedat, *İngiltere, Terör İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları*, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara Çalışmaları Dizisi No.6, 2001.

LLERA Francisco J., Jose M. MATA, Cynthia L. IRVIN, "ETA: From Secret Army to Social Movement-The Post Franco Schism of the Basque Nationalist Movement", *Terrorism and Political Violence*, Cilt: 5, Sayı: 3, 1993, ss. 106-134.

McKITTRICK David, David McVEA, *Making Sense of The Troubles*, Chigago, New Amsterdam Books, 2002.

MIZRAK Dilan, *Bir Etnik Çatışma Çözüm Yöntemi Olarak Özerklik*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

- MOLONEY Ed, *A Secret History of the IRA*, New York, W. W. Norton & Company, 2002.
- MONAGHAN Rachel, "An Imperfect Peace: Paramilitary Punishments in Northern Ireland", *Terrorism and Political Violence*, Cilt: 16, Sayı: 3, 2004, ss. 439-461.
- OLZAK Suzan, *The Global Dynamics of Racial and Ethnic Mobilization*, California: Standford University Press, 2006.
- ÖZÇAĞATAY Levent, *Kuzey İrlanda ve IRA: Silahlı Mücadeleden Siyasal Çözümüne*, İstanbul: Papirüs Yayınevi, 1998.
- ÖZÇER Akın, *Çoğul İspanya: Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Modeli*, Ankara: İmge Yayınevi, 2006.
- ÖZEN Çınar, "Ulusal Bütünleşme, Etnik Milliyetçilik ve Etnik Terörizm: İspanya ve BASK Sorunu", *Yeni Forum*, Cilt: 16, Sayı: 318, Kasım 1995, ss. 11-12.
- PLANO Jack C., OLTON Roy, *The International Relations Dictionary*, Fourth Edition, Longman, Santa Barbara, 1988.
- SANDER Oral, *Siyasi Tarih: 1918-1994*, 13. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2005b.
- SANDER Oral, *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*, 14. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2005a.
- SHABAD Goldie, Fransisco Jose Llera RAMO, "Political Violence in a Democratic State: Basque, Terrorism İn Spain", Martha CRENSHAW (ed.), *Terrorism in Context*, 3. Baskı, Pennsylvania, The Pennsylvania State University Press, 2003.
- SCHERRER, Cristian P., *Etnicity, Nationalism and Violence*, BurlingtonVT: Ashgate, 2003.
- SMITH Antony D., *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*, (Çev. Derya KÖMÜRÇÜ), İstanbul: Everest Yayınları, 2002b.
- SMITH Antony D., *Ulusların Etnik Kökeni*, (Çev. Sonay BAYRAMOĞLU ve Hülya KENDİR), Ankara: Dost Kitabevi, 2002a.
- SNYDER Jack, *From Voting to Violence: Democratization and Nationalist Conflict*, New York, W. W. Norton & Company, 2000.
- SONGAR Ayhan, "Uluslararası Terörizm Sempozyumu Bildirileri", Ankara: Ankara Üniversitesi, 1984.
- TAŞDEMİR Fatma, *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Ülkeleri Dışında Münferiden Güç Kullanma Yetkisi*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi SBE, 2005.
- TAVAS Taner, "Terörizm Bağlamında İntihar Saldırıları Örnek Olay", (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi SBE, 1999, ss. 51-61.
- TAVAS Taner, "Terörizm: Psikolojisi ve Hedefleri", *Terörizm İncelemeleri*, 2002.
- TAYLOR Terence, "United Kingdom", Yonah ALEXANDER (ed.), *Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*, University of Michigan Press, 2002.
- TOPAL Ahmet Hamdi, *Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma Yetkisi*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi SBE, 2004.
- TÜRKERİ Zekine, *Bask Meselesi: Bir Tarih, Bir Otonomi, Bir Sorun*, Ankara: Dipnot Yayınları, 2007.
- TÜRKÖNE Mümtazer, *Siyaset*, Ankara: Lotus Yayınevi, 2003.
- VOLKAN Vamik D., Norman ITZKOWITZ, *Turks and Greeks: Neighbours in Conflict*, Cambridgeshire, England: The Eothen Press, 1994.

YILMAZ Muzaffer E.,*Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar*, Ankara: Nobel Yayınları, 2007.

YILMAZ Muzaffer E.,*Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü*, Ankara: Nobel Yayınları, 2006.

WHITE Jonathan R.,*Terrorism: An Introduction*, 4. Baskı, Toronto: Thomson Wadsworth, 2003.

WILKINSON Paul, *Political Terrorism*, Londra: The Macmillan Press, 1974.

WILKINSON Paul,*Terrorism and the Liberal State* , HongKong: The Macmillan Press, 1979.

ZIRAKZADEH Cyrus Ernesto, “From Revolutionary Dreams to Organizational Fragmentation: Disputes over Violence within ETA and Sendero Luminoso”, *Terrorism*